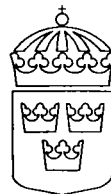

Regeringens proposition

1993/94:120

Lagstiftning med anledning av Sveriges tillträde till
Förenta nationernas konvention mot kemiska vapen

Prop.
1993/94:120

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 9 december 1993

Carl Bildt

Margaretha af Ugglas
(Utrikesdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till den lagstiftning som krävs för att Sverige skall uppfylla de åtaganden som följer av att Sverige den 17 juni 1993 ratificerat Förenta nationernas konvention mot kemiska vapen. Vad som i första hand krävs är regler som säkerställer att Sverige uppfyller de kontrollbestämmelser i konventionen som avser tillåten användning av kemiska produkter. Konventionen innehåller i denna del bl.a. bestämmelser om import- och exportkontroll, deklarationer och inspektioner.

Många av de krav som konventionen ställer på konventionsstaterna tillgodoses redan genom gällande lagstiftning. I de flesta fall där lagstiftning har bedömts nödvändig föreslås att behövliga regler i första hand förs in i gällande lagar. Detta gäller för den kontroll av utförsel och införsel som konventionsstaterna är skyldiga att upprätthålla beträffande vissa produkter liksom för insamlandet av de uppgifter som behövs för att kontrollera konventionens efterlevnad. Vidare föreslås att brott mot konventionen skall omfattas av brottsbalkens bestämmelser och att den svenska jurisdiktionen skall utvidgas till att avse sådana brott oavsett var brottet är begånget. För att tillgodose konventionens krav på inspektioner föreslås en ny lag.

Huvuddelen av bestämmelserna föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer. De bestämmelser som har samband med deklara-tionsförfarandet föreslås träda i kraft den 1 juli 1994.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall	8
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.	9
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel	11
3	Ärendet och dess beredning	12
4	Bakgrund	13
4.1	Konventionen	13
4.2	Gällande rätt.....	16
5	Behov av ändringar	18
5.1	Krigsmateriellagen	18
5.1.1	Allmänt om lista 1-ämnena i konventionen	18
5.1.2	Allmänt om krigsmateriellagen	19
5.1.3	Produktion i en enda småskalig anläggning	20
5.1.4	Produktion vid andra anläggningar.....	22
5.1.5	Utförsel av lista 1-ämnena	23
5.1.6	Underrättelse om överföring	24
5.1.7	Deklarationer inom lista 1-området	25
5.2	Massförstörelselagen	28
5.2.1	Allmänt om lista 2 och lista 3-ämnena i konventionen	28
5.2.2	Allmänt om massförstörelselagen	29
5.2.3	Klassificering av lista 2 och 3-ämnena	30
5.2.4	Utförsel av lista 2-ämnena	31
5.2.5	Slutanvändarintyg	32
5.2.6	Införsel av lista 2-ämnena.....	33
5.2.7	Utförsel av lista 3-ämnena	35
5.2.8	Deklarationer utanför lista 1-området	36
5.2.9	Kontroll av deklarerade uppgifter.....	38
5.3	Kriminalisering av verksamhet som är förbjuden enligt konventionen m.m.	39
5.3.1	Konventionen	39
5.3.2	Gällande lagstiftning	40
5.3.3	Behovet av lagstiftning	41
5.4	Inspektioner	45
5.4.1	Konventionen	45
5.4.2	Behovet av lagstiftning	46
5.5	Sekretess för uppgifter från konventionsorganen.....	50
5.6	Immunitet och privilegier	51

5.6.1	Konventionen	51	Prop. 1993/94:120
5.6.2	1976 års lag	52	
5.6.3	Behovet av lagstiftning	53	
5.7	Nationell myndighet	54	
6	Författningskommentarer	55	
6.1	Lagen om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen	55	
6.2	Lagen om ändring i brottsbalken	57	
6.3	Lagen om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall	58	
6.4	Lagen om ändring i lagen (1991:341) om förbud mot utförelse av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.	58	
6.5	Lagen om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel	59	
7	Kostnader	60	
8	Ikraftträdande m.m.	60	
	Bilaga 1 Sammanfattning av promemorian	61	
	Bilaga 2 Promemorians lagförslag	62	
	Bilaga 3 Remissammanställning	69	
	Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag	83	
	Bilaga 5 Lagrådets yttrande	90	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde	91	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1993/94:120

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall,
4. lag om ändring i lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.,
5. lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen

Häri genom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller sådana inspektioner som avses i Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring.

2 § Om en anläggning i Sverige skall inspekteras, fattar regeringen de beslut som behövs för att inspektionen skall kunna genomföras. Regeringen skall därvid närmare ange de åtgärder som får företas vid inspektionen samt utse en myndighet med uppgift att närvara vid inspektionen och att biträda den internationella inspektionsgruppen.

3 § Innan regeringen fattar beslut om en inspektion skall den som kan komma att beröras av inspektionen ges tillfälle att yttra sig, om detta kan göras inom den tid som står till förfogande. Tillfälle till yttrande behöver inte ges om det kan befaras att inspektionens genomförande därigenom skulle bli allvarligt försvärat eller det annars finns särskilda skäl att avstå från yttrande.

4 § En inspektion får, om det följer av Sveriges åtagande enligt konventionen, innefatta

1. att en internationell inspektionsgrupp tillsammans med observatörer och representanter för en svensk myndighet ges tillträde till ett område, en byggnad, en fabrik eller någon annan anläggning under svensk jurisdiktion,

2. att godstrafik från den anläggning som avses med inspektionen stoppas och kontrolleras,

3. att prover tas från egendom som omfattas av inspektionen, och

4. att inspektionsgruppen tillåts att ta med sig och använda mätapparatur och annan teknisk utrustning för att samla in och registrera uppgifter.

En inspektion får inte innefatta tillträde till ett utrymme som utgör någons bostad.

5 § Den myndighet som regeringen utsett att närvara vid inspektionen får besluta i frågor som avser verkställighet av regeringens beslut. En sådan fråga skall dock hänskjutas till regeringen, om den internationella inspektionsgruppen begär det eller frågan annars är av särskild vikt. Om en fråga rör någon enskilds rätt, skall den hänskjutas till regeringen också på begäran av den enskilde.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för att verkställa ett beslut enligt denna lag.

6 § Vid tillämpningen av denna lag skall särskilt beaktas intresset av att skydda uppgifter av betydelse för rikets säkerhet samt företagshemligheter.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 2 kap. 3 § skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 22 kap. 6 a §, av följande
lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 3 §¹

För brott som begåtts utom riket dömes även i annat fall än som avses i
2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

6. om brottet är kapning, sjö- eller
luftfartssabotage, flygplatssabotage,
försök till sådana brott, folkrätts-
brott eller osann eller ovarsam ut-
saga inför en internationell domstol,
eller

6. om brottet är kapning, sjö- eller
luftfartssabotage, flygplatssabotage,
försök till sådana brott, folkrätts-
brott, *olovlig befattning med ke-
miska vapen* eller osann eller ovar-
sam utsaga inför en internationell
domstol, eller

22 kap. 6 a §

Den som

1. *utvecklar, producerar eller på
annat sätt förvärvar, lagrar eller bibe-
håller kemiska vapen eller överför,
direkt eller indirekt, kemiska vapen
till någon,*

2. *använder kemiska vapen,*

3. *deltar i militära förberedelser
för användning av kemiska vapen,
eller*

4. *använder ämnen för kravallbe-
kämpning som en metod för krigfö-
ring*

*döms, om gärningen inte är att be-
döma som folkrättsbrott, för olovlig
befattning med kemiska vapen till
fängelse i högst fyra år.*

*Såsom kemiska vapen enligt första
stycket 1–3 skall anses sådant som
definieras som kemiska vapen i För-
enta nationernas konvention om för-
bud mot utveckling, produktion, in-
nehav och användning av kemiska
vapen samt deras förstöring.*

*Är brottet grovt, skall dömas till
fängelse i högst tio år eller på livstid.
Vid bedömande om brottet är grovt
skall särskilt beaktas, om gärningen*

¹ Senaste lydelse SFS 1993:350.

varit ägnad att i väsentlig grad bidra till utveckling, produktion eller spridning av kemiska vapen eller till att sådana vapen används mot människor.

Prop. 1993/94:120

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Prop. 1993/94:120

Härigenom föreskrivs att bilagan till lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall¹ skall ha följande lydelse.

Bilaga 2²

Immunitet och/eller privilegier gäller för följande		Tillämplig internationell överenskommelse
Internationella organ	Fysiska personer	
45	Organisationen för förbud mot kemiska vapen	Medlemmarnas representanter i organisationen, personer med tjänst hos eller uppdrag av organisationen och observatörer under inspektion
		Konventionen den 30 november 1992 om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Lagen omtryckt 1987:341.

² Bilagans lydelse enligt prop. 1993/94:104.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.

Prop. 1993/94:120

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.

dels att 9 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 6 a, 6 b, 6 c och 15 §§, samt närmast före 6 a § respektive 6 b § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Införsel

6 a §

Produkter som avses i 1 § 4 får inte föras in i landet utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från detta tillståndskrav för vissa produkter eller för införsel från vissa länder.

Deklarationer, m.m.

6 b §

I den utsträckning och enligt de föreskrifter som regeringen meddelar skall till regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer lämnas en deklARATION av den som

1. producerar, bereder, förbrukar, importerar eller exporterar produkter som avses i 1 § 4,

2. under något av de tre senaste åren har producerat, berett, förbrukat, importerat eller exporterat sådana produkter, eller

3. producerar diskreta organiska kemikalier.

Deklarationen skall innehålla uppgifter om

1. verksamheten under det gångna kalenderåret,

2. den verksamhet som planeras för det kommande kalenderåret,

3. ändringar i verksamheten som planeras för pågående kalenderår.

6 c §

Den som har lämnat deklARATION enligt 6 b § skall efter anmodan av regeringen eller den myndighet som regeringen utsett att ta emot deklARATION

ner lämna de upplysningar och handlingar som kan behövas för kontroll av de uppgifter som lämnats i deklARATIONEN.

För denna kontroll har företrädare för regeringen eller myndigheten rätt till tillträde till de områden, lokaler och anläggningar där verksamhet bedrivs som omfattas av deklarations-skyldigheten och får där göra undersökningar och ta prover.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för att kontrollen skall kunna genomföras.

9 §

Bestämmelser om olovlig utförelse och försök därtill finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Bestämmelser om olovlig utförelse, införsel och försök därtill finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

12 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. i annat fall än som avses i 9 § och 10 § andra stycket lämnar oriktig uppgift i ansökan om tillstånd eller i annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt denna lag.

2. Åsidosätter villkor eller bryter mot kontroll- eller ordningsbestämmelse som har meddelats med stöd av denna lag.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

1. i annat fall än som avses i 9 § och 10 § andra stycket lämnar oriktig uppgift i ansökan om tillstånd eller i annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt denna lag *eller i en deklARATION,*

15 §

Försummar den uppgiftsskyldige att i rätt tid ge in sådan deklARATION som avses i 6 b §, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer vid vite förelägga den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 6 b, 6 c, 12 och 15 §§ den 1 juli 1994 och i övrigt den dag regeringen bestämmer.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel

Prop. 1993/94:120

Härigenom föreskrivs att 3 och 21 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Krigsmateriel får inte tillverkas här i landet utan tillstånd av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från detta tillståndskrav för

1. ändring eller ombyggnad av skjutvapen i de fall som avses i 24 § första stycket vapenlagen (1973:1176),

2. tillverkning av enstaka skjutvapen och av ammunition för tillverkarens eget bruk.

2. tillverkning av enstaka skjutvapen och av ammunition för tillverkarens eget bruk,

3. årlig tillverkning för medicinska eller farmaceutiska ändamål eller för forskningsändamål av högst 100 gram kemiska produkter som klassificeras som krigsmateriel.

Bestämmelsen i första stycket gäller inte för sådana statliga myndigheter som inte är affärsverk.

21 §

Den som har tillstånd enligt denna lag är skyldig att vid ändring i förhållanden som tagits upp i tillståndsansökan anmäla detta till regeringen i enlighet med de föreskrifter som regeringen meddelar.

Om tillståndet avser tillverkning av kemiska produkter, skall tillståndshavaren till regeringen eller till den myndighet som regeringen bestämmer i enlighet med de föreskrifter som regeringen meddelar anmäla ändringar i verksamheten som planeras för pågående kalenderår.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (konventionen) öppnades för undertecknande den 13 januari 1993 och undertecknades av Sverige samma dag. I prop. 1992/93:181 föreslog regeringen att riksdagen skulle godkänna konventionen. I propositionen beskrevs ingående konventionens bakgrund och innehåll. Vidare innehöll propositionen en översiktlig redogörelse för de lagstiftningsåtgärder som måste ha vidtagits innan konventionen träder i kraft för Sveriges del. Riksdagen godkände konventionen den 7 juni 1993, och Sverige deponerade ratifikationsinstrumentet hos FN:s generalsekreterare den 17 juni. Konventionens text på engelska och svenska finns i prop. 1992/93:181 och bifogas därför inte i detta sammanhang.

I en departementspromemoria som upprättats inom Utrikesdepartementet, Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring – Lagstiftningsdel (Ds 1993:50), behandlas utförligt de lagstiftningsåtgärder som anses bli nödvändiga efter ett svenskt tillträde till konventionen. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. De lagförslag som läggs fram i promemorian finns i *bilaga 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena finns i *bilaga 3*.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 18 november 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

Lagrådet föreslår dels en redaktionell ändring i förslaget till lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen, dels att förslaget till ändring i 10 § lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m. skall utgå.

Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten. Efter ärendets behandling i Lagrådet har vi uppmärksammat att lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m. bör kompletteras med en bestämmelse som gör det möjligt att kontrollera de uppgifter som enligt lagen skall lämnas i deklARATION. Bestämmelsen har utformats med motsvarande bestämmelser i lagen (1985:426) om kemiska produkter och lagen (1992:1300) om krigsmateriel som förebilder. Den tekniska lösningen har i dessa sammanhang redan prövats av Lagrådet. Mot bakgrund härav kan frågan anses vara av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande saknar betydelse.

4 Bakgrund

4.1 Konventionen

Genom konventionen etableras en internationell norm enligt vilken allt innehav och all användning av kemiska vapen förbjuds. Konventionen innehåller också sanktioner om förbudet skulle överträdas, bestämmelser om rutinkontroller av den kemiska industrin och möjlighet till inspektioner av såväl civila som militära anläggningar vid misstanke om konventionsbrott. En internationell kontrollorganisation, "Organisationen för förbud mot kemiska vapen", skall upprättas i Haag.

Organisationen har tre organ, nämligen Konferensen, Verkställande rådet samt Tekniska sekretariatet. *Konferensen* har representanter från samtliga medlemsländer. Den är organisationens högsta organ med behörighet att behandla alla frågor som faller inom konventionens tillämpningsområde. *Verkställande rådet* består av 41 medlemsländer, valda på två år. Rådet är organisationens verkställande organ. Sammansättningen av rådet baseras på FN:s regionala ländergrupper. *Tekniska sekretariatet* står under ledning av en generaldirektör och har till uppgift att biträda Konferensen och Verkställande rådet. Tekniska sekretariatet skall genomföra de kontrollåtgärder (i konventionens svenska text kallade verifikationsåtgärder) som föreskrivs i konventionen. För denna uppgift kommer det att finnas en särskild kår av inspektörer inom sekretariatet. Vidare svarar sekretariatet för löpande frågor rörande administration, juridik och budget.

Konventionen är uppdelad i en ingress, tjugofyra artiklar och tre bilagor. Artiklarna innehåller de grundläggande åtagandena. I bilagorna finns följdbestämmelser på olika områden. I den första bilagan, benämnd kemikaliebilagan, anges vilka kemikalier som omfattas av konventionen. I den andra bilagan, den s.k. verifikationsbilagan, finns bl.a. detaljerade bestämmelser om kontrollen av konventionens efterlevnad bestående av deklARATIONER och inspektioner. I denna bilaga finns också bestämmelser om immunitet och privilegier för medlemmar i inspektionsgrupperna. Den tredje bilagan, sekretessbilagan, omfattar skydd av konfidentiell information och innehåller bestämmelser om hur sådan information skall behandlas inom ramen för konventionens tillämpningsområde. Där finns också föreskrifter om åtgärder för att vid inspektioner skydda installationer som är känsliga ur sekretessynpunkt.

Som nämnts i avsnitt 3 beslutade riksdagen den 7 juni 1993 att Sverige skulle ratificera konventionen. Ratifikationsinstrumentet överlämnades till Förenta nationernas generalsekreterare den 17 juni 1993. Sverige är därmed folkrättsligt bundet av konventionens bestämmelser. Den följande redogörelsen för konventionen begränsas till de åtaganden i konventionen som kräver överväganden om lagstiftningsåtgärder.

Användningsområden som är tillåtna enligt konventionen

I artikel I åtar sig konventionsstaterna bl.a. att aldrig under några omständigheter framställa, förvärva eller inneha kemiska vapen. I artikel II definieras kemiska vapen. Termen omfattar giftiga kemikalier och deras utgångs-

ämnen samt ammunition och anordningar som är särskilt konstruerade för spridning, om avsikten är att använda kemikalier som eller i ett kemiskt vapen. För kemikalierna finns också tillåtna användningsområden. Dessa är användning i industrin, i jordbruket, i forskning och för medicinska, farmaceutiska eller andra fredliga ändamål. Kemikalierna får också användas för skyddsändamål som är direkt relaterade till skydd mot giftiga kemikalier och kemiska vapen liksom för militära ändamål som inte hänger samman med användning av kemiska vapen.

I artikel VI slås fast att konventionsstaterna har rätt att utveckla, producera, förvärva, inneha, överföra och använda de reglerade kemikalierna för de ändamål som inte är förbjudna enligt konventionen. För verifikation av att kemikalierna inte används för förbjudna ändamål åtar sig konventionsstaterna att underkasta kemikalierna och anläggningar som har anknytning till dessa kemikalier olika s.k. verifikationsåtgärder. Dessa verifikationsåtgärder består t.ex. av deklARATIONER om innehav och inspektioner. Trots att Sverige aldrig har innehaft kemiska vapen krävs det alltså att vi kan leva upp till de bestämmelser i konventionen som gäller kontrollen av den tillåtna användningen av de reglerade produkterna.

Kemikalie- och verifikationsbilagorna

Kemikaliebilagan är indelad i tre avsnitt (lista 1–3). För kemikalierna i respektive avsnitt gäller olika bestämmelser.

Lista 1 innehåller åtta giftiga kemikalier, däribland senapsgaser och lewisiter och fyra kemiska utgångsämnen. I *verifikationsbilagan del VI* ges regelverket för dessa kemikalier. Kemikalierna får inte exporteras utom till en annan part i konventionen. Det är förbjudet att tillverka, förvärva, inneha och använda ämnena för annat än forsknings-, medicinska, farmaceutiska eller skyddsändamål. Också för dessa tillåtna ändamål gäller begränsningar avseende typer och kvantiteter. Konventionsstaten skall avge årliga deklARATIONER om bl.a. import och export av dessa kemikalier. Årliga deklARATIONER om produktion av dessa kemikalier inom landet och om förväntade ändringar i produktionen skall också lämnas. Målet med inspektionerna är att kontrollera att innehållet i deklARATIONERNA är korrekt. En konventionsstat skall därför acceptera att berörda anläggningar kan bli föremål för inspektioner.

Lista 2 innehåller tre giftiga kemikalier och elva kemiska utgångsämnen, t.ex. arseniktriklorid. Enligt *verifikationsbilagan del VII* får dessa ämnen endast exporteras till resp. importeras från ett annat konventionsland. Någon begränsning beträffande produktion, innehav eller användning föreskrivs inte. Däremot finns ett omfattande deklARATIONSFÖRFARANDE som är inriktat på fabriksanläggningar som producerar, bereder eller förbrukar dessa ämnen. Också beträffande anläggningar som har befattning med lista 2-ämnen skall organisationen kunna genomföra inspektioner på platsen. Målet för inspektionerna skall bl.a. vara att konstatera frånvaron av lista 1-ämnen och att lista 2-ämnen inte används för ämnen som är förbjudna enligt konventionen.

Lista 3 innehåller fyra giftiga kemikalier, däribland vätecyanid, och tret-

ton utgångsämnen, exempelvis trietanolamin. I *verifikationsbilagan del VIII* anges att konventionsstaterna skall se till att utförelse till stater som inte har anslutit sig till konventionen får ske endast om man kan säkerställa att kemikalerna inte används för förbjudna ändamål. Detta skall bl.a. ske genom att utförelsestaten begär ett slutanvändarintyg från mottagarstaten. Också beträffande lista 3-kemikalier finns detaljerade deklarationsbestämmelser rörande producerade, importerade och exporterade kemikalier och en skyldighet att se till att berörda anläggningar kan inspekteras. Inspektionens mål är i detta fall att kontrollera att verksamheten överensstämmer med den deklarerade och att kontrollera att det inte finns lista 1-ämnen på anläggningen.

Utöver fabriker och anläggningar som har befattning med kemikalerna i listorna 1–3 innehåller konventionen ett regelverk för andra kemiska produktionsanläggningar i *verifikationsbilagan del IX*. Beträffande anläggningar med en produktion av organiska kemikalier överstigande vissa kvantiteter skall konventionsstaten lämna en inledande deklARATION som därefter årligen skall uppdateras. Också dessa anläggningar kan bli föremål för inspektioner vars syfte är att kontrollera att det inte finns några lista 1-ämnen inom anläggningen.

Föreskrifter om nationella åtgärder

Konventionens artikel VII rör nationella åtgärder för genomförande. Varje konventionsstat skall förbjuda fysiska och juridiska personer under dess jurisdiktion att utöva verksamhet som enligt konventionen är förbjuden för konventionsstaten. Den nationella strafflagstiftningen skall omfatta medborgares verksamhet i strid med konventionen oavsett var verksamheten bedrivits.

Artikel VII anger också att konventionsstaten skall utse en nationell myndighet som skall vara kontaktorgan i förhållande till organisationen för förbud mot kemiska vapen och andra konventionsstater.

Även frågan om sekretess behandlas här. En konventionsstat ska betrakta information som den på förtrolig väg får från organisationen som hemlig och behandla denna i enlighet med bestämmelserna i sekretessbilagan. Sekretessbilagan innehåller allmänna principer för hanteringen av konfidentiell information, åtgärder till skydd för installationer som är känsliga ur sekretesssynpunkt och för förhindrande av avslöjande av konfidentiella uppgifter i samband med verifikationsverksamhet samt om förfarandet i fall av brott eller påstådda brott i anledning av bestämmelserna om förtrolig hantering.

Skyldigheten att skydda konfidentiell information gäller oavsett om denna härrör från civila eller militära anläggningar. Information skall betraktas som konfidentiell, om den betraktas som konfidentiell av den stat som lämnat den eller – om uppgifterna lämnats av annan stat – om generaldirektören för Tekniska sekretariatet gör bedömningen att det finns skäl att anta att dess otillåtna spridning skulle skada den stat till vilken informationen hänförs sig eller skulle skada mekanismerna för genomförandet av konventionen.

Åtgärderna till skydd för känsliga installationer och konfidentiella uppgifter under inspektioner tar bl.a. sikte på att inspektionsgrupperna skall ta hänsyn till skyddsbehovet vid utarbetande av de anläggningsavtal som skall

följas under inspektionerna. Vidare skall inspektionsrapporterna endast innehålla fakta som är relevanta för efterlevnaden av konventionen.

Prop. 1993/94:120

Immunitet och privilegier

Artikel VIII innehåller – utöver bestämmelser om Organisationen för förbud mot kemiska vapen regler om rättslig handlingsförmåga, immunitet och privilegier för organisationen (punkterna 48 och 49). Delegater och organisationens personal skall åtnjuta den immunitet och de privilegier som krävs för att de skall kunna fullgöra sina uppgifter. Rättslig handlingsförmåga, immunitet och privilegier skall regleras i avtal mellan organisationen och konventionsstaterna (punkt 50).

Immunitet och privilegier för inspektionsgrupperna regleras särskilt i avsnitt B i *verifikationsbilagan del II*. Beträffande medlemmarna i inspektionsgruppen hänvisas till reglerna om diplomatiska tjänstemän i art. 29 i Wienkonventionen den 19 april 1961 (SÖ 1967:1). Observatörer skall i huvudsak åtnjuta samma immunitet och privilegier.

Inspektioner

Artikel IX innehåller bestämmelser om förfarandet vid misstanke om brott mot konventionen. I första hand skall parterna göra varje ansträngning att reda ut tvivelmålen genom utbyte av information och genom konsultationer. En konventionsstat kan också begära organisationens biträde med att genom utbyte av information klargöra en situation som ger anledning till misstanke om brott från en annan konventionsstats sida.

Det viktigaste instrumentet för att utreda om en konventionsstat brutit mot konventionens bestämmelser är dock den rätt som tillkommer varje konventionsstat att begära en inspektion på en annan konventionsstats territorium och att utan dröjsmål få denna inspektion utförd av en inspektionsgrupp från Tekniska sekretariatet.

Genomförandet av dessa inspektioner regleras i artikel IX och i *verifikationsbilagan del X*. En inspekterad stat har både rätt och skyldighet att göra varje rimlig ansträngning för att visa att man inte brutit mot konventionen. Staten är skyldig att ge tillträde till det område som omfattas av begäran om inspektion, men har också rätt att vidta åtgärder för att skydda anläggningar som är känsliga ur sekretesssynpunkt och hindra att konfidentiell information och uppgifter som inte berörs av konventionen avslöjas. Tillträdet till ett inspektionsområde regleras i detalj. I samband med inspektionen förutsätts en dialog mellan inspektionsgruppen och representanter för den inspekterade staten.

4.2 Gällande rätt

Krigsmateriellagen

I lagen (1992:1300) om krigsmateriel (krigsmateriellagen) finns bestämmelser om bl.a. tillverkning av och handel med krigsmateriel. Som krigsmateriel klassificeras produkter som är utformade för militärt bruk. Produkter som

har både militär och civil användning klassificeras som krigsmateriel, om de har utvecklats för militärt ändamål eller – i vissa fall – om de har en förstörelsebringande funktion i sin militära användning. I lagen har regeringen be- myndigats att bestämma vilka produkter som skall anses som krigsmateriel. Detta har skett i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel (krigsmateriel- förordningen) där produkterna indelas i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel.

Krigsmateriellagen innehåller bestämmelser som gör det möjligt för rege- ringen att kontrollera hanteringen av krigsmateriel alltifrån tillverkningen till förmedling av krigsmateriel som finns i utlandet. Lagen innehåller bl.a. generella förbud mot tillverkning av krigsmateriel, export och samarbete med någon i utlandet om utveckling eller tillverkning av krigsmateriel. Från dessa generella förbud kan regeringen i det enskilda fallet meddela undan- tag. Härvid skall regeringen beakta de riktlinjer som fastlagts i prop. 1991/92:174 om Lag om krigsmateriel och som riksdagen tagit del av (krigs- materielpropositionen).

Massförstörelselagen

I krigsmateriellagen regleras produkter som har en militär användning. Un- der efterkrigstiden har västvärlden aktivt agerat för en enhetlig exportkont- roll av vissa produkter som har en huvudsaklig civil användning men som också kan komma till användning för att skapa eller använda produkter i massförstörelsesyfte. För att täcka detta behov infördes lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelse- syfte, m.m. (massförstörelselagen), som trädde i kraft den 1 juli 1991. I lagen uppdras det åt regeringen att inom i lagen fastlagda ramar bestämma vilka produkter som skall omfattas av lagen. Detta har regeringen gjort i förord- ningen (1991:343) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan använ- das i massförstörelsesyfte, m.m. (massförstörelseförordningen). I förord- ningen anges att bl.a. vissa missilprodukter, kemiska ämnen och biologiska agenser, nukleära produkter och tillverkningsutrustningar omfattas av la- gen.

Lagen innehåller förbud mot utförsel och förmedling av produkterna. Från dessa förbud kan regeringen meddela undantag i det enskilda fallet. Liksom beträffande krigsmateriel följer regeringen i denna prövning krite- rier som har slagits fast i propositioner.

Lagen om kemiska produkter

I lagen (1985:426) om kemiska produkter (kemikalielagen) finns bestämmel- ser om hantering och import av kemiska produkter. Lagens syfte är att före- bygga skador på människors hälsa eller i miljön försakade av kemiska äm- nens inneboende egenskaper. Lagen innehåller bestämmelser om skyldighe- ter vid hantering och import av kemiska produkter och ger regeringen möj- lighet att föreskriva tillståndskrav för import, om det behövs från hälso- eller miljösynpunkt.

I krigsmateriellagen och massförstörelselagen finns ansvarsbestämmelser för brott mot lagarnas bestämmelser, varvid beträffande olovlig utförelse hänvisning görs till lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. Straffbestämmelserna är subsidiära i förhållande till brottsbalkens bestämmelser.

I 22 kap. 6 § BrB stadgas att den som gör sig skyldig till en svår överträdelse av ett sådant avtal med främmande makt eller någon sådan allmänt erkänd grundsats som rör den internationella humanitära rätten i väpnade konflikter skall dömas för folkrättsbrott till fängelse. I exemplifieringen av sådana svåra överträdelser ingår användande av stridsmedel som är förbjudna enligt folkrätten.

Immunitet och privilegier

I lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall finns bl.a. bestämmelser om immunitet och privilegier för internationella organ och personer med anknytning till sådana organ i enlighet med vad som bestämts i avtal eller stadga som är i kraft i förhållande till Sverige.

5 Behov av ändringar

5.1 Krigsmateriellagen

5.1.1 Allmänt om lista 1-ämnena i konventionen

I verifikationsbilagan del VI finns detaljerade bestämmelser om vad som skall gälla för lista 1-kemikalier.

- En konventionsstat får producera, förvärva, behålla eller använda ett lista 1-ämne för forsknings-, medicinska, farmaceutiska eller skyddsändamål,
- om kvantiteterna och typerna av ämnena är strängt begränsade till vad som kan anses motiverat för sådana ändamål
 - och den sammanlagda mängden av sådana ämnen för dessa ändamål vid varje angiven tidpunkt inte överstiger ett ton
 - samt den sammanlagda mängd som staten förvärvat under ett år genom produktion, uttag ur lager och förvärv inte överstiger ett ton.

Utförelse av lista 1-ämnena får endast ske till en annan part i konventionen och endast för de nyss angivna ändamålen. Båda parterna skall underrätta Tekniska sekretariatet om överföringen.

Produktion av lista 1-ämnena är kringgärdad med många föreskrifter i verifikationsbilagan. Produktion för forsknings-, medicinska, farmaceutiska eller skyddsändamål får endast genomföras vid en enda småskalig anläggning godkänd av konventionsstaten.

Vid ytterligare en anläggning, också den godkänd av konventionsstaten, får maximalt tio kilo framställas årligen för skyddsändamål.

Tillverkning vid andra anläggningar av maximalt tio kilo kemikalier per anläggning och år får ske för forsknings-, medicinska eller farmaceutiska ändamål i anläggningar godkända av konventionsstaten.

Syntes av dessa ämnen för forsknings-, medicinska eller farmaceutiska ändamål får utan tillstånd äga rum vid laboratorier, om den sammanlagda mängden är mindre än 100 gram per år och anläggning. Detta undantag gäller alltså inte syntes för skyddsändamål.

Konventionsstaterna skall lämna deklARATION beträffande de tillverkande anläggningarna till Tekniska sekretariatet. Vidare skall planerade ändringar i verksamheten anmälas dit.

De ämnen som tas upp i lista 1 omfattas redan i dag av det svenska krigsmaterielbegreppet. Nämnas bör också att i Sverige används endast två av ämnena. FOA och försvaret använder dessa för skyddsändamål. Någon egentlig tillverkning förekommer inte.

5.1.2 Allmänt om krigsmateriellagen

Krigsmateriellagens tillämpningsområde omfattar vapen, ammunition och annan för militärt bruk utformad materiel som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel. Sådana föreskrifter har regeringen meddelat i krigsmaterielförordningen vars bilaga innehåller en förteckning över vilka produkter som skall anses som krigsmateriel. Materielen delas in i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Till gruppen krigsmateriel för strid hör bl.a. kemiska stridsmedel.

Det är regeringens uppgift att avgöra om en produkt omfattas av lagen eller inte. Klassificeringen sker med utgångspunkt i materiellens funktion och konstruktion. Produkter med såväl militär som civil användning klassificeras som krigsmateriel när den har utvecklats för militär användning eller, i vissa fall, om de har en förstörelsebringande funktion i sin militära användning.

I detta sammanhang finns det anledning att belysa relationen mellan begreppen kemiskt vapen och kemiskt stridsmedel. *Svea Hovrätt* har i sitt remissyttrande väckt frågan om inte en enhetlig terminologi bör väljas inom samtliga områden som berörs av konventionen. Enligt hovrättens mening är begreppet "kemiskt stridsmedel" som redan används i krigsmateriellagen att föredra framför begreppet "kemiskt vapen".

Frågan har belysts i prop. 1992/93:154 om ändring i massförstörelselagen. Fördraganden anförde där att med kemiskt stridsmedel avses den förstörelsebringande substansen. När stridsmedlet är inneslutet i en produkt som gör det möjligt att hantera stridsmedlet i ett förstörelsebringande syfte utgör helheten ett kemiskt vapen.

I den terminologi som används i konventionen görs inte denna distinktion. Såväl de giftiga kemikalierna (stridsmedlen) som anordningar speciellt utformade för att orsaka skada till följd av giftverkan hos de giftiga kemikalierna och som skulle komma att släppas ut genom användning av anordningen (vapnet) omfattas av konventionens definition av kemiskt vapen, sammantagna eller var för sig. Regeringen anser att Sverige i detta avseende skall fortsätta att, så långt det låter sig göras, tillämpa den svenska distinktionen mellan ett kemiskt stridsmedel och ett kemiskt vapen. I den förteckning som utgör bilaga till krigsmaterielförordningen regleras vapnet och stridsmedlet separat. Vapnet kan t.ex. vara den missil i vars stridsspets behållaren med det kemiska stridsmedlet innefattas. Regeringen delar i så mätto hov-

rättens uppfattning att oklarhet inte får råda i lagstiftningen om huruvida det är vapnet eller stridsmedlet som avses. Vanligen är det regleringen av stridsmedlet som är aktuell i anledning av konventionsåtagandena. Den ammunition och de anordningar som omfattas av konventionen är i allmänhet redan föremål för kontroll i krigsmateriellagen och massförstörelselagen.

Allmänt kan konstateras att de giftiga kemikalier och de utgångsämnen som finns upptagna i lista 1 i princip endast kan användas som kemiska stridsmedel. Viss civil användning för skyddsändamål och forskning förekommer dock.

I krigsmateriellagen förbjuds tillverkning av krigsmateriel i Sverige. Tillstånd kan dock medges av regeringen i enskilda fall. En ansökan till regeringen om tillstånd skall bl.a. innehålla uppgifter om vilken typ av krigsmateriel som skall tillverkas och var tillverkningen skall ske.

Den centrala paragrafen i krigsmateriellagen är förbudet mot utförsel. Utförsel får enligt lagens förarbeten endast ske till en stat, en statlig myndighet eller en av en stat auktoriserad mottagare. En utförselansökan prövas i enlighet med riktlinjer fastlagda i krigsmaterielpropositionen (prop. 1991/92:174). I dessa riktlinjer redovisas bland annat s.k. ovillkorliga exporthinder. Till dessa hör att utförsel eller annan utlandssamverkan skulle strida mot en internationell överenskommelse som Sverige biträtt.

Riktlinjerna beaktas vid all utlandssamverkan. Som förbjuden utlandssamverkan betraktas förutom export också bl.a. upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt. Det är alltså inte möjligt att kringgå det svenska utförselbudet genom att överlåta en rätt att tillverka en produkt som tillverkas i Sverige till någon i utlandet. Motsvarande förbud gäller beträffande samarbete med någon i utlandet om t.ex. utveckling av krigsmateriel.

Ett beslut om undantag från något av krigsmateriellagens förbud kan förenas med villkor och med kontroll- och ordningsbestämmelser. Ett vanligt villkor för att tillstånd till export skall ges är att materielen inte får vidareexporteras till ett tredje land om inte den svenska regeringen har givit tillstånd till detta. Beslut om utförsel meddelas därför vanligen inte utan att mottagarstaten först har avgivit ett slutanvändaråtagande, dvs. intygat att materielen inte skall vidareexporteras. Kontroll- och ordningsbestämmelserna kan anknyta till att exportören skall visa att materielen har nått mottagarlandet.

5.1.3 Produktion i en enda småskalig anläggning

Regeringens bedömning: Konventionens krav på att tillverkning av lista 1-ämnen för forsknings-, medicinska, farmaceutiska eller skyddsändamål endast får förekomma vid en enda småskalig anläggning som har godkänts av staten, tillgodoses av krigsmateriellagens bestämmelser om krav på tillstånd för tillverkning av krigsmateriel.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar bedömningen eller lämnar denna utan erinran. I sitt remissyttrande anför *Försvarets forskningsan-*

stalt (FOA) att departementspromemorian behandlar alla lista 1-ämnen med utgångspunkt från antagandet att tillverkning av dessa ämnen utgör krigsmaterielltillverkning. FOA betonar att vissa av dessa ämnen har en legitim användning för forskningsändamål. Vidare förutsätter FOA att Sveriges enda småskaliga anläggning även i framtiden kommer att vara FOA:s huvudavdelning för ABC-skydd i Umå. FOA konstaterar att detta visserligen inte påverkar lagförslagen, men däremot gör en del av övervägandena i promemorian överflödiga, exempelvis diskussionen om att den enda småskaliga anläggningen får en monopolställning.

Skälen för regeringens bedömning: Av konventionen följer att, om det i en konventionsstat förekommer *produktion* av lista 1-ämnen för forsknings-, medicinska, farmaceutiska eller skyddsändamål, sådan tillverkning som huvudregel endast skall få förekomma vid en enda småskalig anläggning som är godkänd av staten. För en sådan anläggning gäller enligt konventionen vissa begränsningar beträffande volym och kapacitet (verifikationsbilagan del VI c 9.).

Som har framgått av avsnitt 5.1.2 är det enligt krigsmateriellagen förbjudet att tillverka krigsmateriel i Sverige utan regeringens tillstånd. I lagen anges inte några särskilda förutsättningar eller begränsningar för beviljande av tillverkningstillstånd. Regeringen kan efter prövning av omständigheterna i det enskilda fallet ge sådant tillstånd. Ett skäl att vägra lämna tillstånd kan vara att lista 1-ämnen redan tillverkas vid en enda småskalig anläggning. Meddelar regeringen ett tillverkningstillstånd, kan detta förenas med villkor. Villkoren kan gälla produktionsvolym och kapacitet. Krigsmateriellagen tillgodoser alltså konventionens krav.

I dag finns det endast en tillverkare av lista 1-kemikalier i Sverige, nämligen FOA. Åtagandet att produktion endast får förekomma i en enda småskalig anläggning uppfylls därmed redan i dag.

FOA omfattas inte av krigsmateriellagen, som gör undantag från kravet på tillverkningstillstånd för statliga myndigheter som inte är affärsverk. Myndigheters verksamheter är dock föremål för regeringens kontroll på annat sätt, vanligtvis genom myndigheternas instruktioner. En sådan kontroll kan gälla rätten att tillverka lista 1-ämnen och föreskrifter om produktionsvolym m.m. Även när en myndighet driver den enda småskaliga anläggningen uppfyller Sverige därför redan i dag konventionens krav.

Ett problem i detta sammanhang är att den enda småskaliga anläggning som får tillverkningstillstånd kommer i en monopolsituation. Det måste finnas en möjlighet för regeringen att hindra att ett företag som får ett tillstånd utnyttjar situationen. Även detta har regeringen möjlighet att åtgärda genom att meddela villkor. Som ett villkor för att få driva en enda småskalig anläggning skulle regeringen kunna föreskriva att företaget inte får behandla presumtiva kunder på ett diskriminerande sätt. Konsekvensen av att en tillståndshavare bryter mot ett villkor är dels att tillverkningstillståndet kan komma att återkallas, dels att straff kan utdömas enligt ansvarsbestämmelserna i krigsmateriellagen.

Regeringens bedömning: Konventionens krav att övrig tillverkning av lista 1-kemikalier för skydds-, forsknings-, medicinska eller farmaceutiska ändamål skall ske i anläggningar godkända av regeringen tillgodoses av krigsmateriellagens krav på regeringens tillstånd för tillverkning av krigsmateriel.

Regeringens förslag: Syntes av högst 100 gram lista 1-ämnen för forsknings-, farmaceutiska eller medicinska ändamål omfattas av krigsmateriellagens krav på tillverkningstillstånd men är inte underkastad någon begränsning i konventionen. Ett bemyndigande för regeringen att genom föreskrifter meddela undantag för tillståndskravet i dessa fall föreslås därför.

Promemorians bedömning och förslag: Överensstämmer med regeringens med den skillnaden att det i promemorians lagförslag inte anges någon kvantitetsgräns i bemyndigandet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar detta utan erinran. *Svea Hovrätt* anser att nödvändigheten av undantaget från tillståndskravet för syntes av högst 100 gram av ett lista 1-ämne kan diskuteras och ifrågasätter om det hinder som detta uppges innebära för bl.a. den medicinska forskningen motiverar att Sverige mildrar det krav på tillverkningstillstånd vi annars ställer. Beträffande lagtextens utformning anför hovrätten att det föreslagna tillägget ter sig otydligt. Enligt hovrättens mening borde det förtydligas att inte tillverkning av varje kemisk produkt för sådant ändamål som anges i punkten avses, utan endast produkter som i sin militära användning har en förstörelsebringande funktion och därför enligt krigsmaterieförordningen klassificeras som krigsmateriel. *Försvarets forskningsanstalt* (FOA) betonar vikten av att dessa ämnen, som har en legitim användning för forskningsändamål, kan undantas från kravet på tillverkningstillstånd, bl.a. för att undvika oavsiktliga överträdelser av krigsmateriellagen. *Kungliga tekniska högskolan* (KTH) föreslår att undantaget också skall omfatta undervisningsändamål.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Utöver produktion vid en enda småskalig anläggning får enligt konventionen produktion av högst 10 kilogram och år för *skyddsändamål* äga rum i ytterligare en anläggning godkänd av staten. Tillverkning får också ske för *forsknings-, medicinska eller farmaceutiska ändamål* i anläggningar godkända av staten, om den sammanlagda årliga tillverkningen per anläggning inte överstiger 10 kilogram.

För dessa anläggningar – som är att betrakta som krigsmaterieltillverkande – gäller samma principer som för enda småskalig anläggning, innebärande att regeringens tillstånd krävs för tillverkningen och att regeringen kan meddela de villkor som krävs för att uppfylla åtagandena enligt konventionen.

Syntes av lista 1-ämnen för forsknings-, farmaceutiska eller medicinska ändamål i laboratorier i sammanlagda mängder om mindre än 100 gram per

år och anläggning är inte underkastade någon tillståndsbegränsning enligt konventionen. Sådan syntes är enligt de svenska bestämmelserna att betrakta som tillverkning av krigsmateriel, och regeringens tillstånd krävs därför även i dessa fall. Såväl FOA som KTH delar uppfattningen i promemorian att regeringen skall kunna meddela ett generellt undantag från krigsmateriellagens tillståndskrav för sådan syntes för att inte försvåra legitim forskning för t.ex. medicinska ändamål. För att undvika att bl.a. forskning på detta område hindras bör regeringen bemyndigas att meddela ett generellt undantag från tillståndskravet genom en ändring i 3 § krigsmateriellagen. Bemyndigandet bör gälla tillverkning av kemiska produkter för medicinska eller farmaceutiska ändamål eller för forskningsändamål. Att, som KTH föreslagit, inkludera också utbildning i bemyndigandet till regeringen skulle innebära att de svenska reglerna inte uppfyller konventionens krav. Där emot föreslår vi att den i konventionen angivna högsta mängd som genom syntes får framställas vid en anläggning utan tillstånd också skall framgå av bemyndigandet till regeringen. Mot hovrättens förslag, att det av bemyndigandet skall framgå att detta endast gäller kemikalier som klassificeras som krigsmateriel, kan visserligen invändas att detta framgår av undantagets placering i den paragraf som föreskriver tillstånd för tillverkning av krigsmateriel. Endast kemikalier som är krigsmateriel omfattas av kravet på tillverkningstillstånd och kan bli aktuella för ett bemyndigande om undantag från ifrågakravet tillståndskrav. För att ändå undvika missförstånd bör ett förtydligande göras och bemyndigandet uttryckligen begränsas till att avse kemiska produkter som klassificeras som krigsmateriel.

5.1.5 Utförelse av lista 1-ämnen

Regeringens bedömning: Krigsmateriellagens bestämmelser om utförelse av krigsmateriel är tillräckliga för att uppfylla åtagandena enligt konventionen.

Promemorian bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna instämmer i bedömningen eller lämnar denna utan erinran.

Skälen för regeringens bedömning: I verifikationsbilagan del VI till konventionen anges att utförelse av lista 1-ämnen endast får ske till en annan part i konventionen och endast för forsknings-, medicinska, farmaceutiska eller skyddsändamål. Utförda ämnen får inte vidareexporteras till annan stat.

Dessa åtaganden tillgodoses genom bestämmelserna i krigsmateriellagen. Lagens krav på regeringens tillstånd för utförelse av krigsmateriel är i princip undantagslöst. Export av ett lista 1-ämne utan regeringens tillstånd utgör brott mot lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Vid prövningen av om utförelse kan medges skall regeringen, som nämnts i avsnitt 5.1.2, beakta vissa riktlinjer. Utförelse som strider mot en internationell överenskommelse som Sverige tillträtt utgör ett ovillkorligt hinder mot

krigsmaterielexport. Kravet på att utförsel endast får ske till ett land som är part i konventionen tillgodoses således genom att regeringen enligt riktlinjerna inte skall meddela utförseltillstånd för ett lista 1-ämne till ett land som inte har tillträtt konventionen.

Innan ett beslut om utförsel av krigsmateriel meddelas inhämtas regelmässigt ett s.k. slutanvändaråtagande från köparlandets regering. I ett sådant åtagande intygar köparlandet att utrustningen skall användas för nationens eget bruk och att den inte skall reexporteras. Genom att begära ett slutanvändarintyg där den mottagande staten redovisar den avsedda användningen av lista 1-ämnet får regeringen en garanti för att ämnet skall användas för forsknings-, medicinska, farmaceutiska eller skyddsändamål.

Av föregående avsnitt framgår att regeringen kan meddela villkor vid tillståndsgivningen. Ett villkor som regelmässigt meddelas är att vidareexport inte får ske utan tillstånd av den svenska regeringen. Villkoret måste ses i samband med slutanvändaråtagandena. Att meddela ett villkor skulle få liten eller ringa effekt, om det inte fanns slutanvändaråtagande. Emellertid spelar villkoren också en roll nationellt. Har det exporterande svenska företaget känt till eller bort känna till att den mottagande regeringen inte var slutanvändare eller att de exporterade produkterna inte skulle användas för angivet ändamål, kan detta dels föranleda straffansvar i Sverige, dels föranleda att regeringen betraktar exportören med misstro vid nya ansökningar.

Sveriges åtagande avseende överföring av lista 1-ämnen innebär att vi skall säkerställa att export endast sker till en konventionsstat för att där användas för tillåtna ändamål. Åtagandet är alltså redan uppfyllt genom krigsmateriellagens bestämmelser och bör inte föranleda ytterligare lagstiftningsåtgärder. Något tillstånd till utförsel av lista 1-ämnen har hittills inte givits.

5.1.6 Underrättelse om överföring

Regeringens bedömning: Någon ändring av lagstiftningen behövs inte. Konventionens krav kan tillgodoses på administrativ väg.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna kommenterar inte promemorians argumentation.

Skälen för regeringens bedömning: I verifikationsbilagan del VI till konventionen anges att såväl den överförande som den mottagande staten skall underrätta Tekniska sekretariatet om en utförsel respektive införsel minst 30 dagar innan denna avses äga rum. Någon bestämmelse som motsvarar detta åtagande finns inte i krigsmateriellagstiftningen.

För att Sverige som exporterande stat skall uppfylla åtagandet torde det vara tillräckligt att regeringen dels i utförselbeslutet anger att detta kan verkställas först vid ett angivet datum räknat minst 30 dagar efter beslutsdagen, dels genast vidarebefordrar informationen till Tekniska sekretariatet. Några bestämmelser om detta behövs inte, eftersom regeringen avgör hur ett tillstånd skall utformas och vilka villkor som kan förenas med tillståndet. Det

ankommer på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att se till att underrättelsen når sekretariatet.

Krigsmateriellagen innehåller inte några bestämmelser som gör det möjligt att uppfylla motsvarande åtagande som mottagande stat. De kemikalier det här är fråga om är sådana som enligt lagen (1985:426) om kemiska produkter kräver tillstånd för införsel med hänsyn till produkternas farlighet ur hälso- och miljösynpunkt. Sådana tillstånd meddelas av länsstyrelserna. För att Sverige skall kunna uppfylla åtagandet räcker det med att länsstyrelserna dels i besluten anger att införsel får ske tidigast 30 dagar efter beslutsdagen, dels åläggs att vidarebefordra beslut om införsel av dessa produkter till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Importörerna bör uppmärksammas på att ansökan om införsel måste göras i god tid.

5.1.7 Deklarationer inom lista 1-området

Regeringens bedömning: Den skyldighet att lämna årliga deklARATIONER om den verksamhet som har bedrivits under det gångna året respektive planeras för det kommande året, som är förutsättningen för att åtagandet enligt konventionen skall kunna uppfyllas, tillgodoses genom bestämmelsen om deklarationsskyldighet i 19 § krigsmaterielagen.

Regeringens förslag: Regeringen föreslår att 21 § krigsmaterielagen, som reglerar skyldighet att till regeringen anmäla ändring i förhållanden som upptagits i tillståndsansökan, skall kompletteras med en skyldighet för den som har tillstånd att tillverka kemiska krigsmaterielprodukter att, i enlighet med föreskrifter som regeringen meddelar, till regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer lämna anmälan om planerna för verksamheten ändras under pågående kalenderår.

Promemorians förslag: I promemorians lagförslag föreskrivs att också årliga deklARATIONER om den planerade verksamheten skall regleras i 21 §.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser kommenterar inte förslaget. *Svea hovrätt* anför att tillägget visserligen innefattar skyldighet för enskilda och därför bör framgå av lag, men menar samtidigt att syftet med ändringen enklare skulle kunna uppnås genom en utvidgning av regeringens bemyndigande enligt paragrafens första stycke. *Kammarrätten i Stockholm* föreslår en annan formulering av lagrummet.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Verifikationsbilagorna innehåller åtaganden för att möjliggöra att organisationen skall kunna kontrollera att konventionsstaterna uppfyller de tidigare nämnda åtagandena. Denna kontroll skall ske genom deklARATIONER som konventionsstaterna skall lämna och inspektioner som Tekniska sekretariatet skall utföra för att kontrollera att de lämnade uppgifterna är korrekta.

I konventionen finns två grundtyper av deklARATIONER: inledande deklara-

tioner och årliga deklARATIONER. De årliga deklARATIONERNA är av två slag, nämligen deklARATIONER om förhållandena under det gångna året och underrättelser om planerad verksamhet för det kommande året.

Inledande deklARATION för enda småskalig anläggning

Om det inom en konventionsstat skall drivas en enda småskalig anläggning, skall Tekniska sekretariatet underrättas om anläggningens belägenhet och få del av en detaljerad beskrivning av anläggningen senast 30 dagar efter det att konventionen trätt i kraft för staten. För en anläggning som planeras där- efter skall sådan underrättelse lämnas 180 dagar innan driften skall påbörjas.

Om en enda småskalig anläggning, som inte drivs av en statlig myndighet, redan har tillverkningstillstånd när konventionen träder i kraft, kan regeringen genom Krigsmaterielinspektionen begära in de erforderliga uppgifterna med stöd av 20 § krigsmateriellagen. Paragrafen behandlar tillsynsmyndighetens kontroll över den verksamhet för vilken tillstånd beviljats. Krigsmaterielinspektionen är tillsynsmyndighet. I dag är det endast Försvarets forskningsanstalt (FOA) som bedriver sådan verksamhet. För att regeringen skall kunna infordra uppgifterna från en statlig myndighet krävs det inte några bestämmelser i lag.

För att uppfylla konventionens krav på inledande deklARATION till Tekniska sekretariatet om en ny enda småskalig anläggning kan en ny paragraf införas i förordningen som särskilt tar sikte på innehållet i ansökningar om att få driva en sådan småskalig anläggning. En sådan bestämmelse bör utformas i enlighet med de krav som konventionen ställer beträffande inledande deklARATION. Kravet kan emellertid också uppfyllas genom att regeringen vid beredningen av tillståndsärendet begär in de uppgifter som krävs för att tillgodose konventionens krav. Med hänsyn till att det är fråga om endast ett tillstånd förefaller detta vara det bästa alternativet.

Underrättelsen skall lämnas till Tekniska sekretariatet 180 dagar innan ny verksamhet påbörjas. Regeringen måste därför i ett beslut om tillverkningstillstånd ange att verksamheten får påbörjas först sedan så lång tid förflutit att regeringen har kunnat uppfylla underrättelskravet.

Årliga deklARATIONER och underrättelser om planerade ändringar i verksamheten för enda småskalig anläggning

En konventionsstat som producerar lista 1-ämnen vid en enda småskalig anläggning skall avge en årlig deklARATION beträffande verksamheten vid anläggningen under det föregående året. DeklARATIONEN skall innefatta

- identifiering av anläggningen,
- kemiskt namn m.m., använda metoder och producerade mängder av lista 1-ämnen,
- namn på och mängd av utgångsämnen förtecknade på listorna 1-3 som använts för produktion av lista 1-ämne,
- mängd som förbrukats vid anläggningen,
- mängd som sänts till eller mottagits från annan anläggning i konventionsstaten,

- den största mängd som lagrats vid något tillfälle under året,
- lager vid årets slut,
- upplysning om ändring vid anläggningen under året i jämförelse med tidigare ingivna beskrivningar.

För att Sverige skall kunna uppfylla åtagandet krävs att nödvändiga uppgifter kommer in till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. En sådan skyldighet för enskild att lämna deklARATIONER måste meddelas i lagform. I 19 § krigsmateriellagen finns en bestämmelse om skyldighet för den som har tillstånd att tillverka krigsmateriel att, enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar, lämna deklARATIONER rörande den verksamhet för vilken tillstånd har meddelats. Deklarations-skyldigheten beträffande en enda småskalig anläggning bör därför inte föranleda någon lagändring. I 21 § krigsmaterieförordningen har regeringen meddelat föreskrifter om deklARATIONENS innehåll. Bestämmelsen överensstämmer endast delvis med kraven i konventionen. Det förefaller lämpligast att komplettera denna bestämmelse med en ny paragraf i förordningen som anger vad en deklARATION om tillverkning av lista I-ämnen skall innehålla.

Uppgifterna skall ha vidarebefordrats till sekretariatet inom 90 dagar efter årets utgång vilket gör att både uppgiftslämnaren och staten har knappt om tid för att uppfylla sina respektive förpliktelser. Man kan därför överväga om inte bestämmelsen i 19 § krigsmateriellagen också borde innehålla en bestämmelse om vite eller förseningsavgift för det fall en deklARATION inte lämnas inom angiven tid. Med hänsyn till att endast ett fåtal företag kommer att bli aktuella förefaller detta vara en överdriven åtgärd, särskilt om man beaktar att den som har ett tillverkningstillstånd riskerar att detta återkallas vid åsidosättande av en bestämmelse i lagen eller förordningen.

Regeringen bör meddela föreskrifter om när nödvändiga uppgifter skall ha kommit in. Denna tid måste bestämmas så att regeringen, eller den myndighet som regeringen utser för denna uppgift, både hinner begära in uppgifter från företag som försummar att lämna dessa i tid och får tillfälle att kontrollera de lämnade uppgifterna innan de vidarebefordras till organisationen.

Konventionsstaten skall också avge en årlig deklARATION om den planerade verksamheten vid anläggningen under det kommande året. En sådan deklARATION skall avges 90 dagar innan årets början. Till skillnad från departementspromemorian anser regeringen att även dessa uppgifter kan infordras med stöd av 19 § krigsmateriellagen som anger att deklARATION skall lämnas för verksamhet för vilken tillstånd har meddelats. En bestämmelse bör införas i krigsmaterieförordningen som anger vilka uppgifter om planerad verksamhet som skall lämnas och när uppgifterna skall ha kommit in till regeringen eller myndigheten.

Varje konventionsstat skall härutöver underrätta Tekniska sekretariatet om planerade ändringar i förhållande till den inledande deklARATIONEN. En sådan underrättelse skall lämnas minst 180 dagar innan ändringarna skall genomföras. Den som har tillstånd enligt krigsmateriellagen är skyldig att anmäla till regeringen om förhållanden som upptagits i tillståndsansökan ändras (21 § krigsmateriellagen). Enligt 20 § förordningen skall ändringen anmä-

las till regeringen snarast och senast inom en månad efter det att tillståndshavaren har fått kännedom om de ändrade förhållandena.

Denna bestämmelse är inte tillräcklig för att tillgodose åtagandet enligt konventionen, som ju kräver att en sådan anmälan kommer in till Tekniska sekretariatet redan ett halvår innan ändringen genomförs. För att till fullo kunna uppfylla konventionens krav bör i krigsmateriellagen införas en bestämmelse om skyldighet för den som har tillstånd enligt den lagen att tillverka kemiska produkter att anmäla planerade ändringar i verksamheten till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Bestämmelsen bör placeras i ett nytt andra stycket i 21 § krigsmateriellagen.

Deklarationer och underrättelser för andra lista 1-anläggningar

Det har tidigare nämnts att andra lista 1-anläggningar än en enda småskalig anläggning efter tillstånd kan tillåtas i ett konventionsland. Också beträffande anläggningar som fått tillstånd till sådan produktion skall konventionsstaten lämna inledande deklARATION till Tekniska sekretariatet inom 30 dagar efter det att konventionen trätt ikraft för staten i fråga. Tekniska sekretariatet skall också hållas underrättat om planerade ändringar i verksamheten och årliga deklARATIONER skall lämnas. Dessa anläggningar bör träffas av samma bestämmelser som gäller för en enda småskalig anläggning, vilket blir fallet om de föreslagna ändringarna i krigsmateriellagen genomförs.

5.2 Massförstörelselagen

5.2.1 Allmänt om lista 2 och lista 3-ämnena i konventionen

I verifikationsbilagan del VII finns konventionens regelverk för lista 2-ämnena. Dessa ämnen får endast överföras till eller erhållas från konventionsstater. Denna förpliktelse skall träda i kraft tre år efter konventionens ikraftträdande. Under mellantiden skall konventionsstaten begära slutanvändarintyg från mottagarstaten.

Enligt verifikationsbilagan del VII skall konventionsstaterna avge en inledande och sedan årliga deklARATIONER som innehåller sammanlagda nationella uppgifter rörande de mängder av lista 2-ämnena som producerats, beretts, förbrukats, importerats och exporterats under föregående år. En kvantitativ specificering av import och export skall lämnas för varje berörd stat. Inledande deklARATIONER skall lämnas inom 30 dagar efter det att konventionen trätt i kraft för konventionsstaten och årliga deklARATIONER rörande föregående års verksamhet inom 90 dagar efter utgången av kalenderåret, medan årliga deklARATIONER rörande den planerade verksamheten skall lämnas senast 60 dagar före nästkommande kalenderår.

Inledande och årliga deklARATIONER krävs för alla fabriksanläggningar som under något av de tre senaste åren har producerat, berett eller förbrukat vissa mängder av kemikalierna i lista 2. Undantag från deklARATIONSSKYLDIGHETEN skall göras för blandningar som innehåller en låg koncentration av ett lista 2-ämne.

Detaljbestämmelser för lista 3-kemikalier finns i verifikationsbilagan del

VIII. För dessa ämnen förskrivs varken export- eller importrestriktioner. Däremot skall konventionsstaterna säkerställa att kemikalierna i mottagarlandet endast skall användas för ändamål som inte är förbjudna enligt konventionen.

Även beträffande lista 3-ämnen skall konventionsstaterna avge inledande resp. årliga deklARATIONER. DeklARATIONERNA skall innehålla sammanlagda nationella data rörande de mängder som producerats, importerats och exporterats under det gångna kalenderåret, liksom en kvantitativ specificering av import och export för varje berörd stat. Fabriksanläggningar skall deklaras, om det där föregående år har producerats eller nästkommande år förväntas produceras mer än 30 ton av ett lista 3-ämne.

Den inledande deklARATIONEN skall avges inom 30 dagar efter det att konventionen trätt i kraft. Den årliga deklARATIONEN för det gångna kalenderåret skall lämnas inom 90 dagar efter utgången av kalenderåret och den årliga deklARATIONEN för den planerade verksamheten senast 60 dagar före början av påföljande kalenderår. DeklARATION behövs inte för blandningar som innehåller lägre koncentrationer av ett lista 3-ämne.

Utöver den deklARATIONSSKYLDIGHET som avser ämnen upptagna på lista 2 och 3 finns det i del IX i verifikationsbilagan regler om uppgiftslämnande avseende kemiska produktionsanläggningar som framställer vissa kemikalier som inte finns med på listorna. Uppgifter om dessa anläggningar skall lämnas i form av en inledande deklARATION. Vidare skall uppgifter lämnas årligen för att uppdatera den inledande deklARATIONEN.

5.2.2 Allmänt om massförstörelselagen

Massförstörelselagen har tillkommit för att hindra att vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte sprids till länder som kan komma att använda produkterna för rustning. I lagen exportkontrolleras därför vissa produkter som förutom sin civila användning också kan nyttjas för att, direkt eller indirekt, skapa massförstörelse, s.k. dual use-produkter.

I 1 § stadgas att regeringen genom föreskrifter får besluta vilka produkter som skall omfattas av kontroll – inom de ramar som fastställts i lagen. Regeringen har meddelat sådana föreskrifter i massförstörelseförordningen.

Det reglerade området har bestämts med hänsyn till exportkontrollen av dual use-produkter i andra västerländska industriländer. Lagen omfattar produkter på tre områden som är föremål för internationellt samarbete. Ett av dessa områden är missiler, missildelar och missilteknologi som är föremål för samarbete inom Missile Technology Control Regime (MTCR). Ett annat område är kemiska och biologiska utgångsämnen som kan användas för att framställa kemiska eller biologiska stridsmedel eller vapen liksom tillverkningsutrustning för att framställa sådana ämnen eller vapen. Detta samarbete bedrivs inom den s.k. Australien-gruppen. Slutligen ingår sådan kärnteknisk utrustning och sådant material som omfattas av samarbete om exportkontroll inom Nuclear Suppliers Group (NSG).

Massförstörelseförordningen omfattar sedan den 1 april 1993 54 prekursorer (utgångsämnen) som finns förtecknade i bilaga 3 till förordningen. Dessa ämnen kan användas för framställning av kemiska vapen men har också en civil användning inom flera fält.

Regeringen kan efter prövning i det enskilda fallet meddela undantag från massförstörelselagens förbud mot utförelse. Ett tillstånd kan förenas med villkor och kan återkallas vid brott mot lagens bestämmelser eller mot ett meddelat villkor.

Massförstörelselagen innehåller inte några deklarationsbestämmelser. Det gör däremot lagen (1985:426) om kemiska produkter i vars 9 § anges att den som yrkesmässigt hanterar eller importerar en kemisk produkt skall lämna de uppgifter om produkten och dess hantering som kan behövas för att bedöma dess hälso- och miljörisker. Bestämmelser om detta s.k. produktregister finns i 12–15 a §§ förordningen (1985:835) om kemiska produkter.

Kemiska produkter som yrkesmässigt tillverkas i eller importeras till Sverige skall registreras i produktregistret som förs av Kemikalieinspektionen. Anmälan skall göras av tillverkaren eller importören. Kemikalieinspektionen kan i särskilda fall medge att anmälan i stället görs av en handelsagent. Den som årligen importerar eller tillverkar mindre än 100 kilogram av en kemisk produkt behöver inte anmäla detta till inspektionen. Enligt 16 § får Kemikalieinspektionen lämna ytterligare föreskrifter för tillämpningen av 9 § lagen.

5.2.3 Klassificering av lista 2 och 3-ämnena

Regeringen bedömning: Lista 2-kemikalier är dual use-produkter, och de ämnen som inte redan omfattas av massförstörelselagen bör genom en förordningsändring föras till denna grupp.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna yttrar sig inte över promemorians bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: I konventionens kemikalielista 2 finns tre giftiga kemikalier och elva grupper utgångsämnena. De giftiga kemikalierna i lista 2 kan användas som kemiska stridsmedel, men på grund av sitt huvudsakligen civila användningsområde bör de inte klassificeras som krigsmateriel annat än i de fall då de är avsedda att användas som stridsmedel. På samma sätt som de kemiska utgångsämnena som i dag finns upptagna i bilaga 3 i massförstörelseförordningen är de alltså dual useprodukter.

De utgångsämnena som direkt anges respektive exemplifieras i konventionens kemikalielista 2B ingår redan i dag i bilaga 3 till massförstörelseförordningen. Förutom dessa utgångsämnena regleras i kemikaliebilagan också grupper av kemikalier, exempelvis kemikalier innehållande en fosforatom till vilken är bundet en metyl-, etyl- eller propylgrupp, men inga ytterligare kolatomer. Även sådana kemikalier bör omfattas av massförstörelselagstiftningen.

Som ovan har nämnts har regeringen i 1 § massförstörelselagen bemyndigats att meddela föreskrifter om lagens omfattning. Att hänföra kemikalierna till massförstörelselagen kräver därför inte några lagstiftningsåtgärder utan endast en ändring i massförstörelseförordningen.

Lista 3 innehåller 17 giftiga kemikalier och utgångsämnena. Liksom beträffande lista 2-ämnena kan lista 3-ämnen användas såväl för civilt bruk som i massförstörelsesyfte, dvs. för att skapa kemiska vapen. Av bilagans kemikalier ingår redan elva i bilagan till massförstörelseförordningen. För Sveriges tillträde till konventionen krävs en reglering av resterande sex kemikalier. Detta kan regeringen göra genom en ändring i bilaga 3 till förordningen.

5.2.4 Utförelse av lista 2-ämnena

Regeringens bedömning: Massförstörelselagen innehåller redan ett utförelseförbud. Någon ändring av lagen behövs inte för att uppfylla konventionens krav i detta avseende.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar bedömningen i promemorian eller lämnar denna utan erinran. Eftersom endast export till stat som inte är part i konventionen kräver reglering enligt konventionen, bör enligt *Kommerskollegium* kravet på tillstånd begränsas till vad som direkt följer av förpliktelserna enligt konventionen.

Skälen för regeringens bedömning: I verifikationsbilagan del VII finns konventionens regelverk för lista 2-ämnena. Sådana ämnen får endast utföras till eller erhållas från konventionsstater. Bestämmelsen skall träda i kraft tre år efter konventionens ikraftträdande.

Förbud mot utförelse omfattas av massförstörelselagens bestämmelser. I den utsträckning lista 2-ämnena finns upptagna i bilaga 3 till massförstörelseförordningen, råder alltså utförelseförbud redan i dag. De ämnen som införs i denna bilaga kommer automatiskt att omfattas av utförelseförbudet. Undantag från utförelseförbudet kan beslutas av regeringen efter prövning i det enskilda fallet.

I detta sammanhang bör konventionens artikel XI nämnas. Av denna artikel framgår att konventionsstaterna inte sinsemellan skall upprätthålla några restriktioner som är oförenliga med åtagandena enligt konventionen. Detta gäller om restriktionerna skulle inskränka eller hindra handel och utveckling eller främjandet av vetenskapliga och teknologiska kunskaper för fredliga ändamål på det kemiska området. Artikeln omfattar också restriktioner till följd av internationella avtal.

I massförstörelselagen är utförelse utan tillstånd av regeringen förbjuden utan avseende på destination. Detta förbud kommer att upprätthållas också gentemot stater som tillträtt konventionen. Man skulle kunna hävda att detta utgör en restriktion i strid med verifikationsbilagan del VII som inte förbjuder utförelse av lista 2-ämnena till en konventionsstat. *Kommerskollegium* har också förordat att en tillämpning av utförelseförbudet inte skall gå utöver vad som krävs enligt konventionen.

Vid sin tillståndsgivning enligt massförstörelselagen har regeringen naturligtvis att beakta att ämnet omfattas av konventionen. Ett beslut att inte till-

låta en utförsel till ett konventionsland skulle i princip endast kunna grundas på en misstanke om att mottagarlandet bryter mot konventionen, något som borde föranleda inledande av ett verifikationsförfarande. Av denna anledning krävs inte någon lagändring.

Det skulle också kunna hävdas att det förhållandet att utförsel av ämnet måste prövas av regeringen utgör en form av hinder även om tillstånd ges, genom att prövningen av ett ärende tar tid och att utförseln därmed försenas jämfört med vad som gäller vid en export av oreglerade varor.

Inför den ändring i massförstörelselagen som trädde i kraft den 1 april 1993 uttalade sig det föredragande statsrådet i prop. 1992/93:154 om reviderade kriterier för export. Han anförde (s. 20) att företag skall kunna beviljas s.k. generella tillstånd för export under en angiven tid av likaledes angivna produktkategorier till likaledes angivna länder. Exempelvis kan regeringen meddela ett företag tillstånd att under två år föra ut fluorväte till Australien, Frankrike och Storbritannien. Ett sådant tillstånd förenas med villkor och med kontroll- och ordningsbestämmelser. I beslutet anges en begränsning avseende den kvantitet som får föras ut med stöd av tillståndet. Regeringens beslut (utförseltillståndet) skall företes för tullmyndigheten vid varje utförseltillfälle. Härvid skall tullen anteckna på tillståndsbeviset hur stor kvantitet som förs ut. Tullmyndigheten kan alltså kontrollera att begränsningen inte överskrids. Dessa möjligheter till ett förenklat förfarande gör att någon överträdelse av konventionens artikel XI i praktiken inte kan anses föreligga.

5.2.5 Slutanvändarintyg

Regeringens bedömning: Konventionens krav på att slutanvändarintyg skall användas fram till dess att utförselbudet har genomförts faller inom ramen för massförstörelselagen.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna delar promemorians bedömning eller lämnar denna utan erinran.

Skälen för regeringens bedömning: I del VII i verifikationsbilagan till konventionen anges att, till dess att utförselbudet gentemot ickekonventionsstater är genomfört tre år efter det att konventionen trätt i kraft, den exporterande staten skall begära slutanvändarintyg från den köpande staten enligt viss specifikation.

Inför beslut om utförsel av produkter som omfattas av massförstörelselagen begär regeringen regelmässigt antingen ett intyg från den mottagande staten eller av köparen om att produkten skall användas för civila ändamål. De uppgifter som skall lämnas enligt specifikationen i konventionen motsvarar i princip vad som krävs i dag. Enligt specifikationen skall slutanvändarintyget innehålla uppgifter om

- att produkterna endast kommer att användas för ändamål som inte är förbjudna enligt konventionen,

- att de inte kommer att vidareföras,
- produkternas typer och mängder,
- deras slutanvändning,
- slutanvändarnas namn och adresser.

Eftersom massförstörelselagen redan i dag har utförelseförbud till alla länder och utförelsetillstånd dessutom regelmässigt förutsätter att ett slutanvändarintyg har lämnats uppfyller lagen konventionens åtaganden rörande utförelse av lista 2-ämnen.

5.2.6 Införelse av lista 2-ämnen

Regeringens förslag: Införelse av lista 2-ämnen skall regleras i massförstörelselagen genom att ett krav på tillstånd för införelse införes. Regeringen bemyndigas dels att delegera beslutanderätten till en myndighet, dels att genom föreskrifter meddela undantag från tillståndskravet för vissa produkter eller införelse från vissa länder.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att införelseregleringen skall införas i lagen om kemiska produkter genom att lagens tillämpningsområde utvidgas.

Remissinstanserna: Många remissinstanser lämnar promemorians förslag utan erinran. Flera riktar dock principiella invändningar mot förslaget att utvidga kemikalielagens tillämpningsområde till att innefatta uppfyllande av alla de förpliktelser som följer av internationella överenskommelser om kontroll av hanteringen av kemiska produkter som Sverige är bundet av. *Svea Hovrätt* ifrågasätter nödvändigheten av tillägget eftersom konventionens och lagens syften i stora delar torde vara desamma. Vidare anser hovrätten att tillägget kan vara vilseledande eftersom lagen redan nu innebär ett införelsevänligt av internationella överenskommelser, t.ex. om transport av farligt gods. Om ett tillägg skall införas, förordar hovrätten att en tydligare anknytning görs till den nu aktuella konventionen. *Kammarrätten i Stockholm* ifrågasätter om det är motiverat att göra formuleringen så omfattande att den täcker inte bara den nu aktuella överenskommelsen utan alla överenskommelser rörande kemiska produkter. *Arbetskyddsstyrelsen* anser att den mycket generella utvidgningen i 1 § kemikalielagen kan leda till svåröverblickbara konsekvenser och tolkningssvårigheter. Styrelsen pekar också på risken att alla internationella överenskommelser som avser kontroll av hanteringen av kemiska produkter kommer att innefattas i paragrafen. Detta skulle enligt styrelsen bl.a. kunna innebära att en konvention som ECE-konventionen om gränsöverskridande effekter av industriolyckor innefattas, något som enligt styrelsens mening inte kan vara rimligt. *Arbetskyddsstyrelsen* förordar därför att tills vidare låta utvidgningen endast omfatta konventionen om kemiska vapen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför i sitt yttrande att kemikalielagstiftningens tillämpningsområde inte är helt enkelt att avgränsa vilket har gett upphov till en del diskussioner och tveksam-

heter vid rättstillämpningen. Länsstyrelsen anför vidare att den föreslagna utvidgningen innebär att lagstiftningen utvidgas till att gälla kontroll oavsett om överenskommelsen är inriktad på att skydda miljö och hälsa eller om den har ett helt annat skyddssyfte. Länsstyrelsen anser att förslaget innebär att vissa vapenkontrollbestämmelser införs i en lag vars syfte är att begränsa skador på människors hälsa och i miljön och ifrågasätter om detta är ändamålsenligt. Den föreslagna ändringen skulle enligt länsstyrelsen också få konsekvenser för förslaget till en miljöbalk (se SOU 1993:27) som i grundläggande frågor utgår från kemikalielagen. Förslaget i departementspromemorian skulle ur principiell synpunkt medföra en ganska påtaglig förändring av balkens systematik. Länsstyrelsen anser att kontrollen av kemikalierna bör tillgodoses på något annat sätt och förordar därför att lista 2-kemikalier skall klassificeras som krigsmateriel och att det i krigsmaterielagstiftningen skall införas föreskrifter om att bestämmelserna om anmälan till produktregistret och om tillstånd m.m. enligt 17 – 20 §§ förordningen om kemiska produkter skall äga motsvarande tillämpning vid införsel av kemikalier.

Riksåklagaren anför att utredningens förslag i denna del förefaller bli onödigt svårhanterligt och förordar att det i massförstörelselagen införs ett förbud mot införsel, begränsat till lista 2-ämnen. *Regionåklagarmyndigheten i Stockholm* anför att förslaget leder till en lagstiftning som är alltför splittrad och onödigt svår att tillämpa. *Regionåklagarmyndigheten* förordar i stället att införseln regleras i massförstörelselagen.

Av de remissinstanser som yttrat sig i frågan är *Kommerskollegium* och *Kemikalieinspektionen* positiva. Det förhållandet att flertalet av de aktuella ämnena sannolikt redan är underkastade krav på importtillstånd enligt kemikalielagstiftningen utgör enligt *Kommerskollegium* ett skäl för den valda lösningen. En reglering av importen bör dock enligt kollegiets mening begränsas till vad som är nödvändigt för att uppfylla konventionens krav. *Kemikalieinspektionen* delar i princip promemorians uppfattning, men anser att det bör övervägas att utse inspektionen som tillståndsmyndighet. Inspektionen motiverar detta med att länsstyrelsens tillståndsgivning helt utgår från ett nationellt behov att övervaka införseln av särskilt farliga kemiska ämnen, medan den kontroll som avses här är av helt annan karaktär och helt knuten till en internationell överenskommelse. Enligt inspektionen talar starka skäl för att låta den centrala kemikaliemyndigheten svara för införselkontrollen. Bl.a. bör det undvikas att dubbla system för införselkontrollen införs. En sådan ordning ligger enligt inspektionen väl i linje med det ansvar *Kemikalieinspektionen* uppstår inom kemikalieområdet när det gäller införselkontroll som utgår från andra internationella överenskommelser.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fäster stort avseende vid remissinstansernas principiella invändningar. I dag är kemikalielagen en nationell säkerhetslag som syftar till att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper. I promemorians förslag utvidgas syftet med lagen till att också omfatta att Sverige skall uppfylla de förpliktelser som följer av internationella överenskommelser om kontroll av hanteringen av kemiska produkter. Den icke-spridningsaspekt som kan läggas på dessa kemiska produkter har hittills reglerats genom massförstörelselagens utförselförbud.

Ett argument som kan anföras mot en reglering i massförstörelselagen är att alla beslut enligt lagen idag fattas av regeringen. Det är inte önskvärt att de beslut som nu är aktuella skall fattas av regeringen. Ärendena saknar politiskt intresse och beredningen skall endast bestå i en kontroll av att importen sker från ett konventionsland.

En möjlighet är att förbud mot införsel införs i massförstörelselagen och att regeringen i det lagrum som reglerar införsel också bemyndigas att delegera avgörandet av införselärenden till en myndighet. Ett skäl häremot är att införsel av en kemikalie som omfattas av båda lagarna i så fall kan komma att avgöras dels av en länsstyrelse, dels av en annan myndighet. Länsstyrelsen har enligt kemikalielagstiftningen att ta ställning till om import kan ske med hänsyn till produktens hälso- och miljöfara och myndigheten skulle ha att bedöma om produkten kommer från ett konventionsland. En situation skulle kunna uppstå där införsel skall tillåtas enligt konventionen eftersom varan kommer från ett konventionsland, men skall förbjudas eftersom den är hälso- eller miljöfarlig. En importör skulle tvingas söka införseltillstånd på två ställen och vara beroende av positivt besked från båda myndigheterna. Detta är en olägenhet för den enskilde importören.

Det finns formella och praktiska invändningar mot båda lösningarna. Eftersom det finns flera principiella invändningar mot utvidgningen av kemikalielagens syfte, finner regeringen trots allt att en reglering i massförstörelselagen är att föredra i förening med en möjlighet för regeringen att delegera prövningen av ärendena till en myndighet. Införselförbudet bör begränsas till lista 2-ämnen enligt konventionen genom att regeringen ges bemyndigande att i föreskrifter begränsa förbudets tillämpningsområde. Det finns inte något behov av en införselkontroll för övriga produkter som omfattas av massförstörelselagen. Problemet med två beslutande instanser kan praktiskt lösas genom att den beslutande myndigheten skall sända en kopia av sitt beslut till den aktuella länsstyrelsen och att länsstyrelserna åläggs att avvakta med beslut intill dess myndighetens inställning är klar.

Införseln bör kunna ske med stöd av generella importtillstånd. Ett sådant tillstånd kan ges ett företag för vissa kemikalier som importerats från vissa länder för ändamål som anges i ansökan. Det kommer därför inte att krävas någon större administration vare sig hos det beslutande organet eller hos de berörda företagen. Däremot kommer tullmyndigheterna att beröras genom att den kontroll som måste göras blir mera omfattande. Om ett företag missköter sig i något avseende kan detta leda till att det generella tillståndet återkallas med stöd av 8 § lagen.

5.2.7 Utförsel av lista 3-ämnen

Regeringens bedömning: Konventionens krav på säkerställande av att lista 3-kemikalierna endast skall användas för tillåtna ändamål tillgodoses inom ramen för bestämmelserna i massförstörelselagen.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar promemorians bedömning eller lämnar denna utan erinran. *Kommerskollegium* anser att krav på utförseltillstånd bör begränsas till vad som direkt följer av förpliktelserna enligt konventionen.

Skälen för regeringens bedömning: Konventionen innehåller inte något utförselbud för lista 3-ämnena. Däremot skall konventionsstaterna säkerställa att utförda kemikalier endast skall användas för ändamål som inte är förbjudna enligt konventionen. Vid export till en icke-konventionsstat skall konventionsstaten bl.a. begära att den mottagande staten intygar

- att kemikalierna endast skall användas för ändamål som inte är förbjudna enligt konventionen,
- att de inte skall vidareexporteras,
- mängder och typer,
- deras slutanvändning,
- slutanvändarnas namn och adresser.

Förutsättningen för infordrandet av ett sådant slutanvändarintyg är att någon typ av kontroll av utförseln äger rum. Utan ett sådant förfarande finns inte någon möjlighet för staten att kräva in slutanvändarintyg. Att ett sådant intyg inte har lämnats eller inte uppfyller de krav som angetts i det föregående skall dessutom utgöra exporthinder. På samma sätt som för lista 2-ämnena kan åtagandet i konventionen tillgodoses genom utförselkontroll och beslut inom massförstörelselagens ram.

Det kan göras gällande att tillståndsvånget utgör ett hinder mot handel med dessa kemikalier. Detta resonemang har bemötts i avsnittet 5.2.4 beträffande lista 2-kemikalier.

5.2.8 Deklarationer utanför lista 1-området

Regeringens förslag: En bestämmelse om deklarationsskyldighet för den som producerar, bereder, förbrukar, importerar eller exporterar produkter som avses i 1 § 4 i massförstörelselagen införs liksom för den som under något av de senaste tre åren har producerat, berett, förbrukat, importerat eller exporterat sådana produkter eller som producerar diskreta organiska kemikalier. Det uppdras åt regeringen att inom de angivna ramarna meddela föreskrifter om vilka typer av anläggningar som omfattas av deklarationsskyldigheten och om vilka uppgifter som skall lämnas. Föreskrifterna bör också innehålla uppgifter om till vem och inom vilka tidsfrister deklarationerna skall lämnas. Den deklarationsskyldige skall kunna föreläggas vid vite att fullgöra sin deklarationsskyldighet.

Promemorians förslag: Promemorian föreslår att deklarationsförfarandet skall regleras inom ramarna för den kemiska lagstiftningen.

Remissinstanserna: Deklarationsfrågan har inte berörts av remissinstanserna. Beträffande invändningar mot en utvidgning av av de syften som ke-

mikalielagen skall tillgodose hänvisas till redovisningen av remissinstansernas inställning i avsnitt 5.2.6.

Prop. 1993/94:120

Skälen för regeringens förslag: För att Sverige skall kunna fullgöra åtagandet att lämna inledande och årliga deklARATIONER avseende anläggningar som hanterar lista 2 och 3-ämnen liksom andra anläggningar som kan komma i fråga för ett deklARATIONSFÖRFARANDE krävs bestäMMELSER om hur dessa uppgifter skall infordras. För ett åLÄGGANDE att lämna deklARATIONER krävs lagform.

En konventionsstat skall kunna lämna uppgifter om följande anläggningar:

- sådana som under något av de tre föregående åren producerat, förbrukat eller berett eller under det kommande året väntas producera, förbruka eller bereda mer än
 - * 1 kilogram av BZ:3-Kinklidinyl bensilat
 - * 100 kilogram av varje annan kemikalie på lista 2 A, eller
 - * 1 ton av en kemikalie på lista 2 B,
- anläggningar som under föregående år har eller som under det kommande året väntas producera mer än 30 ton av ett lista 3-ämne, och
- anläggningar som under föregående år producerat
 - * mer än 200 ton av ej listade diskreta organiska kemikalier, eller
 - * mer än 30 ton av ej listade diskreta organiska kemikalier som innehåller fosfor, svavel eller fluor.

Flertalet av de anläggningar som kommer i fråga omfattas av bestäMMELSERNA om produktregistret i kemikalieförordningen. Förutsättningen härför är dock att produktionen eller importen överstiger 100 kilogram kemikalier.

Promemorians utgångspunkt är att man skall dra nytta av det befintliga regelverket för att inte öka byråkratin för de berörda företagen. De alternativ som då står till buds är att reglering sker i massförstörelselagen eller lagen om kemiska produkter. Många av de uppgifter som skall lämnas till Tekniska sekretariatet skall också lämnas till Kemikalieinspektionens produktregister och borde därför kunna sammanställas av inspektionen. Däremot lämnas inte uppgifter om den planerade verksamheten till produktregistret. Eftersom syftet med uppgiftslämnandet enligt kemikalielagstiftningen är bedömningar ur hälso- och miljöskyddssynpunkter måste dock, som promemorian konstaterar, syftet med lagen om kemiska produkter ändras till att också omfatta att Sverige skall uppfylla kraven enligt konventionen, om man med stöd av kemikalielagen skall kunna kräva in de ytterligare uppgifter som kan krävas enligt konventionen.

Regeringen har i avsnittet 5.2.6 tagit ställning mot en sådan utvidgning av syftet med lagen. Å andra sidan anser regeringen att Kemikalieinspektionens kompetens, erfarenhet och kunskaper på detta område bör tas till vara för att för att bedöma och sammanställa de lämnade uppgifterna.

För att uppfylla konventionens krav utan att komma i konflikt med syftet med bestäMMELSERNA i kemikalielagstiftningen föreslår regeringen att deklARATIONSSKYLDIGHET införs i massförstörelselagen. Härigenom tillgodoses en önskan att bibehålla kemikalielagen som en nationell säkerhetslagstiftning och låta icke-spridningsaspekterna avseende dessa produkter regleras i massförstörelselagstiftningen.

I bestämmelsen bör uppdras åt regeringen att inom de i lagen angivna ramar bestämma såväl vilka anläggningar som skall omfattas av deklarationsskyldigheten som vad deklARATIONERNA skall innehålla och när de skall lämnas. Vidare bör regeringen bemyndigas att bestämma att deklARATIONEN skall lämnas till en myndighet för att uppgifterna skall sammanställas där innan de av regeringen överlämnas till Tekniska sekretariatet.

Vid deklARATIONSFÖRFARANDET är tidsfristerna snäva både för den deklARATIONSSKYLDIGE och för staten. För regeringen är det viktigt att få in uppgifterna i tillräckligt god tid för att bedöma, och i förekommande fall kontrollera, riktigheten av de lämnade uppgifterna och att sammanställa dessa.

Det förefaller därför lämpligt att förena bestämmelsen om deklARATIONSSKYLDIGHET med en möjlighet för regeringen eller myndigheten att vid vite förelägga den deklARATIONSSKYLDIGE att fullgöra sin uppgift. Regeringen förslår därför att en sådan möjlighet införs.

5.2.9 Kontroll av deklarerade uppgifter

Regeringens förslag: Den som har lämnat deklARATION enligt 6 b § skall lämna de upplysningar och handlingar som kan behövas för kontrollen av de uppgifter som lämnats i deklARATIONEN till regeringen eller den myndighet som har att ta emot deklARATIONEN, om han anmodas därtill av regeringen eller nämnda myndighet. Företrädare för regeringen eller myndigheten skall ha rätt till tillträde till de områden, lokaler eller anläggningar där den verksamhet bedrivs som föranleder deklARATIONSSKYLDIGHETEN. Härvid skall företrädarna få göra undersökningar och ta prover, och polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för att kontrollen skall kunna genomföras.

Promemorians förslag: Promemorian innehöll inte något motsvarande förslag.

Skälen för regeringens förslag: Av föregående avsnitt framgår att det krävs ett deklARATIONSFÖRFARANDE för att Sverige skall kunna fullgöra sina redovisningsåtaganden enligt konventionen. Om de uppgifter som Sverige lämnar i sin information till organisationen inte är korrekta, kommer detta att kunna föranleda åtgärder gentemot Sverige från organisationens sida för att säkerställa efterlevnaden av konventionen. Det är därför enligt vår uppfattning viktigt att regeringen har en möjlighet att kontrollera att de i deklARATIONEN lämnade uppgifterna är korrekta.

Något motsvarande förslag lämnades inte i departementspromemorian, beroende på att i denna föreslogs att deklARATIONERNA skulle infordras med stöd av kemikalielagen. Med den i promemorian valda lösningen krävdes inte förslag till några särskilda kontrollbestämmelser. Enligt lagen skall det finnas en tillsynsmyndighet som har att utöva tillsynen enligt lagen. Myndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Vidare skall tillsynsmyndigheten ha rätt till tillträde till de områden, lokaler och utrymmen som används i samband med hanteringen av

kemiska produkter och får där göra undersökningar och ta prover. Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen.

Också i krigsmateriellagen ges tillsynsmyndigheten (krigsmaterielinspektionen) rätt att dels kräva in upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen, dels rätt till tillträde till de lokaler där verksamheten bedrivs.

För att regeringen eller den utsedda myndigheten skall kunna kontrollera de deklarerade uppgifterna krävs en bestämmelse som ger en rätt till kontroll som motsvarar rätten enligt kemikalie- respektive krigsmateriellagen. Som ett första steg bör bestämmelsen ge en rätt att infordra de upplysningar och handlingar som krävs för att kontrollen skall kunna utövas. Regeringen eller myndigheten skall t.ex. kunna fordra in det underlag som har legat till grund för deklARATIONEN.

Vidare måste det finnas en möjlighet att bekräfta de lämnade uppgifterna genom provtagning och genom inspektion av anläggningen. Så måste exempelvis provtagning kunna ske för att konstatera att inga andra kemikalier än de deklarerade förekommer i anläggningen.

5.3 Kriminalisering av verksamhet som är förbjuden enligt konventionen m.m.

5.3.1 Konventionen

Enligt artikel VII i konventionen skall en konventionsstat bl.a. förbjuda fysiska och juridiska personer, var de än befinner sig på dess territorium eller på andra platser under dess folkrättsligt erkända jurisdiktion, att utöva verksamhet som enligt konventionen är förbjuden för en konventionsstat. I denna skyldighet innefattas införande av strafflagstiftning som avser sådan verksamhet, samt att i enlighet med folkrätten, utsträcka denna strafflagstiftning till varje verksamhet som enligt konventionen är förbjuden för en konventionsstat och som inletts någonstans av fysiska personer som är medborgare i staten i fråga.

Till sådan förbjuden verksamhet som nu angetts hör främst förfaranden som står i strid med konventionsstaternas allmänna skyldigheter enligt artikel I i konventionen. Under punkten 1 i denna artikel föreskrivs att konventionsstaterna åtar sig att under inga omständigheter utveckla, producera eller på annat sätt förvärva, lagra eller behålla kemiska vapen, eller överföra, direkt eller indirekt, kemiska vapen till någon. Vidare åtar sig staterna att aldrig använda kemiska vapen, delta i militära förberedelser för användning av kemiska vapen, hjälpa, uppmuntra eller förmå någon att delta i en verksamhet som enligt konventionen är förbjuden för en konventionsstat. Enligt punkten 5 i samma artikel förbinder sig konventionsstaterna att inte använda ämnen för kravallbekämpning som en metod för krigföring. Även andra förfaranden än som nu sagts kan tänkas utgöra förbjuden verksamhet enligt konventionen.

Begreppen kemiska vapen och ämnen för kravallbekämpning definieras i artikel II.

Folkrättsbrott

I 22 kap. 6 § brottsbalken (BrB) föreskrivs att den som gör sig skyldig till en svår överträdelse av något sådant avtal med främmande makt eller någon sådan allmänt erkänd grundsats, som rör den internationella humanitära rätten i väpnade konflikter, skall dömas för folkrättsbrott till fängelse i högst fyra år. Sådana svåra överträdelser är bland andra att använda stridsmedel som är förbjudna enligt folkrätten.

Om brottet är grovt, skall dömas till fängelse i högst tio år eller på livstid.

Ett av de avtal med främmande makt som avses i paragrafen är 1925 års Genèveprotokoll rörande förbud mot användande i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser och bakteriologiska stridsmedel (se SÖ 1930:27). De flesta fall av användning av kemiska vapen torde således i dag kunna bestraffas som folkrättsbrott under förutsättning att gärningen är att betrakta som en svår överträdelse av Genèveprotokollet.

I artikel XIII i konventionen föreskrivs att denna inte skall tolkas så att den innebär någon begränsning i eller avvikelse från åtaganden enligt det angivna Genèveprotokollet.

Övriga straffbestämmelser

Tidigare har redogjorts för innehållet i bl.a. krigsmateriellagstiftningen och massförstörelselagen. Av redogörelsen framgår att hanteringen av sådana ämnen som definieras som kemiska vapen i viss utsträckning redan är reglerad. Något förbud som fullt ut motsvarar konventionens föreskrift om kriminalisering finns emellertid inte.

Svensk jurisdiktion

Enligt 2 kap. 1 § BrB dömes för brott som begåtts i Sverige efter svensk lag och vid svensk domstol. För brott som begåtts utomlands kan i vissa fall dömas efter svensk lag och vid svensk domstol med stöd av 2 § i samma kapitel. En förutsättning härför är dock att gärningen är straffbar på gärningsorten. Ytterligare bestämmelser om svensk jurisdiktion finns i 3 §. Enligt detta lagrum kan för brott som begåtts utomlands i vissa särskilt angivna fall dömas efter svensk lag och vid svensk domstol även om inte förutsättningarna i 2 § är uppfyllda. Ett sådant särskilt angivet fall föreligger när fråga är om folkrättsbrott. Således omfattas sådan användning av kemiska vapen som utgör folkrättsbrott av svensk jurisdiktion oavsett var gärningen är begången och oavsett gärningsmannens nationalitet, medan annan befattning med kemiska vapen, som regleras i författningar utanför brottsbalken, omfattas av svensk jurisdiktion endast om en brottslig gärning begåtts inom landet eller inom ett område där gärningen är straffbar också enligt den lag som gäller på orten.

Regeringens förslag: I brottsbalken införs en särskild straffbestämmelse för den som gör sig skyldig till en sådan gärning som staterna förbinder sig att avstå ifrån enligt artikel I i konventionen. Definitionen av begreppet kemiska vapen sker genom hänvisning till konventionens definition.

Kravet på utsträckt jurisdiktion tillgodoses genom en hänvisning i 2 kap 3 § BrB till olovlig befattning med kemiska stridsmedel.

Promemorians förslag: Promemorian föreslår att straffbestämmelsen utformas efter mönster från folkrättsbrottet varvid det straffbara området anges genom hänvisning till konventionen samt att exemplifiering av förbjuden verksamhet sker genom en uppräkningslista av de förfaranden som staterna enligt artikel I förbundit sig att avstå ifrån.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tilltyrker förslaget eller lämnar detta utan erinran. *Svea Hovrätt* anför att 22 kap 6 § BrB utgör den samlade straffrättsliga regleringen av den humanitära rätten i väpnade konflikter. Hovrätten ifrågasätter därför om det inte i stället vore lämpligare att ändra denna paragraf så att den får omfatta även de i detta sammanhang viktigaste delarna av den föreslagna bestämmelsen om olovlig befattning med kemiska vapen. Därigenom skulle även sådan befattning utgöra folkrättsbrott. Den nu aktuella konventionen innehåller bestämmelser som enligt hovrätten i sanktionshänseende hör närmare samman med lagstiftningen om kemiska produkter i allmänhet, varför bestämmelserna inte bör tas in i 22 kap. BrB. Beträffande den föreslagna ändringen av 2 kap. 3 § BrB anför hovrätten att, för det fall den av hovrätten föreslagna lösningen att utvidga tillämpningsområdet för 22 kap. 6 § skulle väljas, någon ändring av 2 kap. 3 § inte krävs. *Riksåklagaren* delar promemorians uppfattning att en särskild straffbestämmelse bör införas för att tillgodose konventionens krav på kriminalisering av förbjuden verksamhet och att denna lämpligen bör införas i anslutning till brottsbalkens bestämmelse om folkrättsbrott i 22 kap. Den föreslagna kriminaliseringen i en ny 6 a § är konstruerad på samma sätt som folkrättsbrottet. Denna metod att beskriva en brottslig handling står enligt Riksåklagaren – åtminstone skenbart – i strid med vad som är vedertaget vid utformningen av straffbestämmelser. Denna metod att konstruera brottsbeskrivningar kan uppfattas som liggande på gränsen till vad som kan accepteras enligt legalitetsprincipen i straffrätten. Metoden att i lagtexten exemplifiera vilka beteenden som skall vara brottsliga är måhända nödvändiga enligt folkrättsbrottet men Riksåklagaren anser att situationen ter sig annorlunda beträffande det föreslagna brottet olovlig befattning med kemiska vapen som grundar sig på en enda konvention. Denna konvention, till vilken hänvisas i den föreslagna lagtexten, är heltäckande i vad avser förbjudna verksamheter. De i lagtexten exemplifierade fyra punkterna bör därför enligt Riksåklagaren utgå. Beträffande förbrott och ringa brott hänvisar Riksåklagaren till Regionåklagarmyndigheten i Luleå resp. Regionåklagarmyndigheten i

Karlstad. *Regionåklagarmyndigheten i Luleå* anför att folkrättsbrottet i brottsbalken är ensamt om att ha denna konstruktion med en exemplifiering i brottsbeskrivningen och anser att ett skäl härtill är att metoden ligger på gränsen för vad som kan accepteras enligt legalitetsprincipen i straffrätten. Försök, förberedelse eller stämpling till folkrättsbrott är inte kriminaliserat enligt brottsbalken. Rent rättspolitiskt måste sådana förfaranden enligt *Regionåklagarmyndigheten* anses lika straffvärda som de handlingar som bedöms som landsförräderi eller landssvek. Skälet till att folkrättsbrottet inte nämns i 7 § torde enligt myndigheten vara att redan de aktuella avtalen med främmande makter eller allmänt erkända rättsgrundsatser reglerar dessa situationer. Vad som normalt är ett förbrott blir med denna metod ett fullbordat brott. Den exemplifierande metoden är enligt *Regionåklagarmyndigheten* inte lämplig i detta fall eftersom brottet grundar sig på en konvention som i sig skall vara fullständig vad gäller de förbjudna verksamheterna. Exemplifieringen passar bättre in i förarbetena än i lagtexten. *Överåklagaren vid Regionåklagarmyndigheten i Karlstad* anför beträffande förslaget till 22 kap 6 a § att en överträdelse av konventionen i många fall torde kunna bedömas som folkrättsbrott enligt 22 kap. 6 §. Myndigheten anser att detta skulle kunna uttryckas tydligare genom att det anges i 6 a § att denna är tillämplig om "inte brottet är att anse som folkrättsbrott". Vidare bör ett undantag för ringa brott inte tas in i själva brottsbeskrivningen utan ges ett eget stycke. *Regionåklagarmyndigheten i Stockholm* delar i huvudsak promemoriens synpunkter på hur kriminaliseringen skall utformas, men förordar en något annorlunda formulering av bestämmelsen. Myndigheten pekar också på att promemorian inte redovisat hur den specialrättsliga bestraffningen efter infogandet av konventionsbestämmelserna kommer att se ut. Detta gör det svårt att bedöma om utformningen av 22 kap. 6 a § är ändamålsenlig. Myndigheten anser att den föreslagna nya straffbestämmelsen bör förses med en fullständig gärningsbeskrivning, vilket kanske kan uppnås genom att ordet bl.a. tas bort. *Nedrustnings- och folkrättsdelegationen* anser att förslaget till ny 22 kap. 6 a § är en lämplig lösning. Delegationen anför vidare att ett utsträckande av jurisdiktionen gör att brottet blir att jämställa med ett folkrättsbrott, vilket är önskvärt med hänsyn till allvaret i sådan brottslighet.

Skälen för regeringens förslag: För att helt uppfylla konventionens krav på kriminalisering av utövande av verksamhet som enligt konventionen är förbjuden för en konventionsstat måste det straffbara området enligt svensk lag utvidgas. Regeringen anser att detta bör ske genom att en ny straffbestämmelse införs i brottsbalken.

Svea Hovrätt har i sitt remissyttrande föreslagit att 22 kap. 6 § BrB skall ändras så att detta lagrum får omfatta även de i detta sammanhang viktigaste delarna av den föreslagna straffbestämmelsen om olovlig befattning med kemiska vapen. I 22 kap. 6 § BrB beskrivs den straffbara gärningen som en svår överträdelse av något sådant avtal med främmande makt eller någon sådan allmänt erkänd grundsats som rör den internationella humanitära rätten i väpnade konflikter. Skyldigheten enligt artikel VII i konventionen att förbjuda utövandet av sådan verksamhet, som enligt konventionen är förbjuden för staterna, sträcker sig emellertid längre än vad som gäller för de avtal

som avses i nyssnämnda lagrum. Således kan straffbarheten knappast begränsas till enbart svåra överträdelse av konventionen. Inte heller kan det straffbara området begränsas till handlingar som äger rum under väpnade konflikter. Med hänsyn härtill torde det vara svårt att inordna den nödvändiga kriminaliseringen i 22 kap. 6 § BrB utan att omarbete lagrummet på ett sätt som skulle göra detta svåröverskådligt.

Ett annat alternativ till att införa en ny straffbestämmelse i brottsbalken är att tillgodose behovet av kriminalisering enbart genom de specialstraffrättsliga bestämmelserna. I såväl krigsmateriellagen som i massförstörelselagen hänvisas vad gäller ansvar för olovlig utförelse till lagen (1960:418) om straff för varusmuggling (varusmuggningslagen). Båda lagarna innehåller också straffbestämmelser för brott mot de övriga föreskrifterna som ges i respektive lag. Dessa straffbestämmelser är subsidiära till brottsbalkens bestämmelser. Straffskalorna sträcker sig från böter till fängelse i högst två år för normalbrott och från fängelse i lägst sex månader till högst fyra år för grova brott. Att låta nu angivna straffbestämmelser ersätta en kriminalisering inom brottsbalkens ram skulle kräva att dessa utvidgades till att omfatta förfaranden som inte regleras av de övriga bestämmelserna i respektive lag. Vidare skulle en sådan lösning kräva att straffskalorna höjdes väsentligt. Med hänsyn härtill och då fråga också är om att utvidga svensk jurisdiktion, torde det ur framför allt systematisk synpunkt vara lämpligare att låta den väsentliga kriminaliseringen inordnas i brottsbalken. Införandet av en särskild straffbestämmelse i brottsbalken för brott mot konventionen markerar också på ett klarare sätt Sveriges vilja att uppfylla konventionsåtagandena.

Såsom framgår av redogörelsen för remissinstansernas yttranden har promemorians förslag till utformning av straffbestämmelsen föranlett viss kritik, bl.a. har ifrågasatts om den använda lagstiftningstekniken inte strider mot legalitetsprincipen. Det finns med hänsyn härtill skäl att överväga en utformning av straffbestämmelsen där det straffbara området anges på ett klarare sätt än i ett rent blankettstraffbud.

I promemorians förslag har hänvisningen till verksamhet som är förbjudet enligt konventionen kompletterats med en exemplifiering av sådan verksamhet. Exempelen är hämtade från artikel I i konventionen som reglerar staternas allmänna skyldigheter. Såsom påpekats i specialmotiveringen till promemorians förslag torde de angivna exemplen i praktiken omfatta de allra flesta fall av brott mot konventionen. Vad som eventuellt kan tänkas falla utanför exemplifieringen är överträdelse av någon av bestämmelserna i de mer specificerade regelverk för lista 1- respektive lista 2-ämnen, vilka återfinns i verifikationsbilagan. Lista 1 respektive lista 2 och 3-ämnen kommer emellertid att vara underkastade viss kontroll enligt krigsmateriellagen respektive massförstörelselagen, jfr avsnitten 5.1 och 5.2 ovan. Regeringen gör den bedömningen att de tänkbara överträdelse av konventionen som inte faller under exemplifieringen kommer att täckas av de specialstraffrättsliga bestämmelserna i krigsmateriellagen, massförstörelselagen eller varusmuggningslagen.

I enlighet med det nu sagda bör straffbestämmelsen utformas så att de i promemorieförslaget uppräknade exemplen på förbjuden verksamhet får utgöra en uttömmande beskrivning av de förfaranden som konstituerar brott.

Promemorians förslag till straffskalar, grunder för att kvalificera brottet såsom grovt samt brottsbenämning behålles oförändrade. För att straffbestämelsen skall uppfylla konventionens krav på kriminalisering måste begreppet kemiska vapen vid tillämpning av bestämmelsen tolkas i enlighet med konventionens föreskrifter. Kemiska vapen definieras i artikel II i konventionen. Definitionen är vidare än vad som i allmänhet gäller för begreppet kemiska vapen, jfr avsnitt 5.1.2 ovan. Med hänsyn härtill och av legalitets-skäl bör en definition av kemiska vapen ingå i straffbestämelsen. Konventionens definition kan emellertid med hänsyn till sitt omfång knappast överföras till lagtexten. Därmed återstår endast möjligheten att i straffbestämelsen göra en hänvisning till konventionen. Även om detta innebär att gränserna för det straffbara området inte till fullo kan utläsas direkt ur lagtexten, medför den sålunda valda lösningen att bestämmelsens innehåll som helhet blir mer preciserat än enligt promemoriaförslaget.

Med hänsyn till att straffansvaret således kommer att begränsas till att omfatta sådan verksamhet som är förbjuden enligt artikel I i konventionen finns inte anledning att föreskriva något undantag för ringa fall. Ett sådant undantag ter sig också mindre lämpligt med hänsyn till att endast fängelse ingår i straffskalan.

Enligt artikel XIII i konventionen skall denna inte tolkas så att den innebär en begränsning i eller avvikelse från åtaganden enligt bl.a. protokollet om förbud mot användning i krig av kvävande, giftiga eller andra gaser samt av bakteriologiska stridsmedel, undertecknat i Genève den 17 juni 1925. Överträdelse av bestämmelserna i detta protokoll kan utgöra folkrättsbrott enligt 22 kap. 6 § BrB. Den nya straffbestämelsen bör därför, såsom förslagits i promemorian, göras subsidiär till folkrättsbrottet. Detta bör ske genom användande av Regionåklagarmyndighetens i Karlstad förslag till formulering.

Såsom Regionåklagarmyndigheten i Lulcå konstaterar omfattas brott mot konventionen inte av bestämmelserna om försök, förberedelse och stämpling i 22 kap. 7 § BrB. Någon uttrycklig skyldighet enligt konventionen att straffbelägga dessa s.k. osjälvständiga brottsformer finns inte. Däremot följer av konventionen att det skall vara straffbart att hjälpa, uppmuntra eller förmå någon att delta i förbjuden verksamhet. Sådana handlingar torde emellertid kunna betraktas som sådan medhjälp som enligt 23 kap. 4 § BrB är straffbar även utan att detta föreskrivits särskilt. De förbjudna förfaranden som straffbestämelsen föreslås omfatta avser vidare delvis gärningar som enligt vedertagna principer närmast är att karaktärisera som försök eller förberedelse. Med hänsyn härtill och då det straffbara området också i övrigt är relativt vidsträckt finns inte skäl att låta 22 kap. 7 § BrB omfatta även olovlig befattning med kemiska vapen.

Kravet i artikel VII i konventionen på utsträckt jurisdiktion vad gäller strafflagstiftningen bör tillgodoses genom en hänvisning i 2 kap. 3 § BrB till den nya straffbestämelsen. Därmed kommer denna att bli tillämplig oavsett var brottet begås och oavsett straffbarhet på gärningsorten. Någon begränsning av den sålunda utsträckt jurisdiktionen till svenska medborgare, som utgör det minsta kravet enligt konventionen, bör inte införas. Detta skulle kräva att systematiken i 2 kap. BrB om svensk lags tillämplighet bröts.

5.4 Inspektioner

5.4.1 Konventionen

I konventionen finns föreskrifter om tre typer av inspektioner: inledande inspektioner, rutininspektioner och inspektioner på uppfordran. De två förstnämnda regleras i artikel IV och har till syfte att klargöra att avlämnade deklARATIONER är riktiga. Inspektioner på uppfordran regleras i artikel IX och har till syfte att undanröja misstanke om brott mot konventionen. Inspektioner av detta slag kan därför komma att rikta sig mot vilken plats eller anläggning som helst inom en konventionsstat där förbjuden verksamhet misstänks förekomma.

Förutom i de ovan nämnda artiklarna finns detaljerade bestämmelser om inspektioner i verifikationsbilagan. Del II av bilagan innehåller allmänna bestämmelser om inspektioner. I de följande delarna av bilagan finns sådana bestämmelser om inspektioner som är specifika för de olika verksamheter som konventionen berör. Inspektioner på uppfordran behandlas utförligt i del X.

I korthet innebär en inspektion att en inspektionsgrupp bestående av inspektörer och inspektionsassistenter, som utsetts av Tekniska sekretariatet, bereds tillträde till en viss plats eller anläggning inom en konventionsstat för att där kunna undersöka, om avgivna deklARATIONER är riktiga och om konventionen i övrigt efterlevs. Vid en inspektion på uppfordran skall även en observatör från det land som har begärt inspektionen få följa med till platsen för inspektion. Det förutsätts vidare att representanter för den inspekterade konventionsstaten följer inspektionen och lämnar inspektionsgruppen den hjälp som behövs för att inspektionen skall kunna genomföras.

Inspektionsgruppen skall ha rätt till obehindrat tillträde till inspektionsplatsen. Den skall vidare ha rätt att intervjua all personal som berörs av verksamheten i fråga, ta del av handlingar, begära att få fotografier tagna samt begära att prover tas och analyseras. Vid inspektioner på uppfordran skall det dessutom vara möjligt att kontrollera eventuell transportverksamhet från platsen för inspektionen.

Samtidigt som inspektionsgruppen alltså har rätt att få tillgång till vittgående information om föremålet för inspektionen finns enligt konventionen möjligheter att i viss mån skydda känsliga uppgifter såsom försvarshemligheter och företagshemligheter. Detta får ske bl.a. genom att hemliga handlingar tas bort från kontorsutrymmen och att skyltar, lager och utrustning m.m. täcks över. Att skydda känsliga uppgifter är särskilt aktuellt vid inspektioner på uppfordran, som kan komma att avse t.ex. försvarsanläggningar. Vid inspektioner på uppfordran finns också möjlighet att på annat sätt än genom tillträde söka visa att förbjuden verksamhet inte förekommer där (s.k. klarläggande).

Till skillnad från övriga inspektionsförfaranden kan en inspektion på uppfordran komma att företas med mycket kort varsel. I konventionen före-

skrivs att den inspekterade konventionsstaten i ett sådant fall skall underrättas senast tolv timmar före det att inspektionsgruppen anländer till platsen för inresa till landet. Senast tolv timmar därefter skall kontroll av alla transporter från inspektionsplatsen kunna påbörjas. Denna kontroll skall inledningsvis skötas av den inspekterade konventionsstaten för att sedan tas över av inspektionsgruppen. Det förutsätts därvid att godstrafik men inte persontrafik skall kunna stoppas och kontrolleras. Inspektionsgruppen skall beredas tillträde till inspektionsplatsen senast 108 timmar efter att den har anlänt till platsen för sin inresa.

5.4.2 Behovet av lagstiftning

Regeringens förslag: En lag om inspektioner enligt konventionen införs. Om inspektion av en anläggning skall ske i Sverige, skall regeringen fatta de beslut som behövs för inspektionens genomförande och därvid utse en myndighet som skall närvara under inspektionen och biträda inspektionsgruppen. I beslutet skall regeringen också ange vilka åtgärder inspektionsgruppen får företa. Den som berörs av inspektionen skall som huvudregel ges tillfälle att yttra sig innan regeringen fattar sitt beslut.

En inspektion får innefatta att inspektionsgruppen ges tillträde till det område som i underrättelsen angetts som föremål för inspektionen, att godstrafik på väg från inspektionsområdet får stoppas och kontrolleras, att prover får tas och att inspektionsgruppen får ta med sig och använda egen apparatur och annan teknisk utrustning. Inspektion får inte göras i någons bostad.

Den myndighet som regeringen utsett att närvara vid inspektionen får besluta i frågor som avser verkställighet av regeringens beslut. En fråga kan hänskjutas till regeringen, om inspektionsgruppen begär det eller frågan annars är av särskild vikt. En fråga som berör enskilds rätt skall också hänskjutas till regeringen, om den enskilde begär det. Polismyndighet skall lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut enligt lagen.

Vid tillämpningen av lagen skall intresset av att skydda uppgifter som är av betydelse för rikets säkerhet samt företagshemligheter särskilt beaktas.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag innehåller härutöver en bestämmelse om rätt för en anställd att lämna uppgifter i strid med tystnadsplikt som följer av anställningsförhållande vid frågor från inspektionsgruppen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. *Justitiekanslern* (JK) anför att promemorian innehåller förslag som innefattar långtgående åligganden för enskilda. JK anser att det från olika utgångspunkter kan diskuteras om denna inträngande reglering av enskildas förhållanden är lämplig eller ej, men att utrymmet för sådana hänsynstagan-

den är ytterst begränsat sedan statsmakterna valt att besluta om ratifikation av konventionen utan att lagstiftningsfrågorna dessförinnan penetrerats. I detta läge avstår JK från att närmare analysera om de framlagda förslagen innefattar en rimlig avvägning av t.ex. sådana intressen som skall skyddas av reglerna i 8 kap. 3 § regeringsformen (RF). *Svea Hovrätt* anser att det är nödvändigt att lagen på ett tydligare sätt än i promemorians förslag närmare preciserar vilka anläggningar m.m. som kan bli föremål för inspektion. Förslaget 2 § bör omarbetas så att det framgår att det är den internationella organisationen, inte regeringen, som fattar beslut om att en inspektion skall genomföras här i landet och att det är regeringens uppgift att fatta de beslut som krävs för inspektionens genomförande. Beträffande förslaget till 4 § framför hovrätten att uttrycket "svensk jurisdiktion" inte är klart. Beträffande 5 § ifrågasätter hovrätten om skyddet för t.ex. företagshemligheter kan anses tillräckligt. Hovrätten anser att det bör övervägas om inte t.ex. en näringsidkare skall ges en möjlighet att hänskjuta frågan om att tillåta en viss inspektionsåtgärd eller utlämnande av en uppgift till ett offentligt organ, lämpligen regeringen. *Försvarsmaktens organisationsmyndighet (FMO)* anser att det av förarbetena bör framgå att det endast är sådan mätapparatur och annan utrustning som kan anses relevant för att inspektionsgruppen skall kunna lösa sin uppgift enligt konventionen som omfattas av 4 § 4. På motsvarande sätt bör rätten att röja uppgifter om verksamheten vid anläggningen avgränsas till att endast gälla uppgifter som är av betydelse för konventionsåtagandet. FMO anser också att det i anslutning till paragrafen bör anmärkas att för uppgifter i allmän verksamhet gäller sekretesslagen (1980:100). Vidare anför FMO att det är viktigt att beakta eventuella konsekvenser i de fall inspektionen gäller en anläggning som utgör ett skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd av samhällsviktiga anläggningar m.m. Slutligen anser FMO att motiven skall redovisa i vilken utsträckning personer som omfattas av tystnadsplikt enligt sekretesslagen skall lämna uppgifter vid en inspektion. *Försvarets forskningsanstalt (FOA)* framför att det för svensk del så gott som uteslutande kommer att röra sig om inledande inspektioner och rutininspektioner och ifrågasätter om regeringen skall behöva fatta beslut om sådana inspektioner. FOA föreslår därför att sådant beslut också skall kunna fattas av en myndighet som regeringen bestämmer. *Nedrustnings- och folkrättsdelegationen* finner förslaget välbalanserat då det följer Sveriges åtagande enligt konventionen samtidigt som det ger möjlighet att särskilt beakta intresset av att skydda uppgifter av betydelse för rikets säkerhet och företagshemligheter. Vad gäller frågan om medverkan av en myndighet vid inspektioner fäster *Länsstyrelsen i Stockholms län* uppmärksamheten på den breda kompetens som finns tillgänglig i länsstyrelserna för att bl.a. utföra myndighetsuppgifter enligt beredskaps- och räddningstjänstlagstiftningarna. *Kemikontoret* anför att det är viktigt att finna inspektionsmetoder som minimerar riskerna för industrispionage.

Skälen för regeringens förslag: Konventionens bestämmelser om inspektioner är mycket omfattande och detaljerade. Detta innebär att en lång rad av frågor måste bli föremål för övervägande och planering inför en inspektion. Samtidigt kan antas att i vart fall den mest komplicerade proceduren, inspek-

tioner på uppfordran, kommer att bli mycket sällan förekommande i Sverige. Med hänsyn härtill och till att systemet med inspektioner ställer stora krav på flexibilitet, bör lagstiftningen på detta område begränsas till sådana bestämmelser som inte kan regleras i författning av lägre dignitet.

Både för rutininspektioner och för inspektioner på uppfordran behövs bestämmelser som innebär att den som råder över inspektionsplatsen måste tåla att en inspektion äger rum. Sådana föreskrifter innefattar bl.a. ingrepp i enskildas personliga och ekonomiska förhållanden och måste därför meddelas genom lag (8 kap. 3 § RF). De bestämmelser i konventionen som således kräver lagform bör tas in i en särskild lag.

Enligt 2 kap. 6 § RF är varje medborgare skyddad mot bl.a. husrannsakan. Enligt 2 kap. 12 § RF får dock de rättigheter som följer av bl.a. 2 kap. 6 § RF begränsas genom lag. En förutsättning härför är bl.a. att en begränsning skall tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Konventionen och dess efterlevnad är av utomordentlig säkerhetspolitisk betydelse för Sverige och verifikationsbestämmelserna kan få långtgående positiva nedrustningseffekter. Förutsättningen är dock att alla konventionsstater godtar de bestämmelser som syftar till att kontrollera konventionens efterlevnad. Ändamålet med de lagregler som blir nödvändiga för inspektioner i anledning av konventionen enligt regeringens mening är därför väl förenliga med 2 kap. RF.

Det går inte i dag att förutse vilka platser eller anläggningar som kommer att bli föremål för inspektion. Svea Hovrätt har efterlyst en närmare precisering på denna punkt. Av syftet med inledande inspektioner och rutininspektioner, nämligen att kontrollera att deklarerade uppgifter är korrekta, följer att det är de anläggningar som omfattas av deklaraionsbestämmelserna (jfr avsnitten 5.1.7 och 5.2.8) som kan bli föremål för dessa inspektioner. Vad däremot gäller inspektioner på uppfordran har dessa till syfte att undanröja misstankar om brott mot konventionen och kan därför rikta sig mot varje plats, byggnad, anläggning m.m. som är föremål för en sådan misstanke. Man kan alltså tänka sig att en inspektionsbegäran riktas mot en järnvägsvagn som står på en bangård eller mot en nedlagd övergiven fabrik. Att som hovrätten föreslår precisera området för inspektioner går inte i annan utsträckning än som är fallet i promemorians förslag, nämligen att uttryckligen undanta personers bostäder från inspektionsområdet. Om en inspektion skulle begäras av ett sådant utrymme, bör det vara möjligt att på annat sätt klarlägga att förbjuden verksamhet inte förekommer där.

Som Svea Hovrätt har påpekat fattar organisationen beslutet om att inspektionen skall ske. De beslut som regeringen skall fatta enligt förslaget 2 § är nationella följdbeslut i anledning av inspektionsanmälan. Regeringens beslut kan t.o.m. utmyнна i att misstanken om brott mot konventionen bör klarläggas på annat sätt än genom inspektion. Om beslutet innebär att inspektion skall ske, kan det innehålla föreskrifter om vilket område som får inspekteras och att vissa delar skall döljas för inspektionsgrupperna. Termen "svensk jurisdiktion" skall tolkas enligt vedertagna folkrättsliga regler.

FOA har föreslagit att regeringen skall bemyndigas att utse en myndighet att fatta också de inledande besluten. Det kan med tiden visa sig att alla beslut i anledning av rutininspektioner skulle kunna fattas av en myndighet,

men med hänsyn till den stora betydelse för förhållandet till främmande makt som en inspektion har är regeringen inte beredd att överlämna beslutanderätt enligt förslagets 2 § till en myndighet.

Liksom vad gäller tillträde till fasta anordningar behövs en bestämmelse i lagen för att transporter från inspektionsplatsen skall kunna stoppas och kontrolleras. Vidare behövs bestämmelser som gör det möjligt att ta prover och att använda mätutrustning, kameror och liknande vid en inspektion. FMO har betonat att endast mätapparatur och annan teknisk utrustning som är relevant för att inspektionsgruppen skall kunna fullgöra sin uppgift enligt konventionen skall omfattas av denna bestämmelse. I konventionen finns bestämmelser om "godkänd utrustning", varmed avses anordningar och instrument som är nödvändiga för genomförandet av inspektionsgruppens uppgifter. Anordningarna och instrumenten skall ha godkänts av Tekniska sekretariatet. Detta i förening med reglerna för hur inspektörer utses utgör enligt regeringens mening en tillräcklig garanti för att tillgodose kravet att inspektionsgruppen inte skall använda annan utrustning än den som är nödvändig.

Inspektionsgruppen har enligt konventionen rätt att intervjua personal på inspektionsplatsen. De uppgifter som då lämnas omfattas av konventionens bestämmelser om sekretess. En anställd hos en enskild företagare som lämnar uppgifter till inspektionsgruppen kan inte därigenom ha gjort ett obehörigt angrepp på företagshemligheter (jfr lagen [1990:409] om företagshemligheter). Inte heller kan ett sådant uppgiftslämnande anses ske i strid med en tystnadsplikt som kan följa av anställningsförhållandet. För anställda som omfattas av bestämmelserna i sekretesslagen torde gälla att relevanta uppgifter kan lämnas till inspektionsgruppen utan att det skaderekvisit som finns i sekretessbestämmelserna blir uppfyllt. Med hänsyn till det nu anförda torde den i promemorian föreslagna bestämmelsen om rätt för anställd att lämna uppgifter, vara onödig och kan därför utgå.

Det förutsätts i konventionen att den inspekterade staten fattar en rad beslut sedan en inspektion på uppfordran begärts, vad gäller godkännande av avgränsningen av inspektionsplatsen, tillträde till olika utrymmen m.m. Sådana beslut kan ha stor betydelse för förhållandet till främmande makt. I lagen bör därför föreskrivas att regeringen skall fatta de beslut som hör samman med inspektioner enligt konventionen. Regeringen bör för varje enskilt fall utse en myndighet som skall närvara vid inspektionen och biträda inspektionsgruppen. Vilka myndigheter som kan komma i fråga för detta kan inte nu anges, utan det beror på typen av anläggning som är föremål för inspektion. Den myndighet som regeringen utsett, bör bemyndigas att besluta i frågor som avser verkställighet av regeringens beslut om inspektion.

I lagen bör vidare införas en bestämmelse om skyldighet för regeringen att inhämta yttrande från den som kommer att beröras av inspektionen. Därigenom ges den berörde möjlighet att lämna synpunkter vad gäller skydd för hemliga uppgifter m.m. Vidare kan på så sätt erhållas ett underlag för planering av inspektionen. Eftersom konventionens tidsgränser är absoluta måste dock en inspektion kunna genomföras även om den berörde inte har kunnat nås. Vidare bör det vara möjligt att underlåta att inhämta yttrande, om detta

bedöms olämpligt exempelvis därför att den berörde kan förväntas sabotera inspektionen.

Det kan förutses att regeringen vid en inspektion på uppfordran kommer att fatta ett flertal beslut efter hand som inspektionen fortskrider. Regeringen förutsätts därvid stå i ständig kontakt dels med den myndighet som utsetts att biträda vid inspektionen, dels med representanter för den plats eller anläggning som är föremål för inspektionen. Myndigheten kan då på ett enkelt sätt hänskjuta en uppkommen fråga till regeringen, som under en pågående inspektion måste kunna sammanträda med kort varsel. Såväl en enskild, vars rätt berörs av inspektionen, som inspektionsgruppen bör ges möjlighet att framtvunga ett sådan hänskjutande. Detta innefattar också de näringsidkare som Svea Hovrätt anser kan ha ett behov att till ett offentligt organ hänskjuta frågor om tillåtande av en inspektionsåtgärd eller utlämnande av en uppgift. Denna typ av frågor måste anses beröra den enskildes rätt. Bestämmelsen kommer att äga tillämpning också på samhällsviktiga anläggningar. Vid inspektion av en sådan anläggning torde frågor om tystnadspliktens utsträckning och döljande av utrustning regelmässigt tillhöra de frågor som bör hänskjutas till regeringen.

För att Sverige skall uppfylla åtagandena enligt konventionen måste en inspektion kunna genomföras även utan medverkan från den som råder över den plats eller anläggning som är föremål för inspektion. En bestämmelse bör därför införas som gör det möjligt för regeringen eller den myndighet som regeringen har utsett att begära handräckning av polismyndigheten. Det kan vara fråga om att bryta lås för att komma in i visst utrymme eller att betvinga en person som försöker hindra inspektionen. Det förutsätts också att polismyndigheten alltid medverkar när fråga är om att stoppa trafik från inspektionsplatsen.

För att fästa uppmärksamhet på den redan nämnda rätten och möjligheten enligt konventionen att skydda känsliga uppgifter vid en inspektion, bör slutligen en bestämmelse tas in i lagen om att detta intresse särskilt skall beaktas vid lagens tillämpning.

5.5 Sekretess för uppgifter från konventionsorganen

Regeringens bedömning: Regeringen gör bedömningen att någon ändring av sekretesslagen inte behövs för att tillgodose konventionens krav.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser yttrar sig inte över promemoriens bedömning utöver de invändningar som har riktats mot informations-skyldigheten i förslaget till lag om inspektioner.

Skälen för regeringens bedömning: En grundförutsättning för informations-utväxlingen inom konventionens ram är att informationslämnarens sekretessbedömning skall respekteras. Konventionen ålägger en konventionsstat

att behandla information som den får från organisationen enligt den sekretessbedömning som organisationen gjort. Information som erhållits från eller hänför sig till en konventionsstat skall betraktas som konfidentiell, om den betecknas som sådan av konventionsstaten. Det betyder att enligt konventionen absolut sekretess utan skadeprovning kan komma att gälla för uppgifter som svensk myndighet får tillgång till inom ramen för konventionen från organisationen eller från annan konventionsstat.

Frågan om möjlighet att i svensk rätt införa regler om sekretess, som föreskrivs i avtal med andra stater om utbyte av sekretessbelagda uppgifter mellan olika länder m.m., har behandlats i tidigare lagstiftningsärenden, senast i prop. 1992/93:120 med anledning av EES-avtalet. Enligt 8 kap. 6 § andra stycket sekretesslagen gäller sekretess i den mån riksdagen godkänt avtal härom med främmande stat eller mellanfolklig organisation, hos myndighet i verksamhet som avser bl.a. tillsyn med avseende på produktion, handel, transportverksamhet eller näringslivet i övrigt, för uppgift om enskilda ekonomiska eller personliga förhållanden som myndigheten förfogar över på grund av avtalet. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 juli i år.

Uppgifter som svenska myndigheter får tillgång till inom ramen för konventionens verksamhet omfattas även av bestämmelsen om utrikessekretess i 2 kap. 1 § sekretesslagen. Inom området för utrikessekretessen finns inte absolut sekretess utan ett skaderekvisit skall vara uppfyllt för att sekretess skall gälla. Om Sverige slutit ett avtal som innebär att vi skall följa en organisations uppfattning om nivån på sekretess för vissa uppgifter, och organisationen tillämpar absolut sekretess i det enskilda fallet, torde det knappast råda något tvivel om att ett röjande av uppgiften skulle störa Sveriges mellanfolkliga förbindelser eller skada landet. Sekretess får därför förutsättas gälla för uppgiften.

En översyn av sekretesslagstiftningen i detta hänseende pågår för närvarande (dir. 1993:32). För att inte föregripa detta utredningsarbete bör inte några närmare överväganden göras i dessa frågor.

En annan frågeställning är om konventionens krav på absolut sekretess lämnar utrymme för den meddelarfrihet som delvis råder för bl.a. utrikessekretessen. Av samma skäl som framförts i betänkandet EG och våra grundlagar (SOU 1993:14 s. 209 ff.) framläggs inte förslag om någon ändring härvidlag. Nyss nämnda utredning skall även belysa frågor om meddelarfrihet.

5.6 Immunitet och privilegier

5.6.1 Konventionen

För att underlätta de olika konventionsorganens arbete och möjliggöra inspektionsgruppernas och observatörernas uppgifter föreskriver konventionen att organisationen och i konventionen närmare angivna persongrupper skall åtnjuta vissa förmåner. Bestämmelser om immunitet och privilegier återfinns i artikel VIII i stadgan och i del II i verifikationsbilagan. I artikel VIII slås som allmän princip fast att organisationen, konventionsstatens representanter samt organisationens personal skall åtnjuta den immunitet och

de privilegier som krävs för att de skall kunna fullgöra sina uppgifter. Den konkreta innebörden av dessa bestämmelser kommer att preciseras i avtal mellan organisationen och konventionsstaterna.

I verifikationsbilagan del II regleras den immunitet och de privilegier som skall gälla för inspektionsgrupper och observatörer från deras ankomst till den inspekterade konventionsstaten till dess de lämnar landet. Reglerna gäller även efter inspektionen med avseende på handlingar som utförts som ett led i deras officiella funktioner. I flera avseenden åtnjuter inspektionsgrupper och observatörer den immunitet och de privilegier som tillkommer diplomater enligt 1961 års Wienkonvention om diplomatiska förbindelser.

Inledningsvis anges att konventionsstaterna har en generell skyldighet att utfärda viseringar och andra nödvändiga dokument för varje inspektör och inspektörsassistent. Dokumentet skall gälla för flera inresor och skall utfärdas senast 30 dagar efter det att listan över inspektörer och inspektionsassistenter mottagits.

Medlemmar av inspektionsgrupper samt observatörer åtnjuter okränkbarhet till person. Även bostäder, kontorslokaler, dokument och skriftväxling åtnjuter okränkbarhet. Inspektionsgrupper och observatörer skall också åtnjuta immunitet från domsrätt, vittnesplikt och exekutiva åtgärder. De har även rätt att använda krypteringsutrustning.

Medlemmar av inspektionsgrupper och observatörer skall befrias från skyldigheten att betala skatter och avgifter, i enlighet med artikel 34 i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. Skatteprivilegiet gäller, som framgått ovan, under den tid uppdraget varar. Skattebefrielsen gäller i förhållande till främmande stats observatörer i den stat där uppdraget utförs. Skattefrihet kan därför aldrig komma i fråga i det egna hemlandet.

Avgiftsbefrielse gäller även för införsel av artiklar för personligt bruk som inte omfattas av import- eller exportrestriktioner. Inspektionsgrupper och observatörer tillerkänns samma förmåner i valuta- och växlingshänseende som gäller för främmande regeringar eller tillfälliga officiella delegationer.

Inspektionsgruppernas prover och godkända utrustning åtnjuter tullfrihet och skall vara okränkbara. Observatörer åtnjuter dock inte immunitet och privilegier i dessa avseenden.

Inspektionsgrupper och observatörer åtnjuter också viss immunitet vid transit genom konventionsstater som inte skall inspekteras. Genomresan skall tryggas genom att visum beviljas när detta behövs samt genom att inspektionsgruppen och observatörer tillerkänns nödvändig okränkbarhet och immunitet. Konventionens bestämmelser om immunitet och privilegier för dokument, skriftväxling samt för prover och godkänd utrustning är också tillämpliga vid genomresa.

5.6.2 1976 års lag

I 1976 års lag finns bestämmelser om immunitet och privilegier i vissa fall. Beträffande beskickningar och konsulat samt personer knutna till dessa institutioner hänvisas i 2 och 3 §§ till Wienkonventionerna om diplomatiska respektive konsulära förbindelser.

I lagens 4 § föreskrivs att sådana internationella organ som anges i en bi-

laga till lagen liksom personer med anknytning till dessa organ åtnjuter immunitet och privilegier i enlighet med vad som har bestämts i ett avtal eller en stadga som är i kraft i förhållande till Sverige. I bilagan anges vilka organ och personkategorier som åtnjuter immunitet och privilegier och i vilket avtal eller vilken stadga privilegiebestämmelserna finns. Stadgans eller avtalets immunitet- och privilegiebestämmelser återges inte i bilagan. Genom att en överenskommelse tas upp i bilagan införlivas således överenskommelsens bestämmelser om immunitet och privilegier i svensk rätt genom inkorporering.

5.6.3 Behovet av lagstiftning

Regeringens förslag: Konventionens immunitets- och privilegiebestämmelser införlivas i svensk rätt genom att en hänvisning görs till konventionen i bilagan till 1976 års lag om immunitet och privilegier i vissa fall.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna lämnar förslaget utan erinran. *Svea Hovrätt* ansluter sig till promemorians förslag att låta observationer omfattas, även om dessa inte har någon direkt anknytning till organisationen. *Riksskatteverket* påpekar att man för utländska observatörer inom ESK-proceduren har valt att införliva konventionstexten genom transformering. RSV har också pekat på att artikel VIII i konventionen anger att den rättsliga handlingsförmågan, den immunitet och de privilegier som skall tillkomma andra än inspektörer och observatörer skall närmare preciseras i avtal mellan organisationen och konventionsstaterna samt i ett avtal mellan organisationen och den stat där organisationens högkvarter är beläget. RSV anför att det är önskvärt att bilagan till privilegielagen, när så kan ske, kompletteras med uppgifter om avtalens namn och datum.

Skälen för regeringens förslag: Konventionens bestämmelser om immunitet och privilegier måste, för att bli gällande inför svenska myndigheter, införlivas i svensk rätt. Detta bör ske genom en ändring i 1976 års lag.

Ett sådant införlivande kan ske antingen genom inkorporering eller transformering. Inkorporering innebär att införlivandet sker genom en direkt hänvisning till den internationella överenskommelsen i fråga. Vid transformering omarbetas däremot den överenskomna avtalsformuleringen till svensk lagtext. Transformering har hittills endast använts i ett fall, nämligen, som RSV påpekar, för medlemmar av utvärderingsgrupper inom ESK-proceduren.

Skälet till att transformeringsmetoden valdes i det fallet var bl.a. att utformningen av 4 § i 1976 års lag gjorde att inkorporering inte var en framkomlig väg. Paragrafen tar sikte på internationella organ och personer med anknytning till sådana organ. De inspektörer och observatörer som skulle bli föremål för privilegier enligt ESK-proceduren saknade sådan anknytning.

I den här aktuella konventionen är inspektörerna direkt knutna till organisationen. Någon sådan direkt anknytning föreligger däremot inte för observatörerna. Med hänsyn till observatörernas knytning till det konventionsland som begär inspektionen måste observatören dock under själva inspektionen vara att betrakta som en representant för den begärande nationen och i denna situation knuten till organisationen. Regeringen föreslår därför att den normala modellen för införlivande av denna typ av bestämmelser skall användas.

Som angetts i avsnitt 5.6.1 skall den närmare innebörden av den immunitet och de privilegier som skall tillkomma organisationen, konventionsstatens representanter och organisationens personal preciseras i avtal mellan organisationen och konventionsstaterna. Dessa avtal, som kommer att utgöra självständiga internationella överenskommelser, avses ingås innan konventionen träder i kraft. I samband med att Sverige ingår ett sådant avtal får en bedömning göras av om dessa behöver införlivas i svensk rätt.

5.7 Nationell myndighet

Regeringens bedömning: Det krävs inte någon lagstiftning för att tillgodose konventionens krav att en nationell myndighet skall utses.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser delar regeringens bedömning eller lämnar denna utan erinran. *Kommerskollegium* (KK) hänvisar till utredningen (SOU 1993:53) om Kontrollen över export av strategiskt känsliga varor i vilken bl.a. föreslås att beslut i ärenden enligt massförstörelselagen skall kunna delegeras till en myndighet och anför att ett genomförande av utredningens förslag bör medföra att kollegiet på motsvarande sätt engageras i de ärenden som tillkommer genom Sveriges tillträde till konventionen. *Riksrevisionsverket* (RRV) tillstyrker förslaget och finner att den i promemorian valda lösningen medför att man kan utnyttja den kompetens som finns inom respektive myndighet. *Kemikalieinspektionen* bär redan denna typ av ansvar inom kemikalieområdet och är beredd att bistå med sådana arbetsuppgifter också i anslutning till konventionen.

Skälen för regeringens bedömning: Det mest näraliggande är att Utrikesdepartementet svarar för kontakterna gentemot den internationella kontrollorganisationen, medan de uppgifter som skall utföras på det nationella planet fördelas på de myndigheter som idag fyller funktioner som berörs av konventionen, nämligen i första hand Krigsmaterielinspektionen när det gäller kemiska produkter som utgör krigsmateriel, Kemikalieinspektionen när det gäller civil verksamhet och Försvarsmakten i frågor som rör dess verksamhet. Om Exportkontrollutredningens förslag genomförs, kan också KK komma att involveras i denna verksamhet. Funktionen som nationell myndighet och kontaktpunkt med organisationen kan lösas inom nuvarande ramar för statsförvaltningen genom bestämmelser i förordning.

En särskild fråga som måste beaktas gäller de inspektioner som kan äga rum på uppfordran vid misstanke om brott mot konventionen. Det förfarande som förutses kräver att beslut kan fattas och åtgärder vidtas på hög politisk nivå med mycket kort varsel. Samtidigt får man räkna med att antalet sådana inspektioner blir mycket litet. Man kan alltså inte bygga upp en struktur, som kan upprätthålla inövade rutiner genom att ofta ställas inför samma problem. Inom regeringskansliet bör skapas en grupp för att ta fram underlag och bereda beslut i anledning av inspektioner på uppfordran.

6 Författningskommentarer

6.1 Lagen om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen

1 §

Lagen är endast tillämplig på inspektioner som är direkt föranledda av konventionens bestämmelser. Inspektionen måste således ingå som ett led i konventionens verifikationssystem för att lagen skall vara tillämplig. Om en svensk myndighet får kännedom eller misstanke om att brott mot konventionen förekommer här i landet, kan lagen inte användas för att utreda förhållandet. I stället får rättegångsbalkens bestämmelser om tvångsmedel i samband med förundersökning tillämpas.

Det saknar betydelse för lagens tillämplighet om en inspektion riktar sig mot ett privat eller ett offentligrättsligt subjekt. Vissa av lagens bestämmelser får dock betydelse endast vid inspektioner som riktar sig mot annan än offentlig verksamhet.

2 §

Om en inspektion skall ske av en anläggning i Sverige fattar regeringen de beslut som behövs för inspektionens genomförande. Eftersom en inspektion på uppfordran kan aktualiseras med mycket kort varsel förutsätts att formerna för behandlingen av de frågor som därvid uppkommer har planlagts. Ingenting hindrar att man också har förberett frågan om vilken eller vilka myndigheter som kan komma ifråga för att biträda inspektionsgruppen. Om inspektionen riktar sig mot en myndighet under regeringen, kan särskilda föreskrifter ha utfärdats som den myndigheten skall följa i samband med en inspektion.

Regeringens beslut om en inspektion bör vara preciserat vad gäller tiden och platsen för inspektionen samt de åtgärder som får vidtas i anledning därav i form av provtagning, öppnande av låsta utrymmen, kontroll av fordonstrafik etc. En inspektion torde komma att kräva ett flertal beslut av regeringen allt eftersom inspektionen fortskrider. Frågan om graden av tillträde till den inspekterade anläggningen behöver således inte prövas omedelbart.

3 §

Endast den som har ett väsentligt intresse knutet till den anläggning eller den egendom som är föremål för inspektion kan anses beröras av inspektionen.

Utöver ägare eller nyttjanderättshavare till anläggningen kan exempelvis innehavare av rätt till viss produktionsmetod eller motsvarande beröras. Om inspektionen riktar sig mot en myndighet under regeringen, finns det ingen formell skyldighet att inhämta yttrande eftersom regeringen i sådana fall själv bevakar det allmännas intressen. Det får likväl förutsättas att regeringen planlägger en sådan inspektion i samråd med den berörda myndigheten.

Inhämtande av yttrande torde normalt kunna ske genom att företrädare för den anläggning som inspektionen avser kontaktas muntligen eller skriftligen och erbjuds tillfälle att lämna information om verksamheten vid anläggningen och om inspektionen i något avseende bör begränsas. Särskilda skäl att underlåta att inhämta yttranden kan – utöver vad som nämnts i den allmänna motiveringen – vara att kretsen av berörda är mycket vid eller att det av annat skäl på förhand står klart att yttrande inte kommer att kunna erhållas inom de givna tidsramarna.

4 §

I *första stycket* anges de moment som en inspektion får omfatta med stöd av lagen. Andra åtgärder som kan innebära ett ingrepp i en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden får således inte förekomma. Som framgår av inledningen till stycket är omfattningen av inspektionen dessutom alltid begränsad till vad som följer av Sveriges åtagande enligt konventionen. Enligt 2 § är det regeringen som vid en inspektion skall pröva om denna överensstämmer med konventionen och i sitt beslut närmare ange vilka åtgärder som får vidtas. Innehållet i 4 § utgör således ramen för vad regeringens beslut får innehålla. Denna skall endast anses inrymma sådana åtgärder som är av betydelse för att konventionens syfte skall uppfyllas.

Enligt *andra stycket* får en inspektion inte avse ett utrymme som utgör någons bostad. Vid tolkningen av begreppet bostad bör ledning kunna hämtas från tillämpningen av 4 kap. 6 § BrB.

5 §

I *första stycket* regleras kompetensen hos den myndighet som utsetts att biträda vid inspektionen. Ett exempel på en fråga om verkställighet av regeringens beslut kan vara den närmare ordningen för inspektionen när denna omfattar en större anläggning. Vid beslut i en sådan fråga bör myndigheten i största möjliga utsträckning söka tillmötesgå inspektionsgruppens önskemål. Ett beslut om verkställighet kan hänskjutas till regeringen på begäran av såväl inspektionsgruppen som av en enskild vars rätt berörs. Dessutom skall myndigheten självmant hänskjuta frågor som är av särskild vikt. Bedömningen av om en fråga är av särskild vikt bör ske framför allt med utgångspunkt från dess betydelse för Sveriges förhållande till främmande makt.

Enligt *andra stycket* skall polismyndigheten lämna det biträde som behövs för att verkställa ett beslut enligt lagen. Exempel på åtgärder som kan komma i fråga har anförts i den allmänna motiveringen avsnittet 5.4.2.

6 §

Paragrafen innehåller en erinran om intresset av att skydda företags- och försvarshemligheter. I den allmänna motiveringen, 5.4.2, har getts exempel på

hur detta kan ske med stöd av konventionen. Skyddet för hemliga uppgifter skall beaktas både vid regeringens beslut i anledning av en inspektion och vid verkställigheten av ett beslut om inspektion.

Prop. 1993/94:120

6.2 Lagen om ändring i brottsbalken

2 kap. 3 §

Ändringen innebär att brott mot konventionen förs in bland de brott som skall tas upp vid svensk domstol och bedömas enligt svensk lag även om gärningen förövats utomlands och oberoende av gärningsmannens nationalitet och hemvist samt oavsett om gärningen är straffbar enligt lagen på den ort där den förövats.

Av 5 § i samma kapitel följer att förordnande av regeringen erfordras för åtal i vissa av de fall då gärningen förövats utomlands.

22 kap. 6 a §

Bestämmelsen behandlas i avsnittet 5.3.3. Paragrafen är ny och innebär att sådan verksamhet som enligt konventionen är förbjuden för konventionsstaterna också är förbjuden för enskilda.

I första stycket finns en uppräkningslista av de straffbara gärningarna. Uppräkningslistan är hämtad direkt ur konventionstexten. Vidare anges att bestämmelsen är subsidiär till folkrättsbrottet i 22 kap. 6 § Brb.

Enligt andra stycket skall såsom kemiska vapen anses sådant som definieras såsom kemiska vapen i konventionen. En sådan definition finns i artikel II. Enligt denna utgör bl.a. alla giftiga kemikalier och deras utgångsämnen kemiska vapen, om de inte är avsedda för ändamål som inte är förbjudna enligt konventionen samt typen och kvantiteten av kemikalierna är förenliga med ändamålet. Med ändamål som inte är förbjudna enligt konventionen avses bl.a. industriella, jordbruks-, forskning-, medicinska, farmaceutiska eller andra fredliga ändamål. Under begreppet kemiska vapen faller dessutom viss ammunition jämte andra anordningar och utrustning vilka beskrivs närmare i artikeln. Av definitionen av kemiska vapen följer att exempelvis produktion av en giftig kemikalie inte är straffbar enligt paragrafen så länge ändamålet inte strider mot konventionen och den producerade mängden och typen av kemikalie är förenlig med ändamålet. Detta utesluter emellertid inte att sådan produktion kan vara underkastad straffansvar enligt krigsmateriellagstiftningen.

Även begreppet ämne för kravallbekämpning definieras i artikel II i konventionen. Under definitionen torde bl.a. falla tårgas och andra ämnen med likartad verkan.

Straffskalan för brottet överensstämmer med straffskalan för folkrättsbrott. För brott av normalgraden föreskrivs således fängelse i högst fyra år och för grovt brott fängelse i tio år eller på livstid. Bedömningen av om ett brott är att anse som grovt måste ske med beaktande av samtliga omständigheter kring gärningen. Av paragrafens tredje stycke framgår att särskild betydelse skall tillmätas det förhållande att gärningsmannen i väsentlig grad har bidragit till brott mot konventionen. Exempel på sådana förfaranden som bör bedömas som särskilt allvarliga kan vara att ställa kunskaper eller

materiel till förfogande för utveckling och produktion av kemiska vapen för militärt bruk eller att administrera eller finansiera sådan verksamhet.

Prop. 1993/94:120

6.3 Lagen om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Bestämmelsen i 4 § i 1976 års lag anger att de internationella organ och därtill anknutna personer som tas upp i bilagan till lagen skall åtnjuta immunitet och privilegier enligt vad som bestämts i avtal eller stadga som är i kraft i förhållande till Sverige. Samtliga personer som enligt konventionen skall åtnjuta immunitet och privilegier har så stark anknytning till organisationen för förbud mot kemiska vapen att lagstiftningens krav i detta avseende uppfylls. Frågan behandlas utförligt i avsnitt 5.6.3 i allmänna motiveringen.

6.4 Lagen om ändring i lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.

6 a §

Av *första stycket* framgår att import av kemikalier som omfattas av lagen kräver tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer och av *andra stycket* att regeringen genom föreskrifter skall kunna meddela undantag från tillståndskravet. Ett sådant undantag kan avse vissa av de kemikalier som omfattas av lagen och härmed begränsa införselförbudet till att omfatta de kemikalier i bilagan till massförstörelseförordningen som också omfattas av konventionens lista 2. Införselförbudet behandlas i allmänna motiveringen, avsnitt 5.2.6.

6 b §

I paragrafens *första stycke* föreskrivs en skyldighet att lämna årliga deklARATIONER avseende verksamheten för den som hanterar eller under de tre senaste åren har hanterat kemikalier som omfattas av lagen, men också för den som tillverkar vissa kemikalier som inte omfattas av lagen. Regeringen ges rätt att genom föreskrifter inom de ramar som anges i lagen begränsa deklARATIONSSKYLDIGHETEN till vad som är nödvändigt för att uppfylla åtagandet enligt konventionen. Regeringen får också genom föreskrifter bestämma vilka uppgifter deklARATIONEN skall innehålla, vid vilken tidpunkt den skall lämnas och till vilken mottagare. DeklARATIONSSKYLDIGHETEN omfattar både deklARATIONER rörande det gångna verksamhetsåret och planerad verksamhet under det kommande året. För deklARATIONER som avses i punkten 3 kan inte regeringen slå fast ett visst datum när anmälan skall lämnas, men däremot att anmälan skall lämnas en viss tid innan ändringen avses ske.

6 c §

Enligt *första stycket* skall den som är deklARATIONSSKYLDIG efter anmodan av regeringen eller den myndighet som regeringen utsett att ta emot deklARATIONERNA lämna de upplysningar och handlingar som kan behövas för kontrollen. En anmodan skall endast avse material som är av relevans för kontrollen, dvs. som behövs för att kontrollera de i deklARATIONEN lämnade uppgif-

terna. Anmodan kan gälla handelsböcker och uppgifter angående tillverkningen.

Av *andra stycket* framgår att regeringen eller myndigheten också har rätt till tillträde till de lokaler, områden och anläggningar som har anknytning till deklareringskyldig verksamhet. Den deklareringskyldige är t.ex. skyldig att lämna tillträde till de lokaler i vilka verksamheten bedrivs för att regeringen eller myndigheten på ort och ställe skall kunna kontrollera de lämnade uppgifterna. För att denna kontroll skall bli meningsfull krävs också att prover skall kunna tas för att verifiera att inte andra kemikalier än sådana som deklarerats förekommer.

Av *tredje stycket* följer att polismyndighet skall lämna den hjälp som är nödvändig för att kontrollen skall kunna genomföras. Detta kan t.ex. gälla hjälp till tillträde till en anläggning.

9 §

I 9 § har intagits en erinran om att överträdelse av utförselförbudet, införsel- förbudet och försök därtill bestraffas enligt bestämmelserna i varusmugg- lingslagen. Också den som genom vilseledande förmår tillståndsgivande myndighet att lämna tillstånd till utförsel eller införsel kan dömas för varu- smuggling (jfr prop. 1990/91:97 s. 44).

12 §

I paragrafen föreskrivs straff för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet i annat fall än som avses i 9 eller 10 § *andra stycket* lämnar en oriktig uppgift i en ansökan om tillstånd eller i en annan handling som är av betydelse för prövning av ett ärende enligt lagen eller i en deklARATION eller som åsidosätter ett villkor eller bryter mot en kontroll eller ordningsbestämmelse som har meddelats med stöd av lagen. Förtigande av en uppgift är att jämställa med lämnande av oriktig uppgift.

15 §

I paragrafen anges att regeringen eller den myndighet som har utsetts att ta emot deklARATIONER vid vite får förelägga den som försummat att lämna deklARATIONEN inom rätt tid att, inom en ny tidsfrist, lämna in deklARATIONEN.

6.5 Lagen om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel

3 §

Paragrafen innehåller i *första stycket* det grundläggande kravet på regeringens tillstånd för att få tillverka krigsmateriel här i landet.

Andra stycket innehåller ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet i vissa fall. I punkten 3 regleras regeringens möjligheter att genom föreskrifter meddela undantag från det generella tillståndskravet i första stycket för årlig tillverkning av högst 100 gram kemiska produkter som klassificeras som krigsmateriel för medicinska, farmaceutiska och forskningsändamål. Att tillverkning av kemiska produkter i vissa fall utgör krigsmaterieltillverkning har redovisats i den allmänna motiveringen, avsnitt 5.1.3.

Paragrafen ålägger i *första stycket* den som har tillstånd enligt lagen att anmäla till regeringen om något av de förhållanden som har redovisats i en ansökan om tillstånd ändras. Det kan t.ex. beträffande ett utförseltillstånd vara fråga om slutanvändare. Regeringen ges rätt att meddela föreskrifter om anmälningsskyldigheten.

I *andra stycket* åläggs den som har tillstånd att tillverka kemiska produkter att anmäla sådana ändringar i verksamheten som planeras under ett pågående kalenderår. Bestämmelsen utgör ett komplement till den inledande deklarationen. Regeringen får delegera mottagandet av dessa uppgifter till en myndighet. En utförlig redogörelse har lämnats i den allmänna motiveringen, avsnitt 5.1.7.

7 Kostnader

Närmare förslag beträffande den merkostnad som beräknas uppstå med anledning av konventionen kommer att presenteras i regeringens budgetproposition avseende budgetåret 1994/95. Förslaget innebär inte en merbelastning för statsbudgeten.

8 Ikraftträdande m.m.

Regeringen föreslår att 6 b, 6 c, 12 och 15 §§ lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m. träder i kraft den 1 juli 1994. Lagrådet anser att behovet av olika ikraftträdandetillfällen kan tillgodoses genom fullmakten till regeringen. Yttrandet har övervägts av regeringen som också har samrått med berörda myndigheter. Vi finner härvid att det har praktiska fördelar att redan nu föreslå att de redovisade paragraferna skall träda i kraft den 1 juli 1994. Regeringen föreslår vidare att övriga lagändringar skall träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Förutsättningen för att dessa bestämmelser skall träda i kraft är att konventionen har trätt i kraft i förhållande till Sverige.

Sammanfattning av promemorian

Prop. 1993/94:120

Bilaga 1

I denna promemoria behandlas de lagstiftningsåtgärder, som förutses bli nödvändiga vid ett svenskt tillträde till Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt deras förstöring (prop. 1992/93:181).

För att uppfylla konventionens bestämmelser om förbud och kontroll av kemiska produkter, som kan användas för vapenändamål, föreslås ändringar i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Konventionens bestämmelser om kontroll av uppgifter som lämnas inom ramen av konventionen och vid misstanke om brott mot denna kräver särskild lagstiftning om inspektioner.

För att tillgodose konventionens krav på kriminalisering av förbjuden verksamhet bör en ny straffbestämmelse införas i anslutning till brottsbalkens bestämmelse om folkrättsbrott i 22 kap. En konventionsstat är skyldig att beivra brott mot konventionen av dess rättssubjekt varhelst i världen de begås. Bestämmelserna om utsträckt jurisdiktion i 2 kap. 3 § brottsbalken bör därför anpassas för att uppfylla detta krav.

Konventionens bestämmelser om immunitet och privilegier kan tillgodoses genom ett tillägg i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Konventionens krav på sekretess för uppgifter som lämnas inom konventionens ram bedöms för närvarande inte påfordra några lagändringar.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel

Härigenom föreskrivs att 3, 19 och 21 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Krigsmateriel får inte tillverkas här i landet utan tillstånd av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från detta tillståndskrav för

1. ändring eller ombyggnad av skjutvapen i de fall som avses i 24 § första stycket vapenlagen (1973:1176),
2. tillverkning av enstaka skjutvapen och ammunition för tillverkarens eget bruk,

3. tillverkning av kemiska produkter för medicinska eller farmaceutiska ändamål eller för forskningsändamål.

Bestämmelsen i första stycket gäller inte för sådana statliga myndigheter som inte är affärsverk.

19 §

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § skall, enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar, till tillsynsmyndigheten lämna deklARATIONER på heder och samvete rörande den verksamhet för vilken tillstånd har meddelats.

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § skall, enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar, till tillsynsmyndigheten lämna deklARATIONER på heder och samvete rörande den verksamhet för vilken tillstånd har meddelats. *Skyldighet att avge deklARATION åligger också i den utsträckning regeringen föreskriver för statlig myndighet som bedriver motsvarande verksamhet.*

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten att lämna deklARATION.

Regeringen får meddela föreskrifter om att

1. den som har tillstånd enligt 6 § skall lämna uppgifter om krigsmateriel som förts ut ur landet,
2. den som har tillstånd enligt 7 eller 8 § skall lämna uppgifter om ingångna avtal.

21 §

Den som har tillstånd enligt denna lag är skyldig att vid ändring i förhållanden som upptagits i tillståndsansökan anmäla detta till regeringen i enlighet med de föreskrifter som regeringen meddelar.

Den som har tillstånd enligt 3 § att tillverka kemiska produkter skall i enlighet med de föreskrifter som regeringen meddelar till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer

1. årligen i förväg redovisa de ändringar i verksamheten som planeras för det kommande året,

2. anmäla planerade ändringar i verksamheten som inte omfattas av punkt 1.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1985:426) om kemiska produkter

Prop. 1993/94:120
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 1, 9 och 11 §§ lagen (1985:426) om kemiska produkter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förslagen lydelse

1 §¹

Denna lag är tillämplig på hantering, import och export av kemiska ämnen och beredningar (kemiska produkter). Lagens syfte är att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper.

Denna lag är tillämplig på hantering, import och export av kemiska ämnen och beredningar (kemiska produkter). Lagens syfte är att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper *och att Sverige skall uppfylla de förpliktelser som följer av internationella överenskommelser om kontroll av hanteringen av kemiska produkter.*

Om det är påkallat från hälso- eller miljöskyddssynpunkt får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att lagens bestämmelser om kemiska produkter skall tillämpas på varor, som innehåller eller har behandlats med en sådan produkt.

9 §²

Den som yrkesmässigt, hanterar, importerar eller exporterar en kemisk produkt skall till den myndighet som regeringen bestämmer och i den omfattning regeringen, eller, efter regeringens bemyndigande, myndigheten föreskriver lämna de uppgifter om produkten och dess hantering som kan behövas för att bedöma hälso- eller miljörisiker.

Den som yrkesmässigt, hanterar, importerar eller exporterar en kemisk produkt skall till den myndighet som regeringen bestämmer och i den omfattning regeringen, eller, efter regeringens bemyndigande, myndigheten föreskriver lämna de uppgifter om produkten och dess hantering som kan behövas för att bedöma hälso- eller miljörisiker *eller med hänsyn till syftet i övrigt med denna lag.*

11 §³

Om det behövs från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att en kemisk produkt får hanteras, importeras eller exporteras endast efter tillstånd eller att för hantering, import eller export av en sådan produkt skall gälla annat särskilt villkor.

Om det behövs från hälso- eller miljöskyddssynpunkt *eller med hänsyn till syftet i övrigt med denna lag*, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att en kemisk produkt får hanteras, importeras eller exporteras endast efter tillstånd eller att för hantering, import eller export av en sådan produkt skall gälla annat särskilt villkor.

¹ Senaste lydelse 1991:356.

² Senaste lydelse 1991:536.

³ Senaste lydelse 1991:356.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

3 Förslag till Lag om ändring i brottsbalken

Prop. 1993/94:120
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs ifråga om brottsbalken
dels att 2 kap. 3 § skall ha följande lydelse,
dels att det skall införas en ny paragraf, 22 kap. 6 a §, av följande lydelse.

2 kap.
3 §

Nuvarande lydelse

För brott som begåtts utom riket dömes även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, försök till sådana brott, folkrättsbrott eller

Föreslagen lydelse

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, försök till sådana brott, folkrättsbrott eller *olovlig befattning med kemiska vapen*, eller

22 kap.
6 a §

Den som i annat fall än som avses i 6 § utövar sådan verksamhet, som enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring är förbjuden för konventionsstaterna, skall, om gärningen inte är att bedöma som ringa, dömas för olovlig befattning med kemiska vapen till fängelse i högst fyra år. Sådan förbjuden verksamhet är bland annat

1. att utveckla, producera eller på annat sätt förvärva, lagra eller bibehålla kemiska vapen eller överföra, direkt eller indirekt, kemiska vapen till någon,

2. att använda kemiska vapen,

3. att delta i militära förberedelser för användning av kemiska vapen,

4. att använda ämnen för kravallbekämpning som en metod för krigföring.

Är brottet grovt, skall dömas till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid bedömning om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen varit ägnad att i väsentlig grad bidra till utveckling, produktion eller spridning av kemiska vapen eller till att sådana vapen används mot människor.

4 Förslag till Lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller sådana inspektioner som avses i Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring.

2 § Regeringen fattar beslut om en inspektion och utser därvid en myndighet med uppgift att närvara vid inspektionen samt att biträda den internationella inspektionsgruppen. Regeringen skall i beslutet närmare ange de åtgärder som får företas vid inspektionen.

3 § Innan regeringen fattar beslut om en inspektion skall den som kan komma att beröras av inspektionen beredas tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan tidsutdräkt och det inte föreligger särskilda skäl att underlåta att inhämta yttrande.

4 § En inspektion får, om det följer av Sveriges åtagande enligt konventionen, innefatta

1. att en internationell inspektionsgrupp jämte observatörer samt representanter för en svensk myndighet bereds tillträde till ett område, en byggnad, en fabrik eller annan anläggning under svensk jurisdiktion,
2. att godstrafik från den anläggning som avses med inspektionen stoppas och kontrolleras,
3. att prover tas från egendom som omfattas av inspektionen samt
4. att inspektionsgruppen tillåts att medföra och använda mätapparatur och annan teknisk utrustning för insamling och registrering av uppgifter.

En inspektion enligt första stycket innefattar inte rätt till tillträde till ett utrymme som utgör någons bostad.

5 § Personer som är anställda inom en anläggning som är föremål för en inspektion får, utan hinder av tystnadsplikt som följer av anställningsförhållandet, svara på frågor från inspektionsgruppen om verksamheten vid anläggningen.

6 § Den myndighet som regeringen utsett att biträda vid inspektionen får besluta i frågor som avser verkställighet av regeringens beslut. Om en fråga rör enskilds rätt, skall den dock hänskjutas till regeringen om den enskilde begär det. En fråga skall också hänskjutas till regeringen, om den internationella inspektionsgruppen begär det eller frågan annars är av särskild vikt.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för att verkställa ett beslut enligt denna lag.

7 § Vid tillämpningen av denna lag skall särskilt beaktas intresset av att skydda uppgifter av betydelse för rikets säkerhet och förctagshemligheter.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

5 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och
privilegier i vissa fall

Prop. 1993/94:120
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att bilagan till lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall¹ skall ha följande lydelse.²

Immunitet och/eller privilegier gäller för följande

Tillämplig internationell överenskommelse

Internationella organ

Fysiska personer

43	Organisationen för förbud mot kemiska vapen	Medlemmarnas representanter i organisationen, personer med tjänst hos eller uppdrag av organisationen och observatörer under inspektion	Konventionen den 30 november 1992 om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring
----	---	---	--

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Lagen omtryckt 1987:341.

² Senaste lydelse 1993:

Remissammanställning

1 Remissinstanser

Prop. 1993/94:120
Bilaga 3

Följande remissinstanser har *anmodats* avge yttrande: Svea hovrätt, Kamrarrätten i Stockholm, Justitiekanslern, Riksåklagaren, Regionåklagarmyndigheten i Stockholm, Statsåklagarmyndigheten för speciella mål, Rikspolisstyrelsen, Polismyndigheten i Göteborg, Överbefälhavaren, Försvarets Sjukvårdsstyrelse, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Försvarets forskningsanstalt, Flygtekniska försöksanstalten, Fortifikationsförvaltningen, Kustbevakningen, Statens räddningsverk, Luftfartsverket, Socialstyrelsen, Generaltullstyrelsen, Arbetskyddsstyrelsen, Yrkesinspektionen – Stockholmsdistriktet, Totalförsvarets skyddsskola, Riksskatteverket, Sprängämnesinspektionen, Närings- och teknikutvecklingsverket, Kommerskollegium, Affärsverket FFV, Överstyrelsen för civil beredskap, Nederstnings- och folkrättsdelegationen, Riksrevisionsverket, Smittskyddsinstitutet, Rymdstyrelsen, Kemikalieinspektionen, Statens Strålskyddsinstitut, Statens kärnkraftinspektion, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Länsstyrelsen i Malmöhus län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Stockholms län och Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Följande remissinstanser har beretts *tillfälle* att avge yttrande: Föreningen Sveriges polischefer, Kemikontoret, Plast- och kemikalieleverantörers förening, Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, Sveriges försvarsindustriförening, Chalmers tekniska högskola, Svenska kyrkans centralstyrelse, Sveriges industriförbund, Sveriges exportråd, Grossistförbundet Svensk Handel, Forskningspolitiska institutionen vid Lunds universitet, Krigsvetenskapsakademien, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Tjänstemännens centralorganisation, Statsanställdas förbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Centerkvinnorna, Folkpartiets kvinnoförbund, Sveriges kristna socialdemokraters förbund, Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Sveriges frikyrkoråd, Kristna freds rörelsen, Sveriges Försvarsindustriförening, Kungliga tekniska högskolan, Universitetet i Linköping och Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.

2 Inledning

Följande remissinstanser har i sin helhet *tillstyrkt* promemorians förslag eller lämnat dessa *utan erinran*: Statsåklagarmyndigheten för speciella mål, Polismyndigheten i Göteborg, Försvarets Sjukvårdsstyrelse, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Fortifikationsförvaltningen, Kustbevakningen, Luftfartsverket, Socialstyrelsen, Generaltullstyrelsen, Sprängämnesinspektionen, Överstyrelsen för civil beredskap, Smittskyddsinstitutet, Statens Strålskyddsinstitut, Länsstyrelsen i Malmöhus län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Sveriges Försvarsindustriförening, Plast- och Kemikalieleverantörers Förening, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Centerkvinnorna.

Följande remissinstanser har *avstått* från att avge yttrande: Flygtekniska försöksanstalten, Föreningen Sveriges polisschefer, Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, Chalmers Tekniska Högskola, Svenska kyrkans centralstyrelse, Sveriges industriförbund, Sveriges exportråd, Forskningspolitiska Institutionen vid Lunds universitet, Krigsvetenskapsakademien, Landsorganisationen i Sverige, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Tjänstemännens centralorganisation, Statsanställdas förbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Sveriges kristna socialdemokraters förbund, Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Sveriges frikyrkoråd, Kristna fredsrörelsen, Sveriges Försvarsindustriförening, Universitetet i Linköping och Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.

3 Allmänna synpunkter

Justitiekanslern anför att promemorian innehåller förslag till lagstiftning som innefattar långtgående åligganden för enskilda. Den kemiska industrin förutsätts således ställa anläggningar m.m. till förfogande för inspektioner och andra kontrollåtgärder samt att rapportera till utomstående om förhållanden av för berörda företag känslig natur. Justitiekanslern anser att det från olika utgångspunkter kan diskuteras om denna inträngande reglering av enskildas förhållanden är lämplig eller ej, men att utrymmet för sådana hänsynstaganden är ytterst begränsat sedan statsmakterna valt att besluta om ratifikation av konventionen utan att lagstiftningsfrågorna dessförinnan penetrerats. Sverige förutsätts därmed kunna leva upp till de åtaganden som konventionen innefattar och tvingas genomföra den lagstiftning som behövs härför. I detta läge avstår justitiekanslern från att närmare analysera om de framlagda förslagen kan anses innefatta en rimlig avvägning av t.ex. sådana intressen som avses skyddas av reglerna i 8 kap. 3 § RF. Justitiekanslern har i ett tidigare remissyttrande över promemorian Ds 1993:2 lagt synpunkter på handläggningen av detta lagstiftningsärende och hänvisar till vad han där anför. Med de reservationer som innefattas i det anförda framhåller han sammanfattningsvis att han inte har något att erinra mot de nu framlagda författningsförslagen.

Rikspolisstyrelsen har ingenting att erinra mot de föreslagna författningsändringarna. Styrelsen föreslår dock att departementet överväger att genomföra en särskild analys med syfte att belysa möjligheten att i tillämpliga delar jämställa författningsregleringen av de olika s.k. massförstörelsevapnen. Kemiska vapen utgör en av tre vapentyper som benämns massförstörelsevapen. De två övriga är atom- respektive biologiska vapen, tillsammans förkortat A-, B- och C-vapen. Hittills har hantering av dessa tre vapentyper i huvudsak haft en likartad reglering. De nu föreslagna lagändringarna innebär en hårdare reglering kring kemiska vapen. Detta kan ge oönskade konsekvenser eftersom en felaktig hantering av A- och B-vapen är lika allvarlig och klandervärd. En analys kan enligt Rikspolisstyrelsen även omfatta eventuell brottskonkurrens bl.a. mellan de olika särregleringarna och brottsbalkens bestämmelser.

Yrkesinspektionen tillstyrker den föreslagna författningsregleringen. Inspektionen anser att arbetet med destruktion av kemiska stridsmedel, som utförs på svenskt territorium, skall bedrivas i enlighet med den svenska arbetsmiljölagstiftningen.

Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, anser, att de i departementspromemorian föreslagna förändringarna i lagstiftningen inte negativt påverkar den svenska industrins internationella konkurrenskraft eller teknikutvecklingen inom näringslivet. I övrigt avstår NUTEK från att lämna synpunkter på förslaget.

Nedrustnings- och folkrättsdelegationen anför att Sveriges ratifikation av FN:s konvention mot kemiska vapen kräver lagstiftningsåtgärder för att åtagandena under konventionen skall kunna genomföras. Dessa åtgärder har redovisats i promemorian. Nedrustnings- och folkrättsdelegationen har inte funnit ytterligare lagstiftningsåtgärder nödvändiga. Delegationen konstaterar i detta sammanhang att det föreslagna tillvägagångssättet att i huvudsak anpassa redan existerande lagstiftning för genomförandet av åtagandena enligt konventionen, är tydligare och mer konsekvent än alternativet att skapa en speciallagstiftning för konventionens genomförande. En sådan speciallagstiftning skulle med all nödvändighet komma att dubblera redan existerande lagstiftning. Delegationen konstaterar vidare att de föreslagna lagstiftningsåtgärderna kommer att stärka Sveriges möjligheter att aktivt och konsekvent förhindra spridning av massförstörelsevapen. Delegationen anser också att det bör vara i Sveriges intresse att med hjälp av vunna erfarenheter på lagstiftningsområdet, med anledning av konventionens nationella genomförande, aktivt bidra till ett internationellt erfarenhetsutbyte på detta område. Delegationen föreslår att regeringen lämnar stöd till andra länder rörande erforderliga lagstiftningsåtgärder när så efterfrågas.

Kemikontoret anför att den kemiska industrin är positiv till att en konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen och deras förstöring kunnat upprättas inom FN:s ram. Den västeuropeiska kemiska industrin har genom den gemensamma branschorganisationen, CEFIC, aktivt medverkat i arbetet med att få fram en effektiv konvention. Detta innebär att konventionen är väl förankrad hos de största kemiföretagen i världen. Den svenska kemiska industrin är, enligt Kemikontoret, liten ur internationellt perspektiv även om den inom vissa nischområden är betydande. Detta förhållande innebär att Kemikontoret i stor utsträckning förlitar sig på det detaljerade arbete som CEFIC gör i denna typ av frågor. Detta i synnerhet i frågor som ligger utanför aktuella nischer för svensk kemisk industri. Endast ett mycket litet antal svenska kemiföretag har sådan produktion att de använder produkter inom lista 2 i konventionen. Kemiska industriföretag har idag i regel produktionsanläggningar i flera länder. Den internationella inriktningen gör det viktigt att appliceringen av den nu aktuella konventionen görs på ett någorlunda likformigt sätt i de olika länderna. Kemikontoret har inte tagit del av lagförslag från andra länder rörande C-vapen, men förutsätter att den svenska lagstiftningen inom området inte leder till mer byråkrati och större risk än i Tyskland, Frankrike och andra konkurrentländer.

4 Krigsmaterielområdet

Beträffande den föreslagna ändringen i 3 § krigsmateriellagen anför *Svea Hovrätt* att krigsmateriellagen har avseende på vapen, ammunition och annan för militärt bruk utformad materiel som enligt krigsmaterieförordningen utgör krigsmateriel. Det ankommer således på regeringen att i varje enskilt fall avgöra om en produkt omfattas av lagen eller inte. Denna klassificering sker med utgångspunkt från materiellens funktion och konstruktion, varvid produkter med såväl militär som civil användning klassificeras som krigsmateriel när den har en förstörelsebringande funktion i sin militära användning. Mot bakgrund av detta anser hovrätten att det nu föreslagna tillägget till 3 § ter sig otydligt. På något sätt bör förtydligas att inte tillverkning av varje kemisk produkt för sådant ändamål som anges i punkten avses, utan att det endast är sådan produkt som i sin militära användning har en förstörelsebringande funktion, och som därför enligt krigsmaterieförordningen klassificeras som krigsmateriel, som avses. Vidare anser hovrätten att nödvändigheten över huvud av det föreslagna tillägget till undantagsbestämmelsen kan diskuteras. Så som lagen nu är utformad träffas även mycket små mängder av tillverkning av sådana produkter för forsknings-, farmaceutiska och medicinska ändamål av tillståndsbestämmelsen. *Svea hovrätt* ifrågasätter om verkligen den hinder som detta uppges innebära för bl.a. den medicinska forskningen motiverar att Sverige mildrar det uppställda kravet som alltså i och för sig är strängare än konventionens. Beträffande förslaget till tillägg till 19 § delar hovrätten inte utredningens uppfattning att statliga myndigheters deklarationsskyldighet uttryckligen bör framgå av lagen. Det ligger, enligt hovrätten, i regeringens bemyndigande att besluta om sådana frågor. Osäkerhet skulle snarare bli följden av att just på detta område myndigheters skyldigheter lagfästs. Hovrätten anför att tillägget i 21 § innefattar skyldighet för enskilda och därför bör framgå av lag. I sak torde, enligt hovrätten, emellertid syftet med ändringen enklare kunna uppnås, eventuellt genom en utvidgning av regeringens bemyndigande enligt paragrafens första stycke.

Kammarrätten i Stockholm anser att inledningen till andra stycket lämpligen bör omformuleras enligt följande.

Om tillståndet avser tillverkning av kemiska produkter---

Försvarets forskningsanstalt (FOA) anför att frågan om hur hantering av "Lista 1-ämnen" skall behandlas lagstiftningsmässigt för att konventionsefterlevnaden skall säkerställas behandlas i departementspromemorian med utgångspunkt från antagandet av att all framställning av sådana ämnen är att betrakta som tillverkning av krigsmateriel. FOA betonar att vissa av dessa ämnen, t.ex. BZ, har legitim användning för forskningsändamål. I förslaget till ändring i krigsmateriellagen ges regeringen möjlighet att göra undantag från kravet på tillstånd när det gäller tillverkning av kemiska produkter för medicinska eller farmaceutiska ändamål eller för forskningsändamål. FOA betonar vikten av att sådana undantag görs för att undvika oavsiktliga överträdelser av krigsmateriellagen. FOA förutsätter att Sveriges enda småskaliga anläggning (för produktion av "Lista 1-ämnen" under konventionen) kommer att vara FOA:s huvudavdelning för ABC-skydd i Umeå. De lagda

lagförslagen påverkas, enligt FOA, inte av detta men FOA anser att ett antal av de överväganden som görs i departementspromemorian då förefaller överflödiga. Hit hör exempelvis påpekandet om att den enda småskaliga anläggningen får en monopolsituation och att regeringen därför måste kunna föreskriva att presumtiva kunder inte får behandlas på ett diskriminerande sätt eller förslaget att i krigsmaterieförordningen inta föreskrifter för årliga deklARATIONER att avlämnas av den enda småskaliga anläggningen. FOA anser att regeringen bör utgå från att enskilda företag och statliga affärsdrivande verk endast kan komma ifråga för tillverkning av maximalt 10 kg "Lista 1-ämnena" (bl.a. nervgaser och senapsgas) per anläggning och år medan mer omfattande tillverkning samt tillverkning för skyddsändamål endast kommer att få äga rum vid FOA ABC-skydd. Härvid kan regeringen direkt ålägga FOA den deklARATIONSSKYLDIGHET etc. som aktualiseras av konventionen mot kemiska vapen utan att behöva utfärda några speciella förordningar. FOA anser också att frågan bör uppmärksammas huruvida FOA ABC-skydd eller endast del därav skall deklARERAS som Sveriges enda småskaliga anläggning. FOA bedömer det lämpligast att verksamheten vid FOA ABC-skydd i Umeå lokalmässigt organiseras så att all produktion av "Lista 1-ämnena" endast sker i en avgränsad del av anläggningen och att endast denna del deklARERAS som enda småskalig anläggning. Detta kan visserligen komma att medföra att FOA behöver kompenseras för vissa merkostnader, men har samtidigt fördelen att inte öppna helt ovidkommande delar av FOA ABC-skydd för rutinemässigt tillträde av internationella inspektörer vilka därigenom skulle kunna få olämplig insyn i forskning rörande svenskt ABC-skydd.

Totalförsvarets skyddsskola tolkar föreliggande lagförslag så att inga hinder föreligger för fortsatt innehav av skarpa agens samt för användande av dessa inom främst totalförsvarets utbildningsverksamhet och biträder promemorian lagförslag.

Kungl. Tekniska Högskolan (KTH):s delfakultet för kemi och kemiteknik föreslår att ett tillägg skall göras i 3 § punkt 3: "Tillverkning av kemiska produkter för medicinska eller farmaceutiska ändamål eller för forsknings- och undervisningsändamål."

5 Produkter som kan användas i massförstörelse-syfte och deklARATIONER utanför lista 1-området

Svea Hovrätt anser att nödvändigheten av tillägget till 1 § lagen (1985:426) om kemiska produkter (LKP) kan diskuteras eftersom konventionens och lagens – enligt den nuvarande lydelsen – syften i stora delar torde vara desamma. Tillägget kan, enligt hovrätten, också vara vilseledande eftersom lagstiftningen om kemiska produkter redan nu innebär en implementering av internationella överenskommelser, t.ex. om transport av s.k. farligt gods. För det fall ett tillägg ändå införs, bör därför, enligt Svea Hovrätt, övervägas om inte en tydligare anknytning till den nu aktuella konventionen bör göras.

Kammarrätten i Stockholm anför att i 1 § förslaget till LPK anges att lagens syfte bl.a. är att Sverige skall uppfylla de förpliktelser som följer av internationella överenskommelser om kontroll av hanteringen av kemiska produkter. Varför formuleringen gjorts så vittomfattande att den täcker inte bara den nu aktuella överenskommelsen rörande kemiska vapen utan alla överenskommelser rörande kemiska produkter har inte närmare kommenterats. Kammarrätten ifrågasätter behovet av en så omfattande regel.

Riksåklagaren framhåller beträffande de föreslagna ändringarna i lagen (1986:426) om kemiska produkter att utredningens förslag i denna del förefaller bli onödigt svårhanterlig och föreslår att konventionens krav på kontroll och import av "lista 2-ämnena" regleras enligt utredningens alternativa lösning, nämligen att det i massförstörelselagen införs ett förbud mot införsel, begränsat till att avse "lista 2-ämnena". Detta skulle innebära att de kemiska ämnena som omfattas av konventionen regleras i två lagar i stället för i tre. En sådan lagstiftning skulle, enligt Riksåklagaren, troligen bli lättare att tillämpa.

Regionåklagarmyndigheten i Stockholm delar i huvudsak utredningens synpunkter på hur konventionens bestämmelser skall överföras till svensk lag och tillstyrker att lista 1-ämnena regleras i lagen om krigsmateriel och lista 3-ämnena i massförstörelselagen. Däremot menar myndigheten till skillnad från promemorian att lista 2-ämnena i sin helhet bör regleras i massförstörelselagen. I massförstörelselagen finns inte några bestämmelser om införsel, vilket gör att lagen inte uppfyller konventionens krav på kontroll av import av lista 2-ämnena. Promemorian föreslår därför att importen och deklarationen av lista 2-ämnena skall regleras i lagen om kemiska produkter medan övrig hantering av lista 2-ämnena enligt förslaget skall regleras i massförstörelselagen, som också skall reglera all hantering av lista 3-ämnena. Enligt myndighetens uppfattning blir en sådan lagstiftning (och därmed också kriminaliseringen) alltför splittrad och därmed onödigt svår att tillämpa. Regionåklagarmyndigheten förordar därför att reglering i stället sker i enlighet med den alternativa lösning som utredningen pekat på, nämligen att i massförstörelselagen införa ett förbud mot införsel, begränsat till att avse lista 2-ämnena. I konventionen aktuella kemiska ämnena kommer då att regleras bara i två lagar, nämligen krigsmaterielagen och massförstörelselagen.

Arbetskyddsstyrelsen vill peka på att den mycket generella utvidgningen i 1 § lagen om kemiska produkter kan leda till svåröverblickbara konsekvenser. Uttrycket "kontroll av hanteringen av kemiska produkter" kan leda till tolkningssvårigheter. Vidare riskeras att alla internationella överenskommelser som avser kontroll av hantering av kemiska produkter kommer att innefattas i 1 § lagen om kemiska produkter. Detta skulle bl.a. kunna innebära att en konvention som ECE-konventionen om gränsöverskridande effekter av industriolyckor innefattas, något som enligt styrelsens uppfattning inte är rimligt. Det kan därför vara fördelaktigt att tillsvidare låta utvidgningen enbart omfatta rubricerad konvention. Styrelsen har i övrigt inte något att erinra mot de föreslagna ändringarna i andra lagtexter och konstaterar att inget i promemorian förändrar Arbetskyddsstyrelsens ansvarsområde eller har någon direkt arbetsmiljöpåverkan.

Kommerskollegium har i huvudsak inget att erinra mot de förslag som läm-

nas i promemorian. På några punkter har kollegiet vissa synpunkter enligt följande.

Kollegiet finner det naturligt att som föreslås i promemorian hantera ämnen enligt lista 1–3 inom ramen för krigsmateriellagen och massförstörelselagen. Vad gäller importen bör regleringen som föreslås kunna inrangeras under kemikalielagstiftningen. Flertalet ämnen är sannolikt p.g.a. sin farliga karaktär redan idag underkastade krav på importtillstånd enligt sistnämnda lagstiftning. I promemorian diskuteras huruvida tillståndskravet vid import och export av ämnen enligt lista 2 och 3 skall vara totalt eller kan begränsas till vad som direkt krävs i konventionen. Enligt konventionen får import och export av ämnen enligt lista 2 endast ske mellan kontentionsstater. Ifråga om ämnen enligt lista 3 innehåller konventionen inte något förbud mot import eller export. Export till icke-konventionsstat förutsätter dock enligt kollegiet någon form av kontroll eftersom slutanvändarintyg måste införas. Enligt kollegiet är det från handelspolitisk synpunkt en fördel om kravet på tillstånd kan begränsas till vad som direkt följer av förpliktelserna enligt konventionen. Härigenom undviker man dessutom risken för att konflikt uppkommer med bestämmelserna i artikel XI. Den svenska utrikeshandeln med aktuella ämnen torde i och för sig ha mycket begränsad omfattning. Kollegiet förordar likväl en tillämpning som inte nödvändigtvis går längre än vad konventionen föreskriver.

Kemikalieinspektionen delar i princip uppfattningen att systemet i kemikalielagstiftningen för kontroll av införsel av kemiska produkter bör kunna tillämpas även för kontrollen av införseln av ämnen på lista 2 men anser att det bör övervägas att utse inspektionen som tillståndsmyndighet. Den tillståndsgivning som länsstyrelserna svarar för enligt förordningen om kemiska produkter utgår helt från ett nationellt behov av att övervaka införseln av särskilt farliga kemiska ämnen. Den kontroll som avses här är av en annan karaktär och helt knuten till en internationell överenskommelse. Enligt inspektionen talar starka skäl för att låta den centrala kemikaliemyndigheten svara för införselkontrollen, bl.a. bör det undvikas att införa dubbla system för kontrollen av kemikalier som även har civila användningsområden. En sådan ordning ligger enligt inspektionen väl i linje med det ansvar kemikalieinspektionen uppbär inom kemikalieområdet när det gäller införselkontroll som utgår ifrån andra internationella överenskommelser och poängterar att det i sådana överenskommelser kan ingå även frågor om utförselkontroll.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län berör främst de föreslagna lagstiftningsåtgärder som avser lagen och förordningen om kemiska produkter. Produktkontrolllagstiftningen är ett rättsområde som länsstyrelsen har särskild erfarenhet av. Övriga delar av lagförslagen i promemorian avstår Länsstyrelsen från att yttra sig över. Länsstyrelsen anför att kemikalielagstiftningens tillämpningsområde inte är enkelt att avgränsa och att detta också har givit upphov till en hel del diskussioner och tveksamheter vid rättstillämpningen. Oklarheterna har bl.a. gällt avgränsningen mellan vad som avses med kemiska ämnen och beredningar (kemiska produkter) och deras inneboende egenskaper och vad som i stället är varor som innehåller eller har behandlats med en sådan produkt. Lagstiftningen är tillämplig på varor endast efter särskilt förordnande av regeringen. Såvitt framgår utgör åtmin-

stone de produkter som anges i lista 2 sådana ämnen och beredningar som lagstiftningen direkt är tillämplig på. Den föreslagna ändringen av 1 § LKP innebär att produktkontrollagstiftningen utvidgas till att även gälla kontroll av hantering av kemiska produkter enligt internationella överenskommelser, oavsett om dessa överenskommelser är inriktade på att skydda miljö och hälsa eller om de har ett helt annat skyddssyfte. Även om Länsstyrelsen naturligtvis inser vikten av att konventionens föreskrifter införs i den nationella lagstiftningen måste det ändå ifrågasättas om det sker på ett ändamålsenligt sätt genom att vissa vapenkontrollbestämmelser införs i en lag vars grundläggande syfte är att begränsa skador på människors hälsa och i miljön. Den föreslagna ändringen av lagstiftningens tillämpningsområde får också konsekvenser för förslaget till en miljöbalk (SOU 1993:27 Miljöbalk) som i grundläggande avseenden utgår från lagen om kemiska produkter. Under utredningsarbetet med en miljöbalk har samordningen och avgränsningen av de lagar och rättsområden som bör införlivas i balken varit en fråga av stor betydelse. Förslaget i departementspromemorian skulle enligt länsstyrelsen komma att medföra en visserligen begränsad utvidgning av balkens tillämpningsområde men samtidigt en ur principiell synpunkt ganska påtaglig förändring av balkens systematik. Länsstyrelsen anser att kontrollen av kemikalier enligt konventionstexten i första hand bör tillgodoses på ett annat sätt än genom att utvidga tillämpningsområdet för lagen om kemiska produkter på ett sätt som är främmande för lagens nuvarande syfte. En möjlig väg skulle enligt länsstyrelsen kunna vara att definiera de kemiska produkter som anges i lista 2 i konventionens kemikaliebilaga såsom krigsmateriel enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och att i denna lag eller i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel införa bestämmelser om att vid införelse av de kemikalier som avses i listan skall bestämmelserna om anmälan till produktregistret och om tillstånd m.m. enligt 17–20 §§ förordningen om kemiska produkter äga motsvarande tillämpning. Endast om det vid en närmare genomgång av konsekvenserna framgår att de erforderliga lagstiftningsåtgärderna inte kan genomföras på ett enklare och mindre genomgripande sätt än genom den föreslagna ändringen i lagen om kemiska produkter som i sin tur sannolikt får konsekvenser för den blivande miljöbalken bör de föreslagna ändringarna i lagstiftningen om kemiska produkter enligt länsstyrelsen komma till stånd.

6 Inspektioner

Svea Hovrätt anser att det är nödvändigt att lagen på ett tydligare sätt än som föreslås närmare preciserar vilka anläggningar m.m. som kan bli föremål för inspektion. Den enda gränsdragning som klart framgår av förslaget är att tillträde till "någons bostad" uttryckligen undantas. Hovrätten anför vidare att även om syftet med förslagets 2 § tycks vara att klargöra att det, p.g.a. frågornas allvarliga karaktär, bör vara regeringen som fattar beslut, är bestämmelsen missvisande. Enligt konventionen är det den internationella organisationen, och inte den svenska regeringen, som fattar beslut om att en inspektion skall genomföras här i landet. På regeringen ankommer det där-

efter att fatta de beslut som krävs för inspektionens genomförande. Förslaget bör omarbetas i detta avseende. I fråga om förslaget 4 § vill hovrätten anmärka att innebörden av uttrycket "svensk jurisdiktion" inte är klar utan vidare. Genom förslaget 5 § befrias anställda från eventuell tystnadsplikt. Arbetsgivaren skyddas då i stället av konventionens sekretessbestämmelser. Även om en grundförutsättning för informationsutväxling inom konventionens ramar är att informationslämnarens sekretessbedömning respekteras finns enligt hovrättens mening anledning ifrågasätta om detta skydd för t.ex. företagshemligheter kan anses tillräckligt. Det bör övervägas om inte t.ex. en näringsidkare skall ges möjlighet att till ett offentligt organ hänskjuta frågan om tillåtande av en viss inspektionsåtgärd eller utlämnande av en uppgift. Med hänsyn till frågornas art är det därvid lämpligt att ett sådant hänskjutande skall ske till regeringen. I vart fall kan den intressekollision som en tillämpning av konventionen kan förväntas medföra inte anses tillräckligt behandlad.

Försvarmaktens organisationsenhet (FMO) anför beträffande 4 § mom. 4 att det av motiven till lagen bör framgå att endast sådan mätapparatur och annan teknisk utrustning avses som är relevant för att inspektionsgruppen skall kunna lösa sin uppgift inom ramen för konventionen. Beträffande 5 § anför FMO att rätten att röja uppgifter om verksamheten vid anläggningen bör avgränsas till att endast gälla uppgifter som är av betydelse för konventionsåtagandet. I anslutning till paragrafen bör det anmärkas att för uppgifter i allmän verksamhet gäller bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100). 7 § bör göras tydligare, så att den enskilde inte får orimligt svårt att avgöra vad han får yppa enligt 5 §. Det är viktigt att i lagstiftningsärendet beakta eventuella konsekvenser i de fall en inspektion avser en anläggning som utgör ett skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. FMO anser det vara angeläget att motiven anges på vilka grunder personal som omfattas av tystnadsplikt enligt sekretesslagen får lämna uppgifter vid en inspektion.

Försvarets forskningsanstalt (FOA) anför att eftersom Sverige varken innehar kemiska vapen eller produktionsanläggningar för sådana kommer inspektioner att bli aktuella för vår del endast i begränsad utsträckning. Det kommer så gott som uteslutande att röra sig om inledande inspektioner och rutininspektioner, dvs. kontroller av avlämnade deklARATIONER. FOA ifrågasätter om regeringen skall behöva fatta beslut om sådana inspektioner. FOA föreslår att lagen ges det innehållet att beslut om inledande inspektioner och rutininspektioner skall fattas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Nedrustnings- och folkrättsdelegationen har tidigare konstaterat att konventionen mot kemiska vapen är unik bl.a. genom dess heltäckande verifikationssystem som möjliggör en effektiv kontroll av avtalets efterlevnad. De regler om inspektioner som konventionen stadgar föreslås genomföras i svensk lagstiftning genom en särskild lag om inspektioner. Delegationens mening är att lagförslaget är välbalanserat då det följer Sveriges åtaganden enligt konventionen samtidigt som det ger möjlighet att särskilt beakta intresset av att skydda uppgifter av betydelse för rikets säkerhet och företags-hemligheter.

Länsstyrelsen i Stockholm län har ingen erinran mot utformningen av de lagändringar som erfordras med anledning av Sveriges tillträde till konventionen. Förslaget till lag om inspektioner aktualiserar ett antal frågeställningar av såväl offentligrättslig som civilrättslig natur. På de skäl som anges på promemorian delar emellertid Länsstyrelsen uppfattningen att den föreslagna ramlagen – åtminstone tills vidare – får anses tillfyllest. Vad gäller frågan om medverkan av svensk myndighet vid olika slags inspektioner enligt konventionen vill Länsstyrelsen fästa uppmärksamhet på den breda kompetens som finns tillgänglig på länsstyrelserna för att bl.a. utföra myndighetsuppgifter enligt beredskaps- och räddningstjänstlagstiftningarna med stöd av Regeringens bemyndiganden.

7 Sekretessfrågor

Kemikontoret anför att frågan om sekretess inte tas upp i detalj i det nu aktuella lagförslaget under hänvisning till pågående översyn av utrikessekretessen. Kemisk industri arbetar ofta med processer som förädlats genom ett internt uppbyggt ”know how”. Det är därför enligt Kemikontoret viktigt att finna inspektionsmetoder, som minimerar risker för industrispionage vid de inspektioner, som trots allt någon gång kan komma att ske på anläggningar i Sverige.

8 Kriminalisering av verksamhet som är förbjuden enligt konventionen

Svea Hovrätt anför att den föreslagna 22 kap. 6 a § BrB i viktiga avseenden sammanfaller med 22 kap. 6 § som är den samlade straffrättsliga regleringen av den humanitära rätten i väpnade konflikter. Mot bakgrund härav ifrågasätter hovrätten om det inte vore lämpligare att i stället ändra 22 kap. 6 § på så sätt att denna paragraf får omfatta även de i detta sammanhang viktigaste delarna av den föreslagna straffbestämmelsen om olovlig befattning med kemiska vapen. Därigenom skulle även sådan befattning utgöra folkrättsbrott. Den nu aktuella konventionen innehåller åtskilliga regler som i sanktionshänseende hör närmare samman med lagstiftningen om kemiska produkter i allmänhet. Sådana regler bör enligt hovrättens mening inte tas in i 22 kap. brottsbalken. Beträffande den föreslagna ändringen av 2 kap. 3 § BrB anför hovrätten att för det fall den av hovrätten ovan föreslagna lösningen att vidga tillämpningsområdet för 22 kap. 6 § skulle väljas krävs inte någon ändring av 2 kap. 3 §. Denna bestämmelse omfattar redan folkrättsbrott.

Riksåklagaren anser att det blir nödvändigt med vissa lagstiftningsåtgärder i samband med ett svenskt tillträde till rubricerade konvention och delar uppfattningen att en särskild straffbestämmelse bör införas för att tillgodose konventionens krav på kriminalisering av förbjuden verksamhet och att denna lämpligen bör införas i anslutning till brottsbalkens bestämmelse om folkrättsbrott i 22 kap. Den föreslagna kriminaliseringen enligt 22 kap. 6 a § BrB är konstruerad på samma sätt som folkrättsbrottet. Denna metod att

beskriva en brottslig handling står – åtminstone skenbart – i strid med vad som är vedertaget vid utformningen av straffbestämmelser. Riksåklagaren ansluter sig till den uppfattning överåklagaren vid Regionåklagarmyndigheten i Luleå givit uttryck för i sitt yttrande, nämligen att skälet till att denna metod att konstruera brottsbeskrivningar normalt inte förekommer, torde vara att metoden kan uppfattas som liggande på gränsen för vad som kan accepteras enligt legalitetsprincipen i straffrätten. Riksåklagaren delar också uppfattningen att metoden att i lagtexten exemplifiera vilka beteenden som skall vara brottsliga måhända är nödvändiga beträffande folkrättsbrottet men att situationen ter sig annorlunda beträffande det föreslagna brottet olovlig befattning med kemiska vapen. Detta brott grundar sig på en enda konvention. Denna konvention, till vilken hänvisas i lagtexten, är heltäckande i vad avser förbjudna verksamheter. De i lagtexten exemplifierade fyra punkterna i lagtexten bör därför utgå. Det som normalt sett är att bedöma som ett förbrott blir enligt den föreslagna lagtexten ett fullbordat brott. Metoden att i en och samma paragraf beskriva allt ifrån anstiftan till fullbordat brott passar inte svensk straffrätt. Överåklagaren vid Regionalåklagarmyndigheten i Karlstad har i sitt yttrande anfört att ansvarsfriheten vid ringa brott inte borde anges inne i själva lagtexten. Riksåklagaren delar hans uppfattning att det är lämpligare att omnämna detta förhållande i ett särskilt stycke, vilket också vanligen sker i de fall ansvar inte inträder vid ringa fall. Bestämmelserna om utsträckt jurisdiktion är ett naturligt led i anpassningen för att uppfylla kraven enligt konventionen. Riksåklagaren har inget att erinra häremot.

Regionåklagarmyndigheten i Luleå anför att den föreslagna kriminaliseringen av olovlig befattning med kemiska vapen (22 kap. 6 a § BrB) är utformad med folkrättsbrottet som förebild. Folkrättsbrottet består i att en enskild person gör sig skyldig till brott om han bedriver en verksamhet som är förbjuden för stater bundna av vissa folkrättsliga avtal eller allmänt erkända grundsatsar. Sedan följer i brottsbeskrivningen en exemplifiering av förfaranden som innefattar folkrättsbrott. Vid en genomgång av brottsbalkens tjugo olika kapitel om brott har myndigheten inte hittat något annat brott som är konstruerat som folkrättsbrottet. Ett skäl till att metoden näst intill aldrig används måste vara att den ligger på gränsen för vad som kan accepteras enligt legalitetsprincipen i straffrätten. Även om exemplifieringen förmodligen täcker de allra flesta folkrättsbrotten lämnas läsaren dock i ovisshet om vilka ytterligare förfaranden som skulle kunna vara brottsliga. Denna ovisshet måste emellertid vara skenbar eftersom lagtolkaren hela tiden kan gå till de bakomliggande avtalen med främmande makter eller de allmänt erkända folkrättsliga grundsatserna för att få en fullständig bild av kriminaliseringens omfattning. Försök, förberedelse eller stämpling till folkrättsbrott är inte kriminaliserat enligt 22 kap. 7 § BrB. Rent rättspolitiskt måste sådana förfaranden anses lika straffvärda, som de handlingar som bedöms som landsförräderi eller landssvek. Skälet till att folkrättsbrottet inte nämns i 7 § torde vara att redan de aktuella avtalen med främmande makter eller de allmänt erkända grundsatserna reglerar de olika försöks-, förberedelse- eller stämplingssituationerna. På samma sätt förhåller det sig uppenbarligen med konventionen om kemiska vapen, se "bland annat-punkten" 3. Vad som nor-

malt sett är ett förbrott blir med den angivna metoden ett fullbordat brott. Vad som nyss anförts om försöks-, förberedelse- och stämplingssituationerna är ytterligare ett uttryck för att den metod som nu föreslås för att beskriva ett brott inte riktigt passar svensk straffrätt. Den exemplifierade metoden är kanske nödvändig beträffande folkrättsbrottet eftersom det kan appliceras på en rik flora av avtal och allmänt erkända grundsatser. Metoden hjälper lagtolkarna att förstå på ett ungefär vad det är lagstiftaren vill komma åt. När det gäller det föreslagna brottet olovlig befattning med kemiska vapen är situationen annorlunda. Detta brott grundar sig på en enda konvention, som i sig skall vara fullständig vad gäller de förbjudna verksamheterna. Det bör därför av hänsyn till legalitetsprincipen åtminstone övervägas om inte den exemplifierande katalogen kunde undvaras. Regionåklagarmyndigheten i Luleå föreslår därför att 22 kap. 6 a § avslutas med "fängelse högst fyra år". Konventionen som avses är då tydligt angiven i lagtexten och exemplifieringen passar bättre in i förarbetena än lagtexten. Sedan får man acceptera att vad som normalt sett är förbrott i dessa hänseenden betraktas som fullbordade brott. Tolkningsproblem uppstår knappast om saken utvecklas lite närmare i motiven. Myndigheten har inget att erinra mot den föreslagna ändringen av 2 kap. 3 § BrB.

Regionåklagarmyndigheten i Karlstad anser att en bestämmelse om brott mot konventionen hör, som föreslås i promemorian, bäst hemma i brottsbalken i anslutning till bestämmelsen om folkrättsbrott. När det gäller utformningen av den nya bestämmelsen (BrB 22:6 a) anför regionåklagarmyndigheten i Karlstad följande. Som det sägs i promemorian torde överträdelse av konventionen i många fall kunna bedömas som folkrättsbrott enligt 22 kap. 6 § BrB. Det förhållandet liksom att brott enligt 6 och 6 a §§ i övrigt är likartade straffskalan överensstämmer – skulle enligt myndighetens mening bli tydligare om tillämpningsområdet för 6 a § inte beskrivs genom uttrycket "i annat fall än som avses i 6 §" utan genom orden "om inte brottet är att anse som folkrättsbrott" eller något liknande. Att tala om en sådan gärning som avses i den nya paragrafen som ringa kan te sig underligt men är väl ändå nödvändigt med hänsyn till konventionens utformning. Det förefaller emellertid smakligare att behandla detta i ett särskilt stycke för att skjuta in det i själva brottsbeskrivningen.

Regionåklagarmyndigheten i Stockholm delar i huvudsak utredningens synpunkter på hur kriminaliseringen skall utformas, även om myndigheten förordar en något annorlunda utformning av bestämmelsen. Rent allmänt påpekas att utredningen inte har redovisat hur den specialrättsliga bestraffningen efter infogandet av konventionsbestämmelserna kommer att se ut, vilket gör det svårt att bedöma om utformningen av 22 kap. 6 a § BrB är ändamålsenlig och lättillämplig i förhållande till specialstraffrätten. Myndigheten anser att den föreslagna nya straffbestämmelsen i 22 kap. 6 a § BrB bör förses med en fullständig gärningsbeskrivning. Detta kan kanske uppnås genom att ordet bl.a. tas bort, eftersom exemplifieringen i den föreslagna lydelsen förefaller täcka alla straffvärda fall. Med en fullständig gärningsbeskrivning blir lagrummet lättare att tillämpa samtidigt som envar klart kan utläsa vad som är straffbart.

Nedrustnings- och folkrättsdelegationen anför att till brottsbalkens bestäm-

meler om landsförräderi m.m. föreslås läggas en paragraf om olovlig befattning med kemiska vapen, vilket bl.a. innebär att gärningen vad gäller straffsatserna blir att jämställa med folkrättsbrott. Delegationen anser detta vara en lämplig lösning, särskilt med beaktande av att användande av kemiska vapen utgör och alltjämt skall utgöra ett folkrättsbrott. En utsträckning av jurisdiktionen till att omfatta olovlig befattning med kemiska vapen oavsett var brottet begås och oavsett straffbarheten på gärningsorten innebär också ett jämställande med bestämmelserna om folkrättsbrott, vilket enligt delegationens mening är önskvärt med hänsyn till allvaret i sådan brottslighet. Delegationen har ingen invändning mot att straffbestämmelsen, i enlighet med brottsbalkens systematik, även omfattar brott som begås av andra än svenska medborgare.

9 Immunitet och privilegier

Svea Hovrätt ansluter sig till utredningens förslag att lagen bör omfatta även observatörer under inspektion, även om dessa inte har någon direkt anknytning till organisationen utan är att anse som representanter för konventionsstaterna.

Riksskatteverket:s yttrande begränsas till synpunkter på förslaget till ändring av lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. I bilagan föreslås att immunitet och/eller privilegier skall gälla för dels (Internationella organ) Organisationen för förbud mot kemiska vapen, dels (Fysiska personer) medlemmarnas representanter i organisationen, personer med tjänst hos eller uppdrag av organisationen och observatörer under inspektion. Tillämplig internationell överenskommelse anges också i bilagan (högerspalten): "Konvention den 30 november 1992 om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring". I konventionen (artikel VIII, punkt 51 som hänvisar till verifikationsbilagans del II, avsnitt B, punkt 11 f) föreskrivs att medlemmar av inspektionsgrupper befrias från skyldigheten att betala skatter och avgifter i enlighet med vad som gäller enligt artikel 34 i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. För övriga personer skall den rättsliga handlingsförmåga, den immunitet och de privilegier som avses i artikel VIII definieras i avtal mellan organisationen och konventionsstaterna samt i ett avtal mellan organisationen och den stat där organisationens högkvarter är beläget. Avtalen skall behandlas och godkännas av konferensen (organisationens huvudorgan) vid dess första session. Såvitt gäller medlemmar av inspektionsgrupper framgår skattefriheten som framgått redan av konventionstexten. För övriga fysiska personer skall immunitet och privilegier närmare definieras senare i särskilda avtal. Det vore önskvärt om bilagan när så kan ske kunde kompletteras med uppgifter om avtalens namn och avtalsdatum.

Det kan tilläggas att för främmande stats observatörer m.fl. med uppdrag av den Europeiska säkerhetskonferensen (ESK) gäller immunitet och privilegier enligt 2 a § lagen om immunitet och privilegier. Man har således för utländska observatörer i detta fall valt en annan lagteknisk lösning.

10 Nationell myndighet

Prop. 1993/94:120

Bilaga 3

Kommerskollegium hänvisar till att i betänkandet (SOU 1993:56) Kontrollen över export av strategiskt känsliga varor har föreslagits en utvidgning av massförstörelselagens tillämpningsområde och en omfattande delegering, främst till *Kommerskollegium*, av beslut i ärenden enligt lagen. Ett genomförande av förslagen i betänkandet bör enligt kollegiet medföra att kollegiet på motsvarande sätt engageras i handläggningen av de ärenden som tillkommer genom Sveriges tillträde till konventionen om kemiska vapen.

Riksrevisionsverket tillstyrker att funktionen som nationell myndighet och kontaktpunkt gentemot den internationella kontrollorganisationen läggs på dels Utrikesdepartementet, dels de befintliga myndigheterna Krigsmaterielinspektionen, Kemikalieinspektionen och Överbefälhavaren vars funktioner berörs av konventionen. Denna organisatoriska lösning medför att man direkt kan utnyttja den kompetens som finns i respektive myndighet. Jämfört med att inrätta ett särskilt organ torde den föreslagna lösningen också vara den billigaste.

Kemikalieinspektionen instämmer i princip i det i promemorian förda resonemanget om hur den nationella organisationen bör se ut. Det bör som sägs prövas att i största möjliga utsträckning utnyttja de myndigheter som liksom inspektionen idag fyller funktioner som berörs av konventionen. Detta bör gälla även uppgifter som t.ex. att sammanställa underlag från olika myndigheter eller sammanställa annat underlag för den nationella myndighetens räkning. Kemikalieinspektionen har redan denna typ av ansvar inom kemikalieområdet och är beredd att även i anslutning till C-vapenkonventionen bistå med sådana arbetsuppgifter.

Av kommentarerna till framlaga lagförslag har *Kemikontoret* förstått att minsta möjliga byråkrati avses att byggas upp för att genomföra det praktiska arbetet på den statliga sidan och att existerande organisationer som t.ex. FOA och Kemikalieinspektionen skall anlitas. *Kemikontoret* finner detta förfarande utmärkt.

2.1 Förslag till lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller sådana inspektioner som avses i Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring.

2 § Om en anläggning i Sverige skall inspekteras, fattar regeringen de beslut som behövs för att inspektionen skall kunna genomföras. Regeringen skall därvid närmare ange de åtgärder som får företas vid inspektionen samt utse en myndighet med uppgift att närvara vid inspektionen och att biträda den internationella inspektionsgruppen.

3 § Innan regeringen fattar beslut om en inspektion skall den som kan komma att beröras av inspektionen ges tillfälle att yttra sig, om detta kan göras inom den tid som står till förfogande och det inte finns särskilda skäl att avstå från yttrandet.

4 § En inspektion får, om det följer av Sveriges åtagande enligt konventionen, innefatta

1. att en internationell inspektionsgrupp tillsammans med observatörer och representanter för en svensk myndighet ges tillträde till ett område, en byggnad, en fabrik eller någon annan anläggning under svensk jurisdiktion,

2. att godstrafik från den anläggning som avses med inspektionen stoppas och kontrolleras,

3. att prover tas från egendom som omfattas av inspektionen, och

4. att inspektionsgruppen tillåts att ta med sig och använda mätapparatur och annan teknisk utrustning för att samla in och registrera uppgifter.

En inspektion får inte innefatta tillträde till ett utrymme som utgör någons bostad.

5 § Den myndighet som regeringen utsett att närvara vid inspektionen får besluta i frågor som avser verkställighet av regeringens beslut. En sådan fråga skall dock hänskjutas till regeringen, om den internationella inspektionsgruppen begär det eller frågan annars är av särskild vikt. Om en fråga rör någon enskilds rätt, skall den hänskjutas till regeringen också på begäran av den enskilde.

Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut enligt denna lag.

6 § Vid tillämpningen av denna lag skall särskilt beaktas intresset av att skydda uppgifter av betydelse för rikets säkerhet och företagshemligheter.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Prop. 1993/94:120
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 2 kap. 3 § skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 22 kap. 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 3 §¹

För brott som begåtts utom riket dömes även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, försök till sådana brott, folkrättsbrott eller osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, eller

6. om brottet är kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, försök till sådana brott, folkrättsbrott, *olovlig befattning med kemiska vapen* eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol, eller

22 kap. 6 a §

Den som

1. *utvecklar, producerar eller på annat sätt förvärvar, lagrar eller bibehåller kemiska vapen eller överför, direkt eller indirekt, kemiska vapen till någon,*

2. *använder kemiska vapen,*

3. *deltar i militära förberedelser för användning av kemiska vapen, eller*

4. *använder ämnen för kravallbekämpning som en metod för krigföring*

döms, om gärningen inte är att bedöma som folkrättsbrott, för olovlig befattning med kemiska vapen till fängelse i högst fyra år.

Såsom kemiska vapen enligt första stycket skall anses sådant som definieras som kemiska vapen i Förenta nationernas konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt deras förstöring.

Är brottet grovt, skall dömas till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid bedömande om brottet är grovt

¹ Senaste lydelse SFS 1993:106.

skall särskilt beaktas, om gärningen varit ägnad att i väsentlig grad bidra till utveckling, produktion eller spridning av kemiska vapen eller till att sådana vapen används mot människor.

Prop. 1993/94:120
Bilaga 4

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Prop. 1993/94:120
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att bilagan till lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall¹ skall ha följande lydelse.

Bilaga 2²

Immunitet och/eller privilegier gäller för följande		Tillämplig internationell överenskommelse
Internationella organ	Fysiska personer	
45	Organisationen för förbud mot kemiska vapen	Medlemmarnas representanter i organisationen, personer med tjänst hos eller uppdrag av organisationen och observatörer under inspektion
		Konventionen den 30 november 1992 om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Lagen omtryckt 1987:341.

² Bilagans lydelse enligt /lagrådsremiss K 89 1961/2 och K 91 2731/2/ prop. 1993/94:23.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.

Prop. 1993/94:120
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.

dels att 9, 10 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 6 a, 6 b och 15 §§, samt närmast före 6 a § respektive 6 b § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 a §

Införsel

Produkter som avses i 1 § 4 får inte föras in i landet utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från detta tillståndskrav för vissa produkter eller införsel från vissa länder.

6 b §

Deklarationer

I den utsträckning och enligt de föreskrifter som regeringen meddelar skall till regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer lämnas en deklARATION av den som

** producerar, bereder, förbrukar, importerar eller exporterar produkter som avses i 1 § 4 eller*

** under något av de tre senaste åren har producerat, berett, förbrukat, importerat eller exporterat sådana produkter eller*

** producerar diskreta organiska kemikalier.*

Deklarationen skall innehålla uppgifter om

1. verksamheten under det gångna kalenderåret,

2. den verksamhet som planeras för det kommande kalenderåret,

3. ändringar i verksamheten som planeras under pågående kalenderår.

9 §

Bestämmelser om olovlig utförsel och försök därtill finns i lagen

Bestämmelser om olovlig utförsel, *införsel* och försök därtill finns i

(1960:418) om straff för varusmuggling.

lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

10 §¹

Den som bryter mot 5, 5 a eller 6 § döms,

Den som bryter mot 5, 5 a, 6 eller 6 a § döms,

1. om gärningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst två år,

2. om gärningen har skett av oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen genom vilseledande förmår regeringen att lämna tillstånd enligt 5, 5 a eller 6 § och därigenom föranleder att avtalet eller tillhandahållandet kommer till stånd, döms till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen har skett av oaktsamhet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen genom vilseledande förmår regeringen att lämna tillstånd enligt 5, 5 a, 6 eller 6 a § och därigenom föranleder att avtalet eller tillhandahållandet kommer till stånd, döms till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen har skett av oaktsamhet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

12 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. i annat fall än som avses i 9 § och 10 § andra stycket lämnar oriktig uppgift i ansökan om tillstånd eller i annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt denna lag,

1. i annat fall än som avses i 9 § och 10 § andra stycket lämnar oriktig uppgift i ansökan om tillstånd eller i annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt denna lag eller i en deklaration,

2. åsidosätter villkor eller bryter mot kontroll- eller ordningsbestämmelse som har meddelats med stöd av denna lag.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

15 §

Försummar den uppgiftsskyldige att i rätt tid ge in sådan deklaration som avses i 6 b §, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer vid vite förelägga den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 6 a, 12 och 15 §§ den 1 juli 1994 och i övrigt den dag regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse SFS 1993:106.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel

Prop. 1993/94:120
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 3 och 21 §§ lagen (1992:1300) om krigsmateriel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Krigsmateriel får inte tillverkas här i landet utan tillstånd av regeringen.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från detta tillståndskrav för

1. ändring eller ombyggnad av skjutvapen i de fall som avses i 24 § första stycket vapenlagen (1973:1176),

2. tillverkning av enstaka skjutvapen och av ammunition för tillverkarens eget bruk.

2. tillverkning av enstaka skjutvapen och av ammunition för tillverkarens eget bruk,

3. årlig tillverkning av högst 100 gram kemiska produkter som klassificeras som krigsmateriel för medicinska eller farmaceutiska ändamål eller för forskningsändamål.

Bestämmelsen i första stycket gäller inte för sådana statliga myndigheter som inte är affärsverk.

21 §

Den som har tillstånd enligt denna lag är skyldig att vid ändring i förhållanden som tagits upp i tillståndsansökan anmäla detta till regeringen i enlighet med de föreskrifter som regeringen meddelar.

Om tillståndet avser tillverkning av kemiska produkter, skall tillståndshavaren till regeringen eller till den myndighet som regeringen bestämmer i enlighet med de föreskrifter som regeringen meddelar anmäla ändringar i verksamheten som planeras under pågående kalenderår.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Lagrådets yttrande

Prop. 1993/94:120

Bilaga 5

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-11-25

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Bækkevold.

Enligt en lagrådsremiss den 18 november 1993 (utrikesdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen, m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Lisbeth Petersson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till Lag om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen

I den allmänna motiveringen till lagförslaget sägs i fråga om de skäl som kan föreligga för att inte ge den som kan komma att beröras av en inspektion tillfälle att yttra sig att det bör vara möjligt att underlåta att inhämta yttrande, om detta bedöms som olämpligt därför att den berörde kan förväntas sabotera inspektionen.

Lagrådet anser att detta skäl för att inte lämna tillfälle till yttrande bör nämnas i 3 § och föreslår att den del av den föreslagna paragrafen som börjar med ordet och får bilda en ny mening av följande lydelse: "Tillfälle till yttrande behöver inte ges om det kan befaras att inspektionens genomförande därigenom skulle bli allvarligt försvårat eller det annars finns särskilda skäl att avstå från yttrande."

Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte, m.m.

Straff för införsel och försök därtill i strid med den föreslagna 6 a § följer, som anges i 9 §, av lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. Den föreslagna ändringen i 10 § behövs därför inte och bör inte genomföras.

Det behov av olika tider för ikraftträdande av de föreslagna ändringarna som kan föreligga torde kunna tillgodoses genom en fullmakt för regeringen att bestämma tiden för ikraftträdande. Ytterligare bestämmelser om ikraftträdandet kan därför avvaras.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 9 december 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg

Föredragande: statsrådet af Ugglas

Regeringen beslutar proposition 1993/94:120 Lagstiftning med anledning av Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot kemiska vapen.

